פ. ברֶנדֶל.

מחיי הטבע

ספורים

על אדות בעלי החיים והליכות חייהם.

תרגום

יהודה גרזובסקי.

חלק ראשון.

הוצאת „תושיה“.

פיעטרקוב. תרנ"ט.

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי.

МАХАЕ ГАТЕВА.

т. е. Разсказы изъ жизни животныхъ.

Соч. Ф. Б. Бренделя.

пер. І. ГРАЗОВСКАГО.

Изданіе „Тушія“.

ПЕТРОКОВЪ. 1899.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою,
Варшава 7 Сентября 1898 г.

הַקּוֹפִים.

אוֹרַנג־אוּטַנג א).

1. הקוף מְצֻיָּן בין כל בעלי החיים במבנה גויתו · הדומה למבנה גוית האדם. בין משפחות הקופים יש גדולים וקטנים; יש קטנים כחתול הבית ויש גדולים מהאדם, ויש גם אשר גבהם יגיע עד שבע רגל, והם חזקים מאד. הקופים חיים בארצות החמות, ומושבם ביערים על ענפי העצים. וכל אברי גויתם מסגלים ומכשרים לחיי היער, וככל אשר יִקטן כשרון הקוף ללכת על ארבע, כן יגדל כשרונו לטַפֵּס במהירות נפלאה על העצים. את מאכלו ימצא הקוף במערכת הצומח.

א) אדם היער.

הקופים הם כלם תַּיְרָנִים א) עד למאד, ומְחַקִּים נפלאים לכל מעשה האדם, ובחִקּוּיָם מעוררים הם צחוק כל הרואה אותם. רֹב הקופים קלים להתלמד, ומכשרים ללמד לעבוד איזו עבודות שונות; אולם החוקרים לא מצאו בהם שכל ותבונה כמו בכלב ובפיל; ויש בין הקופים גם משפחות, אשר בצדק נוכל לקראן טפשות וכסילות.

באיי הודו המזרחית, ובפרט באי בּוֹרְנֵיאוֹ, יגור מין קוף ההולך על שתים בקומה זקופה כאחד האדם, ובלכתו ישא מקל בידיו. מבנה אזניו וידיו דומה אל מבנה האברים האלה באדם; למין הקופים האלה יקראו אוֹרַנג־אוּטַנג (אדם היער). מושבו ביערים העבים, שם יעשה לו הקוף סכה להִסָּתר בה מחֹם קרני השמש הלוהטת; ואם יקרב הפיל, הנחשב גם הוא אל גרי הארץ ההיא, אֶל סכתו,

א) תַּיְרָן—תאב לחרשות, חפץ לדעת הכל, משתוקק לשמע, לראות ולהתבונן אל כל הנעשה: נייגיעריג, Любопытный (עיין במדרש רבה בקהלת א׳ על הפסוק ולתור בחכמה וכו׳).

והשליך עליו הקוף אבנים, והכהו במקלות ובשוטים עד כי יגרשהו וירחיקהו הלאה ממעונתו. את הקופים האלה חשבו זמן רב לאנשים, אשר לא יוכלו או לא יחפצו לדבר, ואשר עור בשרם שעיר; כי באמת לולא עורם השעיר ולולא הדבּר אשר אין בהם, יכלו לחשבם לאנשים פראים. בגדל האורנג־אוטנג תגבה קומתו כקומת איש גדול. ואם יתפשום בהיותם צעירים ינקל ללמדם לעבודה ומלאכה; הם לומדים על נקלה לדעת להביא עצים ומים אל המטבח, ללבש בגדים, לאכל ולשתות ולשבת אל השלחן בנמוס ודרך ארץ כאחד האנשים.

– על אניתנו, מספר יֵסה (Jesse), היה אורנג־אוטנג אחד קטן אשר ידע להתנהג כבן אדם, ולולא חסר לו הדבּר כי עתה דמה לאדם בּכל. בשובנו מהודו עמדה אניתנו על חוף איסל־די־פרנס (Mauritius) להכין לנו צדה לדרך; וילך הקוף יום יום אחרי מלחינו אל אשר הלכו הם, ולפעמים התהלך לבדו על החוף. ובבקר בּבקר בּא אל אחת החנויות, אשר על

החוף למכר קַפָה ומשקים שונים, והשיג מהחנונית הזקנה, בעזרת אותות ורמזים, את ארוחתו, ארוחת הבקר. והוא התרועע תמיד את כל אנשי האניה ויתחבר להם, זולתי את פני הטַבח לא יכל שאת מיראתו אותו; כי ראָה ראָה הקוף את הטבח והוא הורג בקר ושוחט צאן, ויירא לנפשו פן יעשה גם לו רעה. ויש אשר קרב בלאט אל הטבח וימשש את ידיו ואת אצבעותיו אחת לאחת, פן נמצא ביניהן כלי מות. אל מצעו אשר שכב עליו בלילה בלילה דאג מאד, ויכין לו תמיד שמיכות אחדות חמות לשים תחתיו ולכסות את בשרו. בשבתו אל השלחן לאכֹל התנהג בנמוס ולא השתובב, וידע להשתמש בכף, במזלג ובסכין כילד בן שש, שבע שנים. אולם אחרי בואו לאנגליה סר כחו מעליו ויחלש מאד ויחלה, כי לא יכל שאת את אַקלים הארץ ההיא. והאיש המבשל על האניה, אשר התרועע כל הדרך את הקוף, שרת אותו בעת מחלתו; והיה כַאשר בא האיש החדרה, והרים הקוף את ראשו מן הכר אשר שכב

עליו, וישא את עיניו ויבט אליו כמתחנן. הוא כמו קוה כי מהאיש הזה תבוא תשועתו והוא יסיר ממנו מחלתו. אחרי ימים אחדים מת הקוף למְגִנַּת לב יודעיו.

2. ראש החובלים דֵּיקֵין (Decaen) הביא בשנת 1808 מאִי בורניאו לפַּריז אורנג־אוטנג צעיר אחד. הקוף הזה התנהג בכבדות גם על שתים וגם על ארבע, כמו לא נוצר ללכת ברגליו על הארץ, אך מה מִהֵר מאד לטפס על העצים! במאכלו לא דבר הרבה, ולא נחשב בין הנוקדנים א) ויאכל בתאוה גם פרי עץ, גם ירקות, גם ביצים, גם בשר וגם לחם, וישת מים, חלב וקפה. בהיותו שמח הוציא מפיו קול דק חודר; ואם קרבהו איש באהבה וימשכהו חסד, והאירו פני הקוף וצחוק נראה עליהם. הוא נשק בפיו את מכריו ומיודעיו, ואם העציבו איש והניע ראשו הנה והנה ותוגה נראתה על פניו; ואם הרבו להכעיסהו

א) נוקדן — בורר במאכלו הרבה, את זאת יאכל וזאת לא יאכל (עיין במסכת ד"א זוטא ד').

וצעק בקול שריקה נוראה, והתגולל בקצפו על הארץ. את אדוניו אהב אהבה עזה. בעת האכל עלה על כסא אדוניו מאחריו, ויחכה במנוחה עד אשר ראהו אדוניו ונתן לו דבר מה לאכל. ויאהב לא אך את חברת האנשים כי אם גם חברת בעלי חיים אחרים, אם כי אלה הציקו לו לפעמים לא רחוקות. הוא אהב שני חתולים קטנים, וישאם חליפות בזרעותיו; ויהי היום ויתן את אחד החתולים על ראשו, ויכה החתול בצפרניו בעור ראש הקוף, ויחשה הקוף וישא בדומיה את הכאב ולא כעס ולא התקצף, ואחרי הורידו אותו מראשו, התבונן אל רגלי החתול, וימצא את הצפרנים החדות ויחפץ לעקרן. הוא לא היה די מהיר ורגיל לאכל במזלג ובכף; ובכל זאת ידע להשתמש בהם. הוא ידע להוציא בִידיו סֶכֶר א) מבקבוק, וישת ממנו, ואחרי כן מחה את פיו בידו. בחפצו לשכב על מצעו הניע את המצע והנידו היטב, ויתן את הכר מראשותיו וינער את שמיכתו, וישכב ויתכסה

א) פפראָפּפּן, Пробка

בשמיכה מעל לראשו . הקוף הזה ידע גם לפתח מנעל במפתח ; ויפתח באצבעותיו ובשניו חַרְצֻבּוֹת חזקים ; ויטאטא את הבית במטאטא בראותו כי נכנס איש מן החוץ ונעליו אינן נקיות ; ובקחתו מקל בידו לא יכלו להוציאהו מידו , כי היה הָיָה לו המקל כנשק להלחם בו , ולא נתן לאיש לקרב אליו .

הקוף הזה הפליא את כל רואיו בכשרון דעתו ובתבונתו להזהר . ביום בהיר היה בא אל הגן לשאף אויר צח ולהתנודד ולהתעַמֵּל , ויעל על העצים , וישב על הענפים ויקפץ מענף לענף . ויהי היום ויעמד אחד המשרתים על יד העץ , אשר הקוף ישב עליו , ויחבק את העץ , כמו לו חפץ לעלות עליו ולחפש את הקוף . ויחל הקוף להניע בכל כחו את הענף אשר ישב עליו , כמו חפֹץ חפַץ להפחיד את האיש ולהניאהו מֵעלות ; ובחדל האיש מעלות וחדל הקוף מהניע את הענף , ובהחלו לעלות והחל הקוף שנית להניע את הענף בכל מאמצי כחו , ויראו נכונה כי הקוף חפץ

להפחיד את האיש ולאֵימו לבל יעלה אליו. הקוף הזה ישב תמיד בחדר אחד, ועל יד פתח החדר עמד כסא, ועל הכסא הזה עלה הקוף כפעם בפעם להוריד את הבריח הסוגר את הדלת. ויהי היום ויקחו את הכסא ויתנוהו בפנת החדר הרחק מהדלת, לבלתי יוכל הקוף להגיע עד הבריח להורידהו; ויהי אך נשאר הקוף בחדר לבדו, ויבֵא את הכסא אל הדלת ויעל עליו, ויורד את הבריח; והקוף לא ראה בעשות איש כדבר הזה, ושכלו הוא אשר הורהו לעשות כזאת.

שומר הקוף הזה פרש יום יום את השמיכה, אשר יתכסה בה הקוף בלילה, במקום אחד על ירק דשא. ובצהרים אחרי אכלו את ארוחתו הלך הקוף למקום ההוא, ויקח את שמיכתו וישכב במקומו. ויהי היום ויתלה השומר את השמיכה בחלון אגף הבית. בצהרים בא הקוף לקחת את שמיכתו, וירא כי איננה במקום אשר ימצאנה שם יום יום, וילך לבקשה וימצאה על החלון, ויעל שמה וַיִקָחֶהָ.

הַפּוֹנְגוֹ •

3. הפונגו לא יחשב למין מְיֻחד בין הקופים , והוּא באמת אורנג־אוטנג זקן , אשר גדל ביערי הודו ויזקן שם בפראותו •

הד"ר קלרק אַבֵּל מספר על דבר ציד פונגו אחד כדברים האלה : מלחים אחדים עלו על חוף סומטרה לשאב מים , וימצאו בשדה על אחד העצים קוף אחד גדול ; וכראות הקוף את האנשים כי הם הולכים וקרובים אליו , וימהר לרדת מן העץ , וימלט מרודפיו ויעל על עץ אחר • וקומת הקוף היתה כקומת איש גדול , וגויתו מְכֻסה בשערות חומות מבריקות , וילך בקומה זקופה , אך לא החזיק מעמד ויתנודד ויתמוטט בלכתו ; ובחפצו למהר נשען כפעם בפעם גם על ידיו ועל ענף עץ אחד אשר מצא על דרכו • אולם גם בעזרת ידיו ומקלו לא מהר ללכת על הארץ , אך מה רבה מהירתו על העצים , כִּי שם ביתו ושם חייו • ויהי אך בא אל

בין קבוצת עצים אחדים, וימהר ויעל בקפיצה אחת על אחד העצים, ויקפץ על נקלה מענף לענף ומעץ לעץ כעוף כנף. ולו רבו שם העצים, כי אז נעלם עד מהרה מעיני המלחים וברח מהם, וגם בין העצים המעטים לא יכלו רודפיו לשמר עקבותיו, ופעמים רבות נסתר מעיניהם; ואך אחרי עמל רב ואחרי אשר שלחו אליו כדורי מות אחדים, הצליח ביד המלחים להשיגו, כי אחרי אשר באו חמשה כדורים אל בשרו לא עצר עוד כח למהר מענף אל ענף, ודם רב שטף ממנו, וישכב על אחד הענפים הגבוהים; וביד המלחים לא היו עוד כדורים, ויחליטו לגזר את העץ אשר ישכב הקוף עליו, והם חשבו כי עתה יגברו עליו על נקלה, כי כחו בודאי עזבהו כבר ויחלש, ומה גדל תמהונם בראותם כי אחרי אשר נפל העץ, מהר הקוף המֻכה והפצוע לעלות על עץ אחר, ויגזרו גם את העץ השני וגם את השלישי וכן גזרו עצים רבים, עד אשר עלתה בידם להכריח את הקוף לעמד נגדם על הארץ, וגם אז הראה הקוף כֹּח ומהירות

נפלאים . ורק אחרי עמל רב מאד גברו עליו ויהרגוהו בכדונים וחרבות ואבנים . וגם לפני מותו , אחרי אשר הִכה מכות רבות , ואחרי אשר כבר באו הכדורים עָמֹק בבשרו , שבר על נקלה בידיו עץ־חנית חזק . ובראות הורגיו את תמונת פניו הדומים לפני איש , ובשמעם את קול בכיתו , בתתו את ידיו הרועדות על פצעיו הרבים , נִחמו על המעשה אשר עשו , ולעזור לו עתה לא יכלו עוד , ויך לבם אותם ויתעצבו מאד . אחרי מותו התפלאו מאד אל גבהו אשר הגיע לשש רגל .

הַשִּׁמְפַּנְזֶה .

4. השמפנזה דומה אל האדם יותר מכל מיני הקופים הרבים, וגויתו כמו נבנתה והוכנה ללכת רומה . הקוף הזה חיה יחיה במונגולה , בקונגו וביתר גלילות אפריקה ; בגבהו יגדל מקומת איש . הליטינַנט מתתיהו , אחד מחובלי צי בריטניה , אשר גר זמן

רב בסֵיֶרה – לֵיאונה, מספר על הקוף הזה כדברים האלה:

השמפנזה יבחר לו לשבת בקרבת ערים נעזבות וחרבות, במקום אשר יצמחו עצי פרי שונים. הקופים האלה בונים להם לשבתם סֻכות, כסכות אשר יעשו להם יושבי הארץ ההיא, ואת הסכות יכסו בעלי עֵצים. והיו הסכות מעון אך לנקבות ולילדים הקטנים, אולם הזכרים ישכבו בחוץ על יד הסכה. בשבת השמפנזה על הארץ ידמה מאד לכושי זקן, ואף שערותיו השחורות והישרות דומות לשערות ההודים. ואם יהרג איש את אחד הקופים האלה, וסבו חברי המת את ההורג מכל עבר, ואין עצה אחרת להנצל מהם ומחמת נקמתם כי אם להשליך את הרובה; ועזבו אז הקופים את ההורג ותפשו את הרובה ושברוהו לרסיסים, ונקמו ממנו נקמת דם אחיהם השפוך. ואם יצודו את השמפנזה בילדותו יקל מאד ללמדהו ולהרגילהו לחיים בַּיִתים; והוא נאמן מאד לאדוניו, מכיר טובה למיטיביו

ונוקם ונוטר לכל העושה לו רעה.

שמפנזה למוד אחד היה על אחת האניות, וילמד להסק את התנור וישמור לבל תפל מתוכו גחלת אש, ובחֹם התנור היטב הלך והודיע לאופה ברמזים ובאותות כי בא הזמן לתת את הלחם בתנור, והאופה בטח בו ויאמן לו. הקוף הזה ידע גם לעבד את עבודת המַּלחים, כי העלה המפרשים ויקשרם היטב בחבלים, והמלחים חשבוהו לאחד מהם. ויהי היום ויְעַנֵהו רב החובלים ויכהו מכה רבה, ויפרש הקוף את ידיו כמתחנן כי ירחמהו, ומהעת ההיא לא לקח כל אֹכל אל פיו, וביום החמישי מת מרעב ומצרה.

הארון די־בְּרוֹסֵי השיג לו, בימי מסעו בשנת 1830 לְאַנְגוֹלָה. שני שמפנזים צעירים בני שנה. הקופים האלה, מסַפר אדונם, ידעו לשבת אל השלחן ולאכל כאחד האנשים, ויאכלו כל מאכל אשר יֵאכל, וישתמשו באכלם בסכין, בכף ובמזלג לחתֹך את מאכלם ולהגישו אל פיהם. הם שתו יין, קַהֲוֶה, תֵּה ויתר המשקים אשר ישתו בני האדם. בשבתם אל השלחן הביעו את

חפצם בהאריכם את שפתותיהם לפנים ובשרקם בקול רך ודק, ואם לא מלאו את חפצם ונשכו בשניהם או מרטו באצבעותיהם את זרועות שומריהם. והזכר חלה בדרך וידרש כי ישרתוהו וכי ידאגו לו, כאשר ידרש האדם בהיותו במצב כזה. בחָליו הקיזו לו דם פעמַים; ויהי אחרי כן אך חלה מעט ויקרב אל אחד אנשי האניה והרים את זרועו וברמזים הראה כי יקשרוה. הקוף חשב כי על ידי זאת יֵרָפא וסרה ממנו מחלתו.

שמפנזה צעיר אחד הובא באניה לאַנגליה, ויהי אהוב ונעים לכל יודעיו, ויחבק באהבה את כל מכריו, ואל הקופים האחרים אשר היו באניתו לא קרב, ויתרחק תמיד מירכתי האניה אשר שם היו הקופים הקטנים, כמו לו היה יציר נבחר, נכבד ונעלה מהם ולא נאה לו להתרועע עמהם. ואחרי אשר למדוהו ללבש בגדים אהב מאד את בגדיו, וידע ללבש אחרים מהם בעצמו; ואת יתר הבגדים, אשר לא יכל ללבשם בידיו, הביא אל אחד האנשים, וברמזים

בקש ממנו עזרה; בשכבו במטה נתן את ראשו על הכר ויתכסה בשמיכה כאחד האדם.

5. למשפחה אחת אשר התישבה בקרבת קַפְּשְׁטַדט קרה מקרה נפלא עם קופי הארץ ההיא. וכן יְסֻפר באחד העתונים על המקרה הזה:

אל מושבנו באו לילה — מספר אבי המשפחה — עדר קופים גדולים הנקראים אורנג־אוטנג וישחיתו את פרי גנינו, (השמפנזה הגָר באפריקה והנחשב אל משפחת האורַנג יקרא גם בשם הפונגו האפריקני או אדם־היער האפריקני). ויהי היום ואנחנו רודפים אחרי המשחיתים, ויפל קוף אחד צעיר בידינו, והקוף צעק בקול ילד קטן. ואקח את הקוף בזרעותי, והנה קוף אחד גדול גבה שש רגל הולך וקרב אלי ובידו אַלָּה א) חזקה; הוא, כנראה, זכר את בנו אשר נשאר אתנו, ויאבה להצילו ולקחתו בחזקה מידינו. אך אנשי שלחו

א) אַלָּה — מקל יד, מקל חובלים. Keule (קיילע) Булава, Дубина.

אליו כדורים אחרים ויבריחוהו ממני, ובברחו השיב כפעם בפעם את ראשו לאחור, ויחרק שן ויַראה תנועות נוראות. הקוף הצעיר מת ואקברהו. למחרת היום ההוא הלכה אשתי ושפחתה הכושית לחלב את הפרות האחדות אשר היו לנו, ואני הייתי בעת ההיא בגן, ועל ידי השתעשע בין הפרחים בני הקטן, ילד בן אחד עשר חדש. פתאם והנה לנגד עיני אורנג־אוטנג גדול, וכרגע חטף את בני ויברח, וטרם שמתי לבי אל הנעשה הרחיק הקוף ממני אלפַים צעדים, ואף שתי הנשים החלשות, אשר ראו את אשר עשה הקוף, רדפוהו, וקול בני הבוכה בא לאזני, ואחל גם אני לרדף אחרי השודד, ונשמתי כמעט יצאה ועצמותי כמו יבשו, והוא הלך וירחק ממנו ופעמים רבות נעלם מעינינו, כי הקופים האלה מהירים מאד; לאחרונה ראיתי מרחוק והנה הקוף שוחה עם הילד ועובר את הנחל, ורוחי נפל עלי ולבי מת בקרבי, בראותי כי בא הקוף עד שפת הנחל

השני ויֵעלם בעבי היער אשר מעבר השני לנחל. אנכי ושנים עשר משרתי רדפנו אחרי האכזר הפרא הזה ביער; ימים אחדים רצופים בקשנו וחפשנו את הילד בכל הארץ מסביב, אך כל עמלנו היה לשוא, ונשב הביתה – והילד אין אתנו. עברו כשלשת ירחים אחרי העשק הנורא הזה, והילד איננו, ואין קול ואין קשב על ארותיו. ויהי באחד הערבים, ואנכי שבתי מעבודתי הביתה, והנה אשתי נעלמה מן הבית ואין איש מיושבי מושבי יודע דבר על אדותיה. עברו שתי שנים, ומאשתי אין קשב. ואנכי ישבתי לבדד בביתי משמים ונעצב על אשתי ועל בני כי לֻקחו ממני, וכבר נואשתי מראות את מחמדי נפשי אלה. והנה פתאם באה אלי שמועה נפלאה, כי שתי נערות, אשר הלכו ללקט על ההרים פרי־עץ, ראו בידי קוף אחד גדול ילד קטן לבן ויפה, והקוף קטף פרי ויתן לילד לאכל, וישחק אתו באהבה ורֵעות. ואאסף אנשים רבים, ונלך אל ההרים ההם לבקש את הילד אשר חשבתי לנכון כי בני הוא. בין האנשים

אשר הלכו אתי היו גם אנשי־צבא וכושים, ומספרם יחד היה כמאה איש. שבעת ימים הלכנו עד בואנו אל המקום הנעזב ההוא אשר בקשנו. ונמצא אחד משבטי הכושים אשר נטה שם אהליו, ויספרו הכושים האלה לנו כי חברת קופים גדולה נמצאת במקום הזה, והם כמעט אדוני הכבר מסביב, כי הרוח א) הגדולה שלחה אליהם — מהארץ אשר מעֵבר לשמש — מַלְכָּה, אשר תלַמדם לעבד כל עבודה ולערך מלחמה. והמלכה הלבנה הזאת תשלט שלטון גמור ומחלט על הקופים הסרים למשמעתה לכל אשר תצום, גם לא תתנם לעלב ב) איש אשר לא עשה להם רעה. והקופים מבינים את כל אשר תגיד להם המלכה, והם יושבים כלם בסכות ומבערים אש ונלחמים עם אויביהם בסדר ומשטר כאנשים מְלֻמדי מלחמה, ואחד הקופים אשר לא מלא כראוי את משרתו בשָרתו את בן המלכה הוסר מפקודתו ויֵענש. אנכי שמעתי את כל זאת

א) כן יקראו הפראים שם לאלהים.
ב) עָלֹב — בֶּעלֵיידִיגֶען, אוּנְרֶעכְט טהֻין, Обидѣть

ולא ידעתי נפשי, אם בחלום חזון לילה אני שומע את כל זאת או בהקיץ לאור השמש; אז הייתי תלוי בין תקוה ופחד: תקוה – כי אמצא את אשתי ואת בני, ופחד – פן יקרעום הקופים לגזרים בקרבנו אליהם. בלילה ההוא סבבו את מושב הקופים מכל עברים, ולאור הבקר יצאו הקופים חמושים, ויעמדו במעגל סביב למחנה ולמלכה, ואת הזכרים היותר חזקים העמידו בראש המחנה, וגם הנקבות היו חמשות בנשק. ויעמדו הקופים במעגל צפופים איש על יד רעהו, ולא יכלנו להתבונן אל תוך המעגל; ונעל, אנכי ותשעת אנשים מבני חברתי ההולכים אתי, על אחת הגבעות הקרובות, אולם גם משם לא ראינו דבר מכל הנעשה במעגל פנימה. וארים את קולי ואקרא בכל כחי פעמים אחדות בשם אשתי; עברו רגעים אחדים ובכל מחנה הקופים השלך הס, כלם השליכו את נשקם מידם, ויתנו לי מקום לעבר אל תוך המעגל ולבי דפק בקרבי כהולם פעם, ואלך אל בין שורות הקופים, ומסביב לי הלכו אנשי

הצבא, ואחרַי ידידַי ורֵעי. מי יוכל לתאר את רגשות לבי בקרבי במצאי את אשר קויתי למצא– ולנגד עינַי אשתי ועל זרעותיה בני יקירי. ואחרי אשר נחה רוח אשתי מרֹב התרַגשותה בקשתיה לעזב כרגע את מחנה הקופים הפראים האלה וללכת עד מהרה אל ביתנו. ותען לי אשתי כי חפץ תחפץ להפרד בשלום מעבדיה–מְגַנֶּיה הנאמנים, ונשאר שם במחנה. ותצא אשתי אליהם אל מקום האספה, ותחלק פרי לכל הקופים הנאספים סביבה, ויאכלו את הפרי במנוחה, ואחרי כן באה ביניהם ותנאם נְאֻם א) גדול לעבדיה הנאמנים, ובתנועות ידיה וראשה הבינתם את דבריה. והקופים, כנראה, הבינו היטב את אשר אמרה להם כי תחפץ לעזבם, וירימו קול פחדים ויללה ויצעקו כלם יחד. אז נקרבנו אנחנו אל אשתי ובני ונעמד מסביב להם, ונקחם אתנו ונסע ונלך מהמחנה, והקופים הולכים אחרינו וצועקים והומים ומיַללים. וכבוא הלילה עמדנו מלכת ונַחנה באחד המקומות הבטוחים,

א) רֶעדֶע, Рѣчь. נאֹם נְאֻם–דַבר דברים בַקהל.

כי יראנו פן יתנפלו הקופים עלינו בלילה, ונעמיד שומרים גם מסביב למלון. וביום הלכנו לדרכנו הלאה, והקופים הלכו אחרינו שלשה ימים; ולאחרונה באנו בשלום אל ביתנו. והדברים אשר ספרה אשתי על דבר הקופים הם עוד יותר נפלאים מכל המקרה הזה. כנראה, זה הוא הדבר אשר עורר את הקופים לשדד את בני ממני; כי הם חיים תמיד משפחות משפחות, או שבטים שבטים, כאשר יחיו האנשים הפראים בארץ ההיא, וכמהם נכנעים גם הם לראש השבט המושל בהם; ובבואם אל גני לשלל שלל ולבז בז הביאו עמהם את בן מלכם, והוא הוא הקוף הצעיר אשר נפל בידי וימת. ואמו המלכה לא חפצה להנחם על בנה עד כי נקמה את נקמתה ממני, וישללו את בני ויתנוהו לה; ואחרי כן עלה על לב הקופים רעיון חדש – לשלל גם את אם הילד, אשר כבר ידע בעת ההיא להתהלך על רגליו. ובערמה רבה ובחריצות נפלאה מלאו את אשר יזמו לעשות, ויבאו הביתה ויאסרו את אשתי בחבלים, וישאוה על זרעותיהם ויביאוה

אל תַּחֲנֹתָם, ושם מצאה אשתי את בנה, ותחשב כי יד האלהים עשתה זאת למען השיב לה את בנה האובד. ואחרי עבור איזה זמן החלה להראות לקופים באותות וברמזים כי היא תחפץ להיות להם למלכה, והם סרו למשמעתה כלם יחד. ואשתי הרבתה להלל את הקופים ההם על שִׂכלם ודעתם, ועל אהבת האבות־הקופים לבניהם והבנים לאבותיהם. את אשתי התנהגו בכבוד וישמעו למצותה, וימלאו תמיד את כל חפצה.

הַסִּיאַמַּנג.

6. מלבד האורנג־אוטנג והשמפנזה יֵחָשב אל משפחת הקופים חסרי־הזנב גם הקוף הנקרא „גִבּונס" או ארוך־הזרעות, החי באיי הודו המזרחית. היותר גדול בין מין הגבונס הוא הסיאמנג הנמצא לרֹב ביערי יָוָה, גבהו יגיע עד שלש רגל וחצי הרגל, פניו שחורים ושֵׂער אין עליהם. כל גופו,

מלבד פניו וידיו, מְכֻסה בשערות שחורות ארוכות, מתחת לסנטרו א) נמצא כיס מְקֻמט, והיה בצעֹק הקוף והתנפח הכיס כְּמַרְאָה מלאה.

חוקר הטבע הצרפתי דובוסיל (Duvaucel) יספר על אדות הקוף הזה כדברים האלה:

הסיאמנגים יחיו על פי רב בשפעות גדולות, ולכל שפעה ושפעה ראש אחד, אשר ינהגם וילך לפניהם; הראש הוא חזק ומהיר מאד, וכבד להכותו, ולכן יחשבוהו בני הארץ ההיא לְאַל־נָגוּעַ ויאמרו כי כל כלי מות עליו לא יצלח. את פני השמש יקבלו הקופים האלה כלם יחד בצאתו ובבואו בקול צעקה נוראה הנשמעת למרחוק, ומקרוב תפחיד את השומע וכמעט תחריש את אזניו, ושירת הבקר והערב הזאת תציק מאד ליושבי הערים מסביב. אולם את כל היום ואת כל הלילה יבלו במנוחה ובשקט, זולתי אם יפריעו אויביהם רודפיהם את מנוחתם ביום ואת שנתם בלילה. הקופים האלה אינם מהירים; הם מתנהלים

א) סַנְטֵר -- קינן, Подбородокъ.

בעצלתים והולכים בכבדות, ונקל מאד
לצודם אם אך יפחידום פתאם. אולם הטבע
הרחמניה לא שכחה אותם כליל ותאצל גם
להם ברכה, ובהחסירה אותם את היכלת לברח
מהר מרודפיהם מבקשי נפשם, חננתם
בקַשֶּׁבֶת א) נפלאה, ובשמעם מרחוק המולה
דקה ואִוְשָׁה ב) קלה, ומהרו לברח על נפשם;
אולם אם יתנפלו עליהם בשדה, והשיגום
בלי עמל רב, כי לא יעצרו כח לרוץ
ולהמלט מרודפיהם; כי גויתם הגדולה
והכבדה, לעומת רגליהם הקצרות והדקות,
נוטה לפנים ונשענת על ידיהם הארוכות,
ולכן יְמַשׁכו בלכתם והתנועעו כפִּסֵּחַ הצולע
על ירכו, וכמו לו נבראו לשאת ולסבל
עמל ויגיעה כל ימיהם. והיה אם יְפָּצַע
אחד מקהל הקופים האלה ועזבוהו כלם,
גם אם ירבה מאד מספרם, זולתי אם
הפצוע עודנו ילד קטן, כי אז תקחהו
האם בזרעותיה או תלך אחריו ותנסה
לברח, ופעמים רבות תפל יחד אתו.

א) קַשֶּׁבֶת — וואַכזאַמקייט, Чуткость.
ב) אִוְשָׁה — קול רעש קטן, גערוייש, Шорохъ.

ובעזמת א) יאוש תתיצב גם נגד האויב בפה
פעור ובידים פרושות ונטויות להפחידהו
ולהרחיקהו. ולא רק בשעת סכנה תַּראה
האם את אהבתה לבניה, כי גם תמיד
תדאגנה הקופים־האמות לבניהן באהבה
ובחבה נפלאה, ונעים מאד להתבונן אל
מנהג האמות עם ילדיהן. מחזה נפלא
ומעַנְיֵן הוא לראות בהביא האם את בנה
אל הנחל לרחץ את בשרו. הבן צועק
ובוכה, והאם תנַקהו בחריצות ובסבלנות
ובדאגה רבה, וזמן רב תבלה בעבודה הזאת.
ורבות מנשי בני האדם לא תעשינה כן
לבניהן. הסיאמנגים הקטנים, בהיותם עוד
רכים וחלשים, ינָשאו בחיק אבותיהם; את
הזכרים הקטנים ישא האב, ואת הנקבות –
האם. ונקל מאד ללמדו ולעשותו בַּיְתִי.
חארון בֶּנֶט (Bennett) השיג בשנת 1830 סיאמנג
אחד מאי סומַטרה, וכזאת יספר עליו:
פעם או פעמַים צויתי כי לא יקח את
הסַּבון ב) משלחן הרחצה, כי לקח פעמים

א) עֻזְמָה – אבירות הלב, אמץ רוח.
ב) סַבון – זייפע, Мыло.

אחדות את הסבון מעל השלחן, ויטמנהו באחת הפנות בלשכתי אשר באניה. ויהי היום ואנכי יושב אל שלחני וכותב, והקוף יחד אתי בחדר, וארים עיני ואראה והנה הוא נקרב בלאט אל שלחן הרחצה, ויחפץ לקחת את הסבון, ואסב את עיני אל מלאכתי, ואוסיף לכתב לבל ידע כי ראיתי את מעשהו; והוא בראותו כי טרוד אנכי ועסוק במלאכתי, ויקח את הסבון וילך לו. ויהי בעברו כחצי הדרך, וארים את ראשי ואפתח את פי ואחל לדבר אתו בלאט לבל יבהל, אך הוא בראותו כי אנכי מביט אליו, מהר אל שלחן הרחצה, ויָשב את הסבון אל מקומו. ואדע כי הכר הכיר הקוף ויבן כי עשה רעה, והיה לנו הדבר לאות כי הקוף הוא אמנם בעל שכל ודעת.

פ. ברֶנדֶל:

מחיי הטבע

ספורים

על אדות בעלי החיים והליכות חייהם.

תרגום

יהודה גרזובסקי.

חלק ראשון.

חוברת שניה.

הוצאת „תושיה".

פיעטרקוב. תרנ"ט.

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי.

МАХАЕ ГАТЕВА.

т. е. Разсказы изъ жизни животныхъ.

Соч. Ф. Б. Бренделя.

пер. І. ГРАЗОВСКАГО.

Книжка II.

Изданіе „Тушія".

ПЕТРОКОВЪ. 1899.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою,
Варшава 7 Сентября 1898 г.

הונומַן (הולְמַן).

7. חתולי־הים הם קופים שחורים בעלי זנב, ופיהם הבולט לפנים מְעֻגָל, והם נבדלים מהאורַנגים ויתר הקופים ממין הזה בזנבם השעיר ובכים הלחיים אשר להם בפיהם לאצר שמה כל מאכל, ובחוטְרות א) המושב. ומינים רבים ושונים בין חתולי־הים, והם חיים לרֹב באפריקה ובאסיה הדרומית עדרים עדרים, מין מין לבדו. לאלה אשר מראה אחד חלק לשער בשרם יקראו „קופי האדרת" ולאלה, אשר מראה בגדים הטובים ב) לשערם או אשר מראה שערם כבגדי גבר עשוים מבד בעל גַונים שונים – יקראו „קופי הבגדים". בין חתולי־הים אשר בהודו מְצֻיָן ההולְמַן או אֵינטֵילוּס, כי הוא היותר נפלא ביניהם. מושבו בבינגַלין ובארצות מסביב, ויושבי הארץ יכבדוהו מימים קדמונים, כי בין הקדשים

א) חוֹטֶרֶת, בשר בולט, Schwiele, Пароетъ

הָטוּב — בוּנט, Пестрый

נמנה, ותולדותיו קשורות בתולדות עמי הודו; ובתולדות האלהים אשר להודים יְסֻפּר כדברים האלה: נמה, אחד מאלי הודו, לכד בעזרת מחנה קופים אשר שם מנהיגם היה הונַמַּט, את ארץ הודו ועוד ארצות רבות; ויוציא עמים רבים מתחת ידי מושלים עריצים, ולכן יקראו לקופים הגדולים, אשר עור פניהם שחור, בשם הונוּמַן; ועל כן יכבדום יותר מכל הקופים השונים. ויש שבטים בין ההורים המאמינים כי נפש האיש תִגְלגל אחרי מותו בקופים האלה. היכלות נהדרים וגדולים הֻקדשי לקופים האלה; בתי חולים גדולים נבנו ביחוד לרפאות בהם את הקופים החולים; נחלאות רבות גדולות נִתנו לכלכלתם. ולפי חקי הארץ יושם על האיש השופך דם האדם אך ענש כסף; אולם השופך דם הקוף הקדוש אחת דתו להמית. הקופים האלה מתרבים מאד מאד בארץ, כי איש לא יעז לנגע בהם לרעה. הקופים באים אל הבתים ואל הגנות, ולוקחים את כל אשר תאוה נפשם, מבלי אשר יתנגדו להם

למנע אותם מעשות כחפצם, כי לכבוד
יחָשב לאיש אם בא אחד הקופים הקדושים
אל גנו או אל ביתו; האכר ההודי יחשב
לו לעון פלילי ולחלול קדש אם יגרש או
ימנע את הקוף מאכל בשדהו. הקופים
האלה בוחרים להם למעון את היערים
אשר מסביב לכפרים, אשר יטעו יושביהם
לשבת בצלם ולהסתר מקרני השמש
הלוהטת בארץ ההיא. ועדר הולמנים גדול
בחרו להם למושב את עץ התאנה הידוע
בהודו, והנקרא בשם אחד קדושיהם
קְבִיר־בּוּר, העומד על שפת נהר בודה
במדינת גוּצֶירַט, והנחשב לעץ היותר גדול
בין עצי המין הזה בכל ארץ הודו. וכזאת
יספר פורבים (Forbes) על דבר קְבִיר־בּוּר
ויושביו: חלק נכבד מהעץ הענק הזה
שטפו מים רבים, ובכל זאת יגדל הקפו א)
יותר מאלפַּים רגל גם אם יחשבו אך את
גזעיו הגדולים והחזקים, הם הגזעים העִקרים;
אולם ענפיו התלוים ארצה, אשר לא

א) הֶקֶף – אוּמְפַאַנג, Объемъ.

הכו עוד שרשים באדמה, מכסים כברת
אדמה גדולה מאד, ותחת הענפים יצמחו
עצי פרי שונים. מספר הגזעים העקרים
מגיע עד שלש מאות וחמשים, והקטנים
כשלשת אלפים; ולכל אחד מהם ענפים
ושרשים, אשר גם הם יגדלו והיו לגזעים
אשר יתנו עוד ענפים. הנסיכות פּוּנְתָה,
הרחוקה מהעץ הזה כעשרה מיל, פרחה
בעת ההיא ותהי לממשלה קטנה לבדה;
ונשיאה בימים ההם אהב מאד את הציד,
ויבחר לו למעמד מחנהו את העץ הזה.
שם היה לו אולם נרחב, חדר לאבילה,
חדר לאורחים, חדר למטות, מרחץ,
חדר־בִּשול ויתר החדרים הנצרכים לו. וכל
חדר היה באהל לבדו, והעץ הזה כסה
את כל האהלים הרבים האלה, עם העגלות
והסוסים והגמלים ושומרי ראש הנשיא
ומשרתיו הרבים. ובצל הענפים עמדו עוד
אהלים רבים מאד לכל ידידיו ושריו רואֵי
פניו ולמשרתיהם ולבהמתם. ופעם אחת
מצאו מנוחה בכל העץ הזה שבעת אלפים
אַנְשֵׁי צבא אשר עברו שם בדרך, את

הַפַּפְּלְיון א) הנפלא והנהדר הזה מְסַפְּרִים כל הנוסעים והתרים, כי הוא באמת מושך את העין ולוקח את הלב; ובפרט ירבו לספרו השבטים החסידים והאדוקים אשר בין ההודים. העץ הזה מלא תמיד עופות שונים, ונחשים וקופים רבים; ואלה האחרונים שִׂמחו פעמים רבות במנהגיהם ובתנועותיהם את רוחי. בפרט היה נעים לי להתבונן אל אהבת הקופים לבניהם ואל דאגתם הַרבה להם, בלמדם אותם לבחר במאכל טוב ולמאס ברע, לקפץ מִענף אל ענף ומעץ אל עץ; ובראות האב כי פחד יפחד הקוף הצעיר לקפץ, ונשקו בפיו וחבקו בזרעותיו, כמו לו יחפץ לאַמץ בזאת את לבו ולחזק את רוחו; ואם יקשה אחד הבנים את ערפו או אם ימרה את פי אבותיו, וענשוהו הוריו והכוהו מכות אוהב. הקופים יודעים את שכניהם הנחשים, כי רעים הם ומסכנים מאד בארסם, ומבקשים תחבולות להרגם ולהשחיתם; והיה בראות הקוף את הנחש כי ישן הוא

א) פַּפִּלְיון — פַּאַוִילְלָאָן, Павильонъ,

על הארץ, ואחזהו בשניו בצוארו ומהר לרוץ אל אחד הסלעים הקרובים, וגפץ את ראש הנחש אל הסלע. וקופים רבים יתאספו עד מהרה לחזות במפלת אויבם, ושמחו כלם ושרקו וחרקו שן; והקוף המנצח בראותו כי אין עוד רוח חיים בנחש ושניו הארסיות נפלו מלחייו, והשליך את פגרו אל הקופים הצעירים לצחק בו.

ואחד מידידי המית את אחד הקופים הקדושים ויביאהו אל אהלו. עברו רגעים אחדים והנה קופים רבים, אשר ראו את אסון אחיהם, סבו את האהל ויצעקו כלם וינהמו מאד, ויקרבו הלך וקרב אל האהל, ונשלח אליהם כדורים אחדים וישובו כלם לאחור; אך קוף אחד חזק, אשר היה כנראה ראש הקופים ומנהיגם, נשאר על מקומו וינהם בזעף אף, ונשלח אליו עוד כדורים אחדים, ויסג גם הוא לאחור; אחרי כן שב עוד הפעם אל פתח האהל ויבך כמתחנן; הוא ראה כי בקצפו וברגזו לא הצליח ויחפץ לעורר רחמים, ועל פניו נראה יגון נורא, כמו לו בקש כי ישיבו לו

את גוית אחיו . וישיבו לו את הגויה ויקחה בזרעותיו ויחבקה באהבה רבה , וישאה אל חבריו אשר חכו לו מרחוק . והצידים בראותם את הליכות הקוף האמתיות והטבעיות החליטו לבלי השתמש עוד בנשק וכלי מות נגד הקופים האלה .

בדהיבוי וביתר מדינות הודו , –מוסיף פורבים לספר , – יֵחָשב הרג אחד הקופים לרצח נורא ולעון פלילי אשר אין לו כפרה ; את הקופים יקראו „חצי אנשים" ; ויספרו עליהם כי לפנים היו אנשים ככל בני האדם , ואך מעצלותם צמחו להם זנב ושערות כלחית השדה . הקופים באים אל הכפרים ואל הערים שפעות שפעות לבקש להם אכל , ואיש לא יפריעם מעשות חפצם ולא יגע בהם לרעה . רבים מהם יושבים על גגי הבתים , ואם יחפץ איש מיושבי אחד הכפרים בהודו להנָקם מרעהו ולקח לו את הקופים לעזרתו , ושפך האיש המתנקם אורז או גרעינים אחרים על גג בית איש ריבו טרם יבאו ימי הגשמים , אחרי אשר סדרו כבר עליו את הרעפים

– ובהודו לא ידביקו את רעפי הגג האחד אל השני בחמר ובצְמֶנְתָּה, כאשר יעשו בארצותינו אלה, כי אם יתנום האחד על יד רעהו בשורה ישרה, למען יקל להסירם ממקומם אחרי עבור ימי הגשמים; כי לא יארכו ימי הגשמים שם, שמנת ירחים בשנה יֵעָצרו השמים ולא יגשימו על הארץ, – והקופים בראותם על הגג זרעונים והתאספו בהמון רב על הגג ההוא, ואכלו בתחלה את הזרעונים אשר ימצאו למעלה על הרעפים, ואחרי כן יהרסו את כל הגג לבקש זרעונים גם בין הרעפים, ובעת ההיא יכבד למצא מתקני גגות, ובא הגשם אל תוך הבית פנימה ורכך את רצפת הבית העשויה חמר, והשחית את הרהיטים ואת הכלים השונים אשר בבית.

ורבים מהקופים האלה היה יהיו לברות לשני הנמר אשר יפליא לצודם. הקופים ימהרו אמנם לעלות על ענפים דקים גבוהים בחושם כי הנמר קרב אליהם, אך הנמר, כנראה, יודע היטב את הקופים האלה ואת מורך לבם ואת פחדם, ושכב

מתחת לעץ , אשר על ענפיו ישבו הקופים, ונהם וישאג בקולו , והקופים ירעדו מפחד ולא יעצרו כח להאחז בעץ , ונפלו לארץ והיו לטרף לנמר .

8. לאחד הפקידים אשר בהודו המזרחית היה קוף אחד שחור ולו זנב ארוך וזרעות ארוכות מאד . ויישתובב הקוף מאד , ויקשרהו אדוניו בשרשרת אל גדר גנו אשר על יד ביתו ; ויהי באחד הבקרים וירא הפקיד והנה קוף אחר בן מין הקוף האסור משחק אתו , ואחרי זמן קצר קם הקוף האורח ויחפץ ללכת , ובראותו כי רעהו איננו הולך אתו לקחהו בידיו וימשכהו אחריו . הקוף האסור נמשך אחריו בחפץ לבו כל עוד לא עצרתהו השרשרת , אך אחרי כן עמד מלכת . ויבן האורח כי השרשרת תעצר את רעהו מלכת אתו , ויאחז בידו את השרשרת וינס לנתקה , ובראותו כי אך לחנם יעמל לנתק את הכבלים החזקים , וישב על יד רעהו , וינהמו שניהם יחד בקול בוכים , ועל פניהם נראו יאוש ותוגה , ויחבקו ידיהם וימחאו כף לאות

יגון. וישבו יחד כל היום, ולעת הערב הלך הקוף האורח אל היער. למחרת הבקר באו שני קופים מן היער, וינסו גם הם לנתק את השרשרת ולא יכלו, ואחרי ראותם כי להנם עמלם להוציא את אחיהם לחפשי שבו היערה בקול בוכים ויללה. ביום השלישי באו חמשה קופים. בתחלה נסו לנתק את השרשרת, אחרי כן הפצו להעלות את אחיהם האסור על אחד העצים הקרובים, אך השרשרת עצרתהו, ויחבלו תחבלות רבות להוציא את אחיהם השבוי עד כי כמעט מת תחת ידיהם, ובראותם כי לא יוכלו לעזר לאחיהם עזבוהו ויעמדו מסביב לו, וירימו קול בוכים נורא. ויצו הפקיד לאחד המשרתים לפַתֵּחַ את השרשרת ולעזב את הקוף האסור לנפשו. ומה גדלה שמחת הקופים בראותם את אחיהם והנה הוא חפשי, ויחבקוהו כלם חליפות וינשקוהו וירקדו אתו, ואחרי כן לקחוהו ויברחו יחד היערה, ומהעת ההיא לא נראה עוד אף קוף אחד מבני המין הזה בכל הכִכר ההיא.

9. הקופים האלה נלחמים ביניהם כאנשים ; משפחה אחת תתנפל על השניה . וסולוינס (Solouns) יספר על אדות מלחמה אחת, אשר נלחמו משפחות הקופים בשנת 1812 על יד כפר אחד בהודו, כדברים האלה :

משפחת קופים אחת ישבה שנים רבות ביער אשר על יד הכפר . ויהי היום ותבא משפחת קופים אחרת ותתישב בקצה היער ההוא, ובראות הקופים התושבים כי באו זרים בנחלתם, וישלחו בתחלה מחנה לא־רב להלחם באויביהם משיגי גבולם . הקרב החל, אבנים רבות עפו מזה ומזה, ומעט מעט פרצה המלחמה וכל הקופים לקחו בה חלק, מלבד הנקבות, אשר לקחו את בניהן הקטנים, שלא יכלו עוד להלחם, ותעלינה על העצים ותקפצנה מענף אל ענף ותצעקנה ותשרקנה . והמלחמה ארכה עד בוא הערב ; אז שבו העושקים אחור, ובשדה המערכה נשארו קופים פצועים ומתים אחדים ; ויבאו ההודים יושבי הכפר ויקחו את הקופים הפצועים אל הכפר וירפאום וישרתום . למחרת באו הקופים

התושבים עוד הפעם אל תַּחנת הנכרים והמלחמה החלה, ואחרי מלחמה חזקה דחפו עוד הפעם התושבים את הנכרים לאחור; וכן היה ביום השלישי והרביעי. והקופים הנכרים, בראותם כי לא יוכלו לגרש את אחיהם התושבים מהיער ולרשת את מקום מושבם, עזבו את היער, ולא שבו עוד אליו. וההודים יושבי הכפר נאספו כלם אל היער לראות את מלחמת הקופים, אך איש מהם לא ערב את לבו לקחת חלק בה, וישמחו מאד בראותם כי נצחו הקופים שכניהם מכּריהם מכבר הימים, כי ראה ראו בנצחון הזה אות לטובה לכפר מושבם. מלחמות כאלה רבות מאד בארץ; והיה בתם האכל באחד היערים, והלכו יושביו אל יער אחר לבקש להם אכל, ושם יפגשו קופים אחרים אשר ילחמו אתם ולא יתנום לרשת נחלה לא־להם.

דִיאַנָּה.

10. את אפריקה יכולים אנו לקרא בצדק מולדת הקופים היפים ההולכים על ארבע, הנקראים באשכנזית „חתולי־הים”. אין בכל הארץ קופים כל כך רבים מהמין הזה כמו בחופי אפריקה המערבית. כשלשים מינים שונים ידועים לנו מקופי החופים ההם, ועוד מינים רבים ישנם שם שאינם עוד ידועים לנו, ואחרי אשר נלמד לדעת יותר את הארץ ההיא נמצא בודאי עוד מינים לעשרות. הקופים הרבים והשונים האלה יושבים בחלקת ארץ קטנה מאד בערך מספרם הרב, כי תשעים אחוזים ממאה קופים המובאים לאירופה במספר רב באים מגַמביה, מסֵירָה־ליאונה ומיתר הארצות אשר על מפרץ גוויניא, וכל הנוסעים מרבים לספר על אדות מספר הקופים הרב שם עד למאד. יובסון (Iobson) אומר כי בחופי גמביה נמצאים קופים רבים ממינים שונים, ויש

אשר יראום שלשת או ארבעת אלפים בשפעה אחת. והמתבונן אל חיי הקופים ההם יראה כי באפן חייהם ומנהגיהם נִכרים ונראים סדר ומשמעת, וגם נשיא ראש השפעה להם, אחד הקופים הזקנים והחזקים, אשר ידאג לעדרו. בלכתם בדרך תלכנה הנקבות ועמהן ילדיהן הקטנים בתוך המחנה והזכרים ילכו מסביב להן, ואחדים מהזקנים והחזקים ובראשם הנשיא ילכו לפני המחנה כחיל החלוץ, ואחדים מאחרי המחנה כחיל המאסף. ויובסין מוסיף לספר, כי בעברו את הגמביה השתומם מאד למספר הקופים הרב ולאמץ־לבם וְעָזְמָתָם; הם כסו את כל ענפי העצים, אשר על החוף מזה ומזה, ויצעקו וישרקו וינהמו מאד, וכנראה חפצו להפחיד בקול צעקתם את הנוסעים ולעצר בעדם מלכת הלאה. בַּרבּוֹ (Barbot) מספר גם כן הרבה על דבר הקופים הרבים אשר ראה בגויניא. אַטקינס אומר, כי בסִיֶרה־ליאונה רב כל כך מספר הקופים, עד כי יושבי הארץ מכרחים לשמר היטב את שדותיהם וגניהם ממחנות האורחים

המחבלים האלה, העולים כארבה ומשחיתים את כל יבול האדמה. שמיט אומר כי על חוף הזהב נמצאים כחמשים מינים קופים שונים. הקופים האפריקנים האלה אינם גדולים כקרוביהם בני משפחתם האֲזְיָתִים; אבל תחת זאת הם יותר יפים מהם, ומושכים את לב רואם במהירות תנועותיהם ובגַוונים הרבים והשונים אשר לשערות גויותיהם.

גדל הדיאנה הוא כגדל החתול, מושבו בגויניא, והוא נחשב אל חתולי־הים המשחיתים את יבול השדות. מראה גויתו הוא תערובת הגַון השחור עם הגַון האָפור, ועל גבו יעבר קו אשר גון הערמון לו. פניו וידיו וקצה זנבו - שחורים, חצי־הירח ההפוך על מצחו, זקנו, חזהו וצוארו לבן, בטנו ושוקיו—כְּתֹם־אפר. ודיאנה יקראו לו בגלל חצי הירח הלבן אשר על מצחו, באשר את האות הזה יצַירו גם על מצח דיאנה אלילת הציד לרומים. זקנו ארוך ובו יְפַר וִיצְיַן בין כל בני מִשפחתו. זקנו יצמח על לחייו ועל סנטרו, ובקצהו

הוא מחֻדד, וארך שערות זקנו יגיע עד שלש וארבע אצבעות. את תפארתו זאת ישמר הקוף מאד, ובשתותו יטה את זקנו בידיו לאחר אל מול חזהו לבל יבא במשקהו. אם יצודו את הקוף הזה בילדותו יקל ללמדהו ולהסירו למשמעת אדוניו. מאכלו אגוזים, שקדים, צמוקים, כְּרוב א), לֶפֶת ב), גֶזֶר ג), חֻמְצָה ד) וביצים, אך לא יאכל בשר. כל הלילה יישן הקוף, וביום ירקד ויפזז בלא הרף. מרב תַּזְזִיתוֹ ידחף כל דבר ויהפכהו בחפצו להתבונן אליו. הקופים האלה נקיים מאד ואוהבים לשחק את הילדים הקטנים; אולם ככל אשר יזקנו כן תרב ערמתם וכן תגדל רשעתם, אז יחרקו שן לכל איש זר ונשך ישכו את כל הקרוב אליהם, אך מגערת אדוניהם יחתו ושבו למנוחתם.

מעורות החתולי־הים יעשו אדרות שער, ולכן ירבו צַידי אפריקה לצודם,

א) כְּרוב — קאָהל, Капуста. ב) לֶפֶת — Рѣпа.
ג) גֶזֶר — מאֶהרע, Морковь. ד) חֻמְצָה — ערבּסע, Горохъ.

כי יש אשר יעלה מחיר עור אחד הקופים עד ארבעים וחמשים פרַנק . אולם יש גם עורות אשר מחיר האחד לא יעלה מחצי הפרַנק .

הַבּוּנְדֶּיר .

11. בין הפּוַיאָנִים , הם הקופים ארוכי־הראש , יש בעלי זנב קצר ויש חסרי הזנב , ובזאת שונים המה האחד מרעהו . ומן האורַנגים וחתולי־הים יבדלו וינָכרו בפניהם המאֹרכים והדומים הרבה לפני הכלב . בתבניתם ומבנה גויתם ידמו להולכי על ארבע , וגם במנהגיהם ודרכי חייהם ידמו להם , ויען כי יקל להם ללכת על ארבע , לכן ימָּצאו לרב במישורים ובחלקות אשר אין בהן יערים או על שִׁני הסלעים . מושבם בכל ארץ אזיה ובמקומות רבים באפריקה , ובין הפויאנים האזיים יחשב הַבּוּנְדֶּיר , אשר מלבד ההונומן יחשב לקוף יחידי בבינגלין וביתר מדינות הודו

העליונה. בעמד הבונדיר זקוף יגיע גבהו עד שתי רגל, ונקל ללמדהו ולאלפהו, ולאדוניו הוא נאמן עד למאד, והמשחקים ברחובות ילמדוהו להראות נפלאות לעיני ההמון.

זונסון (Iohnson), אשר ישב ירחים אחדים בעיר הקדושה במיטְרָה אשר בהודו, יספר ספורים רבים מְעַנְיְנִים על הקופים הגרים בארץ ההיא, והנה אחדים מספוריו:

הורים עשירים נטעו מאות גנים גדולים ונהדרים לכלכל בפֵּרים את הקופים, ובגנים ההם נטעו כל מיני עצי פרי, והקופים יושבים בגנים האלה לאלפים ולרבבות. בין הקופים הרבים האלה ראיתי הונומטים מעטים מאד, כי כמעט כל יושבי הגנים הם הקופים הקטנים החומים, הבונדירים, אשר לדעתי הם היותר מחֻכמים מכל מיני הקופים השונים. והקופים האלה מלאים בכל פנות העיר והם מתהלכים ברחובות בין האנשים. ויהי היום ואנכי עובר ברחוב והנה קוף אחד זקן יורד מענף העץ אשר ישב עליו, ויחטף את מצנפתי מעל ראשי

ויברח, ויעל על גג אחד הבתים הקרובים ויקפץ מגג לגג עד כי נעלם מעיני. באהלי אשר ישבתי בו לא היתה דלת לסגר את הפתח, ויבאו הקופים כפעם בפעם אל תוך האהל פנימה, ויקחו מהשלחן לחם וכל דבר מאכל; ואם באו ומצאוני ישן, וּמִשְׁשׁוּ את כל הכלים וחפשו בכל פנות האהל. פעמים רבות התחפשתי כְיָשֵׁן למען אוכל להתבונן אל תנועותיהם ואל זהירותם הנפלאה, והתענגתי להמצאותיהם ולשכלם. היותר נפלא בחייהם הוא רֹב דאגתם לבניהם הקטנים. בימי שבתי במוטרה באו שמה שני אירופים יושבי הודו לצוד ציד בסביבות העיר הקדושה הזאת, ויהרגו את אחד הקופים. ויהי אך נודע הדבר ליושבי העיר ויתאספו בהמון רב, ובזעף אף ובקצף נורא השליכו אבנים ולבנים וגושי־עפר על הצידים, וַיהדפו את הפיל אשר רכבו עליו האירופים, ויגרשוהו אל הנחל הקרוב לטבע בו את רוכבי הפיל, אשר עשו תועבה נוראה כזאת לשלח יד בקוף קדוש. פעם אחת, כאשר נסענו במסע־ענג א) בהודו,

א) לוסטפאהרט, Увеселительная поѣздка.

תקענו את אהלנו באחד הגנים, ואת סוסינו קשרנו אל העצים הקרובים. ויהי בשבתנו אל השלחן באהל, והנה המשרת שומר הסוסים בא האהלה ויספר לנו, כי הקופים הרבים היושבים על ענפי העצים מפחידים את הסוסים ומכעיסים אותם בקול צעקתם ובקול נֶפֶץ הענפים היבשים אשר ישברו וישליכו למטה, וסוסים אחדים נתקו כבר את מושכות הרסן ויברחו; ואם לא יעצרו את הקופים או אם לא יגרשום, הוסיף המשרת לדבר, וברחו כל הסוסים. ואצא החוצה ורובי בידי ואשלח כדורי־עפרת קטנים ודקים אחדים אל אחד הקופים, להפחיד את חבר המרעים האלה ולגרשם מזה; ויבאו הכדורים בבשר הקוף ויפצעוהו, וימהר לרדת מן הענף אשר ישב עליו, וירד בשנים שלשה ענפים ויעמד ויתן את כף ידו על הפצע, ויושט את ידו המגאלה בדם הפצע אל מול פני, כמו לו חפץ להראות לי את הדם אשר שפכתי. מעשהו זה עורר בקרבי רגש נורא, אשר לעולם לא ימוש מזכרוני. ומני אז לא יריתי עוד

ברובה אל הקופים. ואשוב אל חברי אשר באהל, והנה המשרת בא ויספר לי כי הקוף הפצוע מת, ואצו את המשרת להביא את הקוף המת אלינו האהלה, ויהי טרם שובו אל העץ והקוף איננו, כי לקחוהו הקופים וישאוהו אתם וילכו כלם יחד, ואף אחד מהם לא נשאר בגן מסביב. ואיש אחד נכבד מאד, אשר אוכל להאמין לכל דבריו כי נכונים ואמתים המה, ספר לי כי באחת המדינות בהודו יעזבו אכרי הארץ מַעשר מקציר תבואתם בשדה, וירדו אז הקופים מההרים, ולקחו את חלקם אשר עזבו להם האכרים בשדה, ונשאוהו אל מקום מושבם וטמנוהו בחגוי הסלעים, לבלי ישָׁחת מגשם שוטף, והיה להם המעשׂר לאכלה לכל ימי השנה; ויושבי הארץ ההיא אומרים כי אם לא יתנו שנה אחת מעשר לקופים, ועלו הקופים בשנה השניה, והשחיתו את כל יבול הארץ טרם יבשל.

הַמַּגּוֹט.

12. המגוט – או, כאשר יקראוהו לפעמים, קוף הברברים (או קוף תוגרמה) – ידוע ליושבי אירופה יותר מכל מיני הקופים השונים. גדלו כגדל הכלב הבינוני וכחו רב מאד. מראהו כְּתֹם־ירקרק ומְנֻמר בחברברות חומות, ומראה פניו הערמים כמראה בשר מגֹאל, והם מלאים קמטים וכתמים חומים; ומראה לחייו, סנטרו ובטנו כעין האפר המעֹרָב בעפר, וגפיו קצרים וחזקים; ונקל לו ללכת על ארבע, ואז מראהו כדֹב קטן צעיר, כי גם זנב אין לו. הקופים האלה מובאים לרב לאירופה, ועל נקלה הם מסכינים אל אַקלים הארץ הזאת. מנהלי הַדֻּבִּים ילבישו את המגוט וילמדוהו לרקד, לחול ולכרכר לקול תוף ונבל, כי על נקלה ילמד המגוט לעשות את כל אלה; ובמולדתו באפריקה הצפונית רב מספרו מאד, והצידים יצודוהו ואכלו את בשרו. דיספונטאינים (Desfontaines) מספר על חיי

המגוטים כדברים האלה :

המגוטים חיים עדרים עדרים ביערי הרי אַטלַס, ואת נפשם יכלכלו בפרי עצי היערים ההם, בפרי התורניתה א), הערמון ב) והתאנה, באבטיחים ובירקות שונות אשר יגנבו ויחמסו מהגנים, למרות כל העמל הרב אשר יעמלו יושבי הארץ לשמור את פרי עבודתם. היותר נפלא הוא כי בבואם לגנב אל אחד הגנים, ועלו שנים שלשה מהם על עץ גבוה או על אחד הסלעים לצפות ולראות, פן יבאו האנשים השומרים את הגן, ובראות הצופים כי סכנה קרובה, והחלו לשרק להודיע לרעיהם כי ימהרו להמלט מרעה .

משפחת קופים כאלה גרה בסלע גיברַלטַר, ואת מחיתם ימצאו שם בלחץ ובמצוק. והוא הוא החי היחידי בעל ארבע ידים הנמצא בפראותו באירופה, ובלי ספק בא שמה מאפריקה הצפונית .

הנקבה תלד אך ולד אחד, אשר

א) תּוּרְנִיתָה — פִּיכטע , Сосна

ב) עַרְמוֹן — Kastanie , Каштанъ

תיכף אחרי הולדו יעלה על ערף אמו ובידיו יחבק את צוארה ויֶאחז בה, והוא תשאהו אִתה אל אשר תלך היא.

הַחַכְמָה.

13. החכמה היא אחד ממיני הפויאנים. גדלה כגדל אחד הכלבים הגדולים, אך היא יותר חזקה ממנו. מושב הקוף הזה בהרי הכֵּף, אשר יחיה שם עדרים עדרים. העובר בארצות ההן יפגש בפעם בפעם על דרכו עדרים בני שלש וארבע מאות קופי־החכמה, השוכבים על הדשא ומתחממים אל מול קרני השמש, או יושבים בסֻכותיהם והומים וצועקים. ובדעת הקופים כי נוסעים ילונו בקרבתם והגדילו את קול צעקותיהם, ולא יתנו לאדם ולבהמה לישן ולנוח. ובקרב אל הקופים איש ובידו רובה ומהרו כלם לברח ולעלות על ראש אחד הסלעים הקרובים, ובהתרחקם מהאיש כמטחוי קשת יעמדו והחלו להשליך אבנים

על רודפם, ופעמים רבות פצעו את רודפיהם פצעים נאמנים. כלבי הצידים בארצות הקף רודפים את הקופים האלה, אולם לא ישיגום, כי בערמתם ובמהירותם ובחזק כחם יעברו הקופים את הכלבים. גם הפַּנְתֵּיר לא יגבר תמיד על הקוף הזקן.

בבוא הקופים אל הגן לחמס ולשלל יזהרו מאד בלכתם, עד כי הכלבים לא ירגישו פעמים רבות ולא ידעו את קרבת הקופים אליהם. מאכלם התדיר הם שרשי הצמחים הַבְּצָלִיים, עלים רעננים וגזעי עשבים רכים; אולם בוז לא יבוזו גם לרמשים קטנים ואכל יאכלום בתאוה. את הארבה, את החפושית א) ואת העקרב יאכלו בתאבון. ובתפשם את העקרב ינשלו בזהירות נפלאה את עוקצו טרם יאכלוהו; גם הנחשים הקטנים היה יהיו להם לאכלה, ואת הביצים ואת התולעים, כנראה, יחשבו ללחם ענג.

א) חִפּוּשִׁית – קאֶפער, Жукъ

בהיות לֵיוַאיַן (Levaillant) בפעם הראשונה באפריקה התיכונה השיג לו קוף חַכְמָה אחד, אשר דמה בגדלו לכלב הטבחים, והקוף היה צעיר וחזק מאד, ואדוניו אהבהו על תנועותיו המהירות והמשמחות, וישרת קֵיָם – כן שם הקוף הזה – את אדוניו כאחד המשרתים מבני האדם. פעמים רבות מצאו בו חפץ וצורך בהיותם בדרך, כי הוא בחן את הפרי אשר מצאו, ואשר לא היה ידוע להם הראוי הוא לאכלה אם אָיִן; והיה אם אכל קֵיָם מהפרי וידעו כי ראוי הוא לאכילה ואכלוהו גם האנשים, וָלא – ועשו גם הם כמהו. וקים היה שומר נאמן לאדוניו, ובחושו איזה חֶשֶׁד סכנה מרחוק, והעיר בצעקתו ובשריקתו את אדוניו עד מהרה; וספורים רבים נפלאים יספר הנוסע הנזכר על קופו משרתו. וכן הוא מספר:

בלכת קים אתי לצוד ציד, והיה אם לא מצא על הענפים גומי או יערות־דבש, וחפר בארץ וחפש את השרשים אשר ההוטֶנטוטים יקראו להם קַמֶּרוּ. פעמים רבות

לקחתי ממנו את השרשים האלה לאכלה, כי טעמם טוב מאד , ולא מצא הדבר חן בעיניו . והיה אם מצא שרשים כאלה , והוא רחוק מעט ממני , ומהר לאכלם מבלי גם אשר קִלֵּף אותם , ובאכלו התבונן אלי וישמר את כל תנועותי , וטרם קרבתי אליו אכלם כלם ; ואם מהרתי לבוא אליו טרם כלה לאכל , ומהר ושבר את השרשים לרסיסים קטנים ונתנם בכיסי לחייו ; אולם אנכי לקחתים גם משם פעמים רבות , וקים לא נטר לי שנאה ורגז על עשותי כזאת , אם כי ידע היטב כי לא צדקתי בעשותי כזאת . ונעים ומעַנין היה לראות בבקשו תחבלות שונות להוציא את השרשים מתחת האדמה ; בידיו רכך בתחלה את האדמה מסביב , ואחרי כן לקח בפיו את קצות העלים הקרובים אל פני האדמה וישָּׁען על ידיו ויתהפך כלו ויתנפל לאחור , ושלף אז את השרש . והיה אם עיף קים בלכתו בדרך אתנו ועלה על גב אחד הכלבים אשר היו עמנו , ואלצהו לשאתו שעות שלמות ; ואחד הכלבים הערים את קים , ואך עלה

קים על גבו ועמד מלכת, ואנחנו הוספנו ללכת הלאה לדרכנו, ובראות קים כי רחקנו הרבה וכמעט לא יראנו עוד, וירד מעל גב הכלב קשה־הערף והערום וירדף אחרינו, וירץ גם הכלב אחריו, ולא עבר את קים, וילך תמיד מאחריו, למען לא יעלה עוד פעם על גבו. וימשל קים בכל כלבינו ממשלה חזקה ושלמה, אך לא הרע להם ולא הציק להם, לבד אם קרבו אליו לקחת חלק בסעודתו, אז הכם מכות לחי לבל יזידו עוד לקרב אליו. ויאהב לגנב, ולא יכלתי בשום אופן להרחיקו מהנטיה הזאת המצויה אצל כל הקופים, והוא ידע היטב כי לא טוב יעשה בגנבו ותמיד ברח ויחבא, אחרי אשר גנב איזה דבר, לבל יֵעָנש, ואך למחרת שב אלי; ופעם אחת אַחר ימים אחדים ולא שב, וזה הדבר: באחד הימים ואנכי יצאתי מאהלי להתבונן אל עוף אחד זר, אשר קולו המוזר בא פתאם לאזני, ואת ארוחתי עזבתי על השלחן; ויהי בשובי והנה קים איננו באהל, ואקרב אל

השלחן והארוחה איננה גם היא, ואנכי ענשתי ביום אתמול את קים על גנבה אשר גנב . אנכי חשבתי כי בודאי ישוב קים למחרת כדרכו תמיד . עברו ימים אחרים וקים איננו; ויהי אחרי כן ואצא עם אחד מרעי היערה, ויהי בראות קים כי ראהו רעי ויכירהו, ויחבא בין הענפים; ואקרב אל העץ ואשמע את קול קים אשר ישמיע תמיד בבקשו ממני כי אטה לו חסד וארחמהו . וארים את ראשי ואראה והנה הוא יושב על ענף גבוה הפונה אל מקום תהנותנו, ואקראהו אלי, אך הוא לא שמע לי ולא אבה לרדת מן העץ; ואעל אני למעלה, והוא לא נסה עוד לברח ולהחבא, ועל פניו נראו שמחה וגיל מעֹרבים בפחד ודאגה: שמחה וגיל – כי נפגשנו יחד, ופחד ודגאה – פן אענשנו על הגנבה אשר גנב . קים שתה בתאוה יין־שרף, וירק את כוסו בפעם אחת כאשר יעשו השכורים, אך אנכי בקשתי תחבלות ואמצעים להרחיקהו משכרות . ויהי היום ואחפץ לשמח מעט את נפש ההוטנטוטים על הליכותיהם

הטובות עמדי כל העת, ולשלם להם בגמולם. המקטרות העלו עשן, כל פנים שמחים, ובקבוק יין השרף עובר מיד ליד; וקים ישב על מקומו ובכליון עינים הבה לבקבוק כי יקרב אליו, ויושט את קערתו כי ימלאוה יין שרף, — ואנכי לא נתתי לו כוס, כי ידע ידעתי את קים ואת תאותו ליין, ובשתותו מכוס ימהר לשאף אל תוכו, ובא המשקה אל אפו, ושֵׁעַל אחר כן והתעַטֵּש שעות שלמות, — וימלאו את קערתו מן הבקבוק, וישח ראשו לשתות מן הקערה, ואמהר להשליך גפריתית א) בוערת אל תוך הקערה, ותאחז האש ביין השרף. הקוף נבהל מאד, הקערה נפלה מידו והוא קפץ ממקומו לאחור, וייליל וינהם וישרק וכל גויתו רעדה, ובפחד נורא התבונן אל הקערה הבוערת באש. ולמן העת ההיא לא שתה עוד קים משקים חריפים, ולמראה הבקבוק אחזהו חיל ורטט.

פויאן אחד ממין הזה הסכין מילדותו לאכל את כל אשר יאכלו בני האדם,

א) צינדהאָלצכען, Спичка

ויאהב מאד את המשקים החריפים; ויחפץ אדוניו לנסות את שכל הקוף ואת כשרונו למצא תחבלות שונות, ויתן בכלובו בקבוק אחד פתוח מלא יין שרף, וילקק הקוף בלשונו מן הבקבוק, ואחרי אשר לא השיג בלשונו את היין אשר בבקבוק, נתן את אצבעותיו הארוכות אל תוך הבקבוק ויוציאן וילקקן, ואחרי אשר לא השיג גם באצבעותיו את היין אשר בתוך הבקבוק, הביא מלא חפניו חול ויתן אל תוך הבקבוק מעט מעט, ויעלה היין, וילקק ממנו וישנה וישלש את המצאתו זאת, עד כי נפל שכור על יד הבקבוק.

הַפַּוְיַאן הַמָּצוּי.

14. מראה הקוף הזה חום־אדמדם וכמו צל כֶּתֶם יעבר עליו. פניו ואזניו וידיו שחורים; שמורות עיניו לבנות, וארך זנבו כחצי־גויתו; השערות אשר על אחורי ראשו וערפו ארוכות מעט משערות גבו

וכתפיו אבל הן קטנות מהיות לו כרַעמה א) .
הקוף הזה גר בחופי גויניא , והוא קטן מהדַכמָה , ורבים מהמין הזה מובאים לאירופה אל הביברים ב) השונים אשר בערים הגדולות .
לאיש אחד בעל אחוזה בשוטלַנד היה פויאן מצוי אחר . ויהי הפויאן חפשי תמיד - , ויתהלך לרצונו בכל רחבי אחוזת אדוניו כי התנהג כראוי כל הימים , ולא נגע באיש לרעה . ויהי היום ושזוקו – כן קראו לקוף הזה – יושב על קיר החומה הצופה פני־ הדרך העולה מן העיר , וענפי עץ אחד רענן אשר עמד שם הסתירו את הקוף מעין רואה , והנה אכר אחד רוכב על סוסו העיף והיגע עובר בדרך לשוב אל ביתו . שזוקו , אשר היה אהוב כל משרתי האחוזה , ידע לרכב על סוסים ויאהב מאד מאד את הרכבה , ויהי בראותו את האכר העובר לפניו על סוסו ויקפץ מעל החומה , וישב על הסוס מאחרי האיש ויחבקהו בידיו , ויתן

א) רַעְמָה — מעהנע , Грива
ב) בִּיבָּר — בית אסף חיות הבר ,
Звѣринецъ , Thier-garten .

את ראשו על כתפו וינהם וישרק ויאנק ; האכר נבהל מאד , כי חשוב חשַׁב כי השטן המשחית פגשהו בדרך וידבק בו להסיר את לבו מדרך אמונתו , וידפק את סוסו כי ימהר לרוץ , אך ככל אשר הרבה הסוס לרוץ וככל אשר מהר ברוצו , כן הרבה הקוף להאנק ולשרק וכן התחזק יותר בידיו באכר לבל יפל מהסוס הדוהר ; ובראות שזוקו כי הרחיק ממקום מושבו , החל למשש את כיסי בגדי האכר , וימצא שם עֻגות אחדות , אשר קנה האיש בעיר להביא לבניו הקטנים , ויוציאן שזוקו מן הכים , ויסג לאחר מעט מעט , ויקרב אל זנב הסוס ויקפץ לארץ , וישב אל בית אדוניו ; והאכר רץ בלי הרף הלאה , ויבא אל ביתו כל עוד נפשו בו .

באֻרְוַת ההֶרצוג פון ריכמונד היו סוסי־ציד אחרים טובים ומהירים . וקוף אחד , אשר גר עִמָּהם בארוה , הרבה לרכב עליהם ויציק להם בקפצו כל היום מהאחד על השני . ויתאונן משרת הארוה לפני ההרצוג על הקוף ועל מעלליו , ויען

ההרצוג: אם שזוקו אוהב ככה את הרכבה — ורכב פעם אחת עד לשבעה ואז יחדל מרכב עיד. ויצו ההרצוג לעשות לשזוקו תלבושת הצידים ולערך ציד השועלים. וילבישו את שזוקו כאחד הצידים ויתנוהו על אחד הסוסים המהירים, ויקשרוהו היטב אל הסוס לבל יפל. וַיִּשְׂמַח הַצַּיָּד הקטן מאד, וַיְשַׂמַּח בתנועותיו ומנהגיו את כל הרוכבים אשר יצאו אל הציד. ויהי אך נראה שועל אחד וקול תרועת הצידים נשמע, ויתפזרו כל הצידים וירוצו על סוסיהם לכל עבר; והסוס אשר רכב עליו שזוקו אהב מאד את הציד, ובהרגישו כי רוכבו קל הפעם מאד, הרים רגליו וידהר וירץ, ויעבר את כל הסוסים וַיֵּעָלֵם מעיני הצידים. ואחד הצידים מצא את עקבות השועל, וישאל את אכר אחד אשר פגש אם ראה את השועל בברחו, ויענהו האכר כי בשדה־הבּוּר רץ שועל אחד ואחריו רדף ציד אחד קטן, והציד רץ במהירות נוראה כמו לוּ רדפהו שד משחת; ואנכי ירא — הוסיף האכר — פן יקרה אסון לציד

אמיץ־הלב הזה . וחפץ ההרצוג הצליח בידו : שזוקו הלך ימים רבים אחרי כן כְּפִסֵּחַ ואל אֻרוֹת הסוסים לא בא עוד – הוא רכב פעם אחת עד לשבעה !

15. את ירכתי אניות הים מקשטים באותיות ובציורים שונים . בחוף מַרסֶליה צִיר מְצַיֵּר אחד את ירכתי אנית מסחר אחת, אשר באה מחופי אפריקה המַעֲרבית , ויקשרו סל אחד גדול בעבותים , ובסל הזה עמד המציר בעשותו את מלאכתו , ועל האניה הזאת היה קוף אחד אשר התהלך חפשי באניה , ויקרב הקוף אל ירכתי האניה ויתבונן אל מלאכת המציר בעיון רב , ויפריעהו מעבודתו , כי הקריב את ראשו בְּתַיְרָנוּת רַבָּה אל הציורים , ויטבל המציר את המצבע א) אשר בידו במים , ויזה בו אל מול פני הקוף . ורב המלחים ראה את אשר עשה המציר לקוף , ויזהיר את המציר כי יִשָּׁמר מן הקוף אשר בודאי נקם ינקם ממנו . אך המציר לא שם לבו אל דברי

א) מִצְבַּע – פינזעל , Кисть

ראש המלחים אשר הזהירו . ויהי בצהרים, ויצא המציר מן הסל וילך לאכל את ארוחתו בבית המרזח, ויתגנב הקוף אל הסל ויכרת בשניו את העבותים אשר הסל קשור בהם. והמציר שב וירד אל הסל, ויהי אך עמדו רגליו בסל, וינתקו העבותים, והסל עם המציר והצבעים נפלו המימה. ובעלות המציר על האניה ובגדיו רטובים ומים נוזלים מהם, וירא והנה הקוף עומד לנגדו ומפזז ונוהם משמחה, ויתפש המציר מוט בידו וירדף אחרי הקוף להכותו, אך הקוף מהר ויעל על ראש התרן, וישרק וינהם להרעים את המציר אשר לא יכל לעלות אליו ולהשיגו.

הַמַּנְדְּרִיל.

16. המנדריל הוא הגדול בין הפויאנים ומְצֻיָּן ביניהם בלחייו הנקמטות ובזנבו הקצר אשר מראה יכלת גדולה לו, ובמראה פניו ההטובים. גבה הזכר בעמדו זקוף יגיע

עד חמש רגל, גפיו קצרים וחזקים, גויתו עבה ועצומה, ראשו גדול מאד ומצח אין לו כמעט; גבות עיניו בולטות מאד, עיניו קטנות ושקועות, עצמות לחייו נפוחות ומשני עברי אפו בולטים שני גבנונים כגדל אגרף האיש, ומראיהם תכלת־אדמדם; ארך זנבו כשלש אצבעות והוא עומד נצב; חוטרות־המושב גדולות, ערומות ואדומות, מראה גויתו מלמעלה חום ירקרק, ומתחת — אפר־כספי. המנדריל נורא על כל סביביו בגוינה מולדתו, ויושבי הארץ יחשבוהו לאכזר נורא. המנדרילים חיים עדרים עדרים גדולים, ולכן ישלטו ביערי מושבם שלטת מחלטת וגמורה; הם ילחמו גם את הפילים הפראים ויגרשום מגבול נחלתם. יושבי הארץ ההיא יראים ללכת יחידים ובלי נשק היערה. הנוסעים מספרים כי הקופים יבאו גם אל כפרי הכושים בעת אשר הגברים יעבדו בשדה, וחמסו ולקחו את אשר ימצאו מכל מאכל אשר יאכל, ולפעמים ינסו לקחת שבי גם את הכושיות.

בשכלם ובאפן חייהם ומנהגיהם לא

יבדלו המנדרילים מכל מיני הפויאנים, אך בזקנתם הם יותר רעים ואכזרים מאחיהם. המנדריל יסכין מהר לשתות משקים חריפים. מנדריל אחד, אשר חי זמן רב בביבר באנגליה, שתה יום יום בשמחה ובתאבון רבע ההין פּוֹרְטֵיר, גם למד לעשן טַבַּק, אך את הפורטיר אהב יותר; ונפלא היה מראהו בשבתו במנוחה שלמה נשען על הכסא, ובידו האחת כד הפורטיר ובשניה אחז את מקטרתו אשר קָנֶהָ היה בין שניו.

פ. ברענדל :

מחיי הטבע

ספורים

על אדות בעלי החיים והליכות חייהם .

תרגום

יהודה גרזובסקי .

חלק ראשון .

חוברת שלישית .

הוצאת „תושיה" .

פיעטרקוב . תרנ"ט .

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי .

МАХАЕ ГАТЕВА.

т. е. Разсказы изъ жизни животныхъ.

Соч. Ф. Б. Бренделя.

пер. І. ГРАЗОВСКАГО.

Книжка III.

Изданіе „Тушія".

ПЕТРОКОВЪ. 1899.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою,
Варшава 7 Сентября 1898 г.

חַיּוֹת הַכִּים.

הָאָפּוֹסוּם (עכבר־הכים).

17. משפחת חיות־הכים היא באמת היותר נפלָה ונפלאה בין כל משפחות החיים. ואם אמנם בתבנית גויתן אינן נבדלות הרבה מכל היונקים, אולם נִפלות הן מכלם באפן לדת ילדיהן. הילדים קטנים מאד בהוָלדם ואינם שלמים, והם נדבקים היטב אל שדי אמם עד אשר ישתלמו והגיעו למדרגת יתר היונקים בהולדם. עור בטן הנקבות של בעלי־החיים האלה מקֻפל כמו כיס, ובו ימצאו הילדים הרכים מחסה ומסתר בקטנותם, וגם אחרי כן, כאשר יגדלו ויוכלו להתהלך על רגליהם הם, ינוסו תמיד אל כיס אמם להסתר מפחד רעה, ועל שם הכיס הזה יקראו לכל בני המין הזה „חיות־הכים״. ויש גם אשר יקראון

„חיות כפות היד” על אשר לרבים ממין הזה רגלים אחרונות דומות לידים. ולא אך בתבנית הידים האחרונות יבדלו רבים מהמין הזה האחד מהשני, כי אם גם בתבנית אצבעותיהם ושִׁניהם. תפוצת משכנם נפלאה מאד; הם חיים עדרים באמריקה, חיים למיניהם גם באוסטרליה ובאזיה הדרומית. ובשכבת ה„יצירה השניה” מצאו בארצות אחדות שארית חיות־הכים, אשר אינן עוד כיום בחיים; גם בצרפת וגם באנגליה מצאו שרידיהם, והיה לנו לאות כי הם חיו במספר רב בכל הארץ טרם היו עוד יונקים אחרים. שׂכל החיים האלה קטן ושפל, ולכן אין לסַפּר הרבה על חייהם. מאכלם שונה למיניהם, יש בהם האוכלים בשר ויש האוכלים פרי וירקות; ולכן נוכל לחלקם לאוכלי בשר, אוכלי שרצים, אוכלי עשב ואוכלי גרעינים. מיני „חיות־הכים” האוכלים בשר נמצאים בהולנדיה החדשה באוסטרליה, וגדלם שונה מאד: יש אשר יגדלו מהזאב ויש אשר יקטנו מהעכבר. הגדולים פראים מאד והם טורפים כבשים ועזים,

וגם אל הבתים יבואו לטרף טרף , ויש מהם אשר יצודו בעלי כנף ומצצו את דמם . השמות אשר יקראו יושבי הארץ לחיות־הכים, צבוע א) , חולדה ב) ועוד כאלה יעידו לנו על מנהגי החיות האלה וחייהן , כי ידמו אל בעלי־החיים הטורפים .

ובין אוכלי השרצים יש אשר יחיו על פני האדמה ויש אשר יחפרו להם מערות, ויש אשר יחיו על ענפי העצים . אל אלה האחרונים , אל החיים על ענפי העצים , ימנה גם האָפּוסום בעל הזנב הארוך . המין הזה רב מאד באמריקה . בהֹנות כפותיו האחרונות ארוכות מאד והן יוצאות ופונות אל מול יתר אצבעות הכף . הם חיים על העצים , ושם יצידו עופות ורמשים וגם לפרי העץ לא יבוזו . ויש מהם חחיים בבצות אשר על שפת הים , ושם ימצאו סרטנים לרב , והיו להם לאכלה . בין חיות־הכים אוכלי השרצים יש מין אחד אשר כים שלם אין לו כי אם

א) צָבוּעַ — Гiена , Hyäne ב) חוּלְדָּה — חתוּל פּרא , חתוּל־הבּר .

קמט עור אחד, והנקבה תשא את ילדיה אצל הקמט הזה ואת זנבה תאַחז ותסבך בזנבותיהם.

אך לא כן המה חיות־הכים האוכלות פרי. הם כמו נבראו בכונה מיוחדת לחיות על העצים, ושם ימצאו על נקלה את טרפם. למינים אחדים מהם יש גם זנב־תופש ארוך כמו להאפוסים, ובו יִתָּלו על ענפי העץ. הנפלא בהם הוא בעל הכים המעופף, אשר בהולַנדיה החדשה, הדומה לסנאי מעופף, וכמהו יש גם לו קרום דק, המאחד את הגפים הקדומים עם הגפים האחרונים משני עברי הגויה, וזנב רחב שטוח, ובעזרת הקרום והזנב יקפץ קפיצות גדולות.

בין חיות־הכים האוכלות עשב ימנה הקנגורו, ואוכל שרשים הוא אך הַוָּמְבַּט החי בוַנדימן ואשר גדלו כתחש א).

האפוסום ימצא לרוב בוירגינה ובלואיזינה, וגדלו כחתול בינוני ומראהו

א) תַּחַשׁ Dachs , Барсукъ

כתם־לבן וזנבו ארוך מכסה גבנונים
כקשקשים . על הארץ יתנהל לאטו , אולם
על העצים הוא מהיר מאד ; וזנבו יעזר לו
לא מעט למהר בטפסו א) ובקפצו מענף אל
ענף ומעץ לעץ . בלילה יצא האפוסום
לטרף טרף ולצוד ציד ולבקש לו אכל ,
ביצים או פרי או אחד החיים הקטנים ; ואם
יצוד תרנגל ומצץ את דמו . אם ירדף
איש אחריו יעשה את עצמו כמת עד אשר יעבר
הפחד ולא יֵראה כל אותות חיים גם אם
ירבו לענותו קשה . הנקבה הנושאת בכיסה
את בניה , אשר מספרם יעלה מארבעה
עד ששה , תתן למות נפשה ולא תמסר
את בניה ביד אויב . האפוסום יציל פעמים
רבות את נפשו ממות על ידי יכלתו להֵרָאות
כמת ; חיות טרף יתנפלו על טרפם למצץ
את דמם , ובראותם מת לא יגעו בו .
האפוסום יחיה גם חיים ארוכים מאד , על
כן יאמרו המושלים באמריקה הצפונית : „אם
החתול יחיה תשעה דורות יחיה האפוסום

א) טַפֵּס — קלעטערן , Лазить ;

תשעה עשר״ . אנבורי (Anburey) מספר על האפוסים כדברים האלה :

על אחד העצים ראינו אפוסום אחד תלוי בזנבו בקצה הענף , כאשר יעשו החיים האלה בהמלטם מרודפם ; ונשלח את אחד המשרתים כי יעלה על העץ להשליך את החי ארצה, ויפל החי אל בין הכלבים אשר היו אתנו , ובנפלו לא נסה לברח , וישתרע לארץ כמת וכל אותות חיים לא נראו עליו , וגם רוח לא שאף אל תוכו . ונקחהו הביתה ונשכיבהו בחצר סגור מסביב כי לא יוכל לברח, ונעזבנו על הארץ ונתרחק ממנו, אך חדל לא חדלנו מהתבונן אליו . אחרי כחצי שעה הרים מעט את ראשו ויתבונן אל כל סביביו לראות אם אין איש רואה, למען יוכל לברח, ונמהר לפתח את הדלת ונשלח עליו את כלבינו , והוא שוכב עוד פעם כמת ולא נכר כי זה עתה הביט מסביב , והכלבים בראותם אותו שוכב כמת עמדו וישובו אחור .

לאפוסום אין כל קול , ואף לפעמים

יוציא מפיו שריקה צרודה א) ; ונקל מאד ללמדהו ולהסכינו לחיות בבית, ויושבי אמריקה מימים מקדם יחשבוהו לחיה ביתית, כי את בשרו יאכלו בתאוה ואת שערתו יקחו וישתמשו בה כמו בצמר כבשים. האירופים והאמריקנים המשכילים לא יתנו לב לו, ולא יגדלו אותו ולא יתעסקו בו מפני ריחו הרע מאד.

הקנגורו.

18. אוסטרַליה עניה ביונקים, כי מעטים הם בה מאד; אולם תחת זאת עשירה היא מאד בעופות ובדגים הרבים בה למיניהם השונים. הנוסעים הראשונים אשר תרו את אוסטרליה מצאו בה ממערכת היונקים אך את חיות־הכים. העכברים והעטלפים והכלבים הברים אשר יִמָצאו שם עתה הובאו שמה מעט מעט על ידי הנוסעים;

א) צרוד — קול נִחר, יבש, לא ברור.

אולם חיות־הכים רבות שם, ובזה נדבר על הנכבדה בהן – הוא הקנגורו.

חצי גויתו הקדום דק והתחתון עב מאד, ורגליו האחרונות ארוכות פי־שלש מהרגלים הקדומות ולכן יכבד לו ללכת על ארבע, וקפץ יקפץ על רגליו האחרונות, ותנועותיו תדמינה אל תנועות המְנַתְּרִים. ברגליו הקדומות יחפר באדמה, בהן יאחז את מאכלו אשר יאכל, עשבים וצמחים שונים. ולנקבה כים מתחת לבטנה, ובכים הזה תסתיר את בניה, אשר יוָלדו קטנים מאד ובלתי שלמים, ושם יגדלו וישתלמו, וגרו שם כחצי שנה עד אשר יוכלו הם לבקש בעצמם אכל להם. ומינים רבים יש במשפחת הקונגורו, יש קטנים כשפן ויש גדולים כתיש גדול. משקל הקנגורו הגדול יעלה עד מאתים פונד, ובכל כבדו ירום לקפץ ולדלג מעל לשיחים גבהים כחמש עשרה רגל, ומראש סלע לרעהו. הקנגורו חיה יחיה עדרים, שלשים או ארבעים ויותר בכל עדר. והצַידים ירבו לצודם, כי את בשרם יאכלו ואת עורם ימכרו. הצידים

ירדפום עם כלביהם, כלבי־הציד. הקנגורו הגדול מתיצב לנגד הכלב להלחם בו, ולפעמים לא רחוקות יבקע הקנגורו את בטן הכלב בצפורן החדה והארוכה אשר באצבע התיכונה ברגליו האחרונות, והצפרן הזאת היה תהיה לקנגורו לנשק להלחם בו את רודפיו ומבקשי נפשו; ולכן יתנפלו הכלבים אך על קנגורו צעיר אשר ימהר לברח ולנוס בקפיצות קלות ומהירות; ואם ירדפו אחרי נקבה אשר תשא בכיסה אה ילדיה, והשליכה במרוצתה אחד או שנים מילדיה, למען יקל לה לברח ולנוע, ולרגעים תביט לאחור אל מחמדיה הנעזבים אחריה. הקנגורו הנרדף יבקש לו מפלט בנחל מים להסתר בו מרודפיו הכלבים, ובא הקנגורו עמק בנחל ועמד זקוף על רגליו האחרונות, והכלב ירדף אחריו ושחה במים וקרב אליו, ומהר הקנגורו ואחז בידיו הקדומות את הכלב וטבלו והשקיעו במים ואחז אותו מתחת למים עד צאת נפשו, ואם ימהרו עוד כלבים אליו ועזב את הראשון, אשר ימהר לצאת מן המים כל עוד נפשו בו,

ואחז את הכלב השני ועשה גם לו כאשר עשה לראשון, וכן יעשה גם לשלישי וגם לרביעי.

הָעֲטַלֵּפִים.

המעופף בלילה.

19. העטלף נבדל מיתר היונקים ונכר ביניהם. לכל החיים הנחשבים אל המשפחה הזאת יש זוג כנפים מעור דק נמתח בין האצבעות הארוכות אשר בגפיהם הקדומים, ובעזרת כנפי העור האלה יתרומם החי באויר, ובתנודותיהן התכופות יתעופף אנה ואנה. וכאשר יחיה יונק אחר, הוא התנין, חיי הדג במים, כן יחיה העטלף חיי העוף באויר. רב מיני המשפחה הגדולה הזאת יחַיו את נפשם ברמשים, ואף מינים אחרים יחיו את נפשם בפרי, אולם רדף

ירדפו גם את העופות והרמשים אשר בלי עמל רב יצודום.

העטלפים אוכלי הרמשים דומים הרבה אל הסנוניות א). כאלה כן אלה יצודו את טרפם בעופם, ותנועותיהם במעופם דומות מאד; ואף בגלל עתות היום השונות, אשר יֵרָאו בהן המעופפים השונים האלה, יכירום להבדילם האחד מהשני. אך נחו הסנוניות, עופית היום, מעמלן כל היום מאז הבקר, והנה סנוניות הלילה, הם העטלפים, נראו על פני הארץ, כי יצאו ממחבאיהם החשוכים והאפלים ברדת השמש; ואז יצאו מחוריהם גם הרמשים הרבים הישנים ביום והמוכנים מידי הטבע למאכל להעטלפים, אשר עזר יעזרו לבעלי הכנף לעצר בעד הרמשים, לבל ירבו ויעצמו וישטפו את הארץ והשחיתו גם את יבולה; אולם העטלפים אוכלי הפרי לוקחים מס כבד מאד מצמחי הארצות החמות.

העטלפים חיים בכל מרחבי הארץ,

א) סְנוּנִית — שוואַלבע, Ласточка

מלבד בארצות הצפון הקרות ביותר. בארצות האזורים הבינונים א) ישנים העטלפים שנת החרף, ובארצות החמות אינם ישנים את השנה הזאת. הנקבה תלד ולד חי אחד ולפעמים גם שנים, וקן לשבתם לא יעשו להם; והקטנים בהולדם נדבקים אל שדי־אמם אשר תשאם אתה אל אשר תתעופף ותתנודד היא עד אשר יגדלו. מינים רבים שונים מאד במשפחת העטלפים, הנבדלים למיניהם במראיהם, בגדלם ובאפן חייהם; לאחדים השפה העליונה פגומה ולאחדים שלמה, לאחדים אזנים ארוכות ולאחדים קצרות, לאחדים אזנים מחברות אחת אל השניה ולאחדים מפרדות, לאחדים כעלה נתון על האף ולאחדים תלויה ספחת מהאף, לאחדים זנב ארוך ולאחדים קצר, ויש גם אשר אין להם כל זנב.

את העטלפים אוכלי הרמשים יחלקו לעטלפי־הערב ולעטלפי־הליל, לחלקי־האף ולעלי־האף. בין אלה האחרונים ימנו העטלפים חוטמי הנעל הגדולים וחוטמי הנעל הקטנים.

א) Умѣренные пояса.

היותר נפלא בין כל העטלפים הוא – המעופף בלילה, הנחשב בין עלי־האף והנמצא באי יָוָה. לעטלף הזה, החי ככל העטלפים בארצנו, יש כיס עור בתוכו אשר לרצונו ינפחהו וימלאהו אויר. ולשני לחייו שני כיסים המאֻחדים בצנורות אל הכיס הפנימי, ולצנורות האלה שרירים אשר בהם יסתם החי בחפצו את מפתח הצנורות ולא יתנו לאויר לצאת מהכיס הפנימי. ובמלאות המעופף את כיסו אויר, ודמה לכדור מעופף קטן בעל ראש וכנפים.

הַוַּמְפִּיר (מוֹצֵץ דָּם).

20. על החי הזה ועל תשוקתו הרבה לדם יספרו ספורים רבים מאד; ואם כי לא כלם אמתים הם, אולם אינם גם דבת שקר, כי יש בהם גם מקצת אמת. הפצע, אשר יפצע הומפיר, קטן הוא מאד, אולם כח־מציצה הזק מאד ללשונו. ועד מהרה ימץ דם רב מהחי אשר יתנפל עליו.

העטלף הזה יגור באמריקה הדרומית, ובגדלו יגיע לגדל הסנאי. ספיקס (Spix) מספר על הומפירים כדברים האלה: צוארי בהמותינו, אשר לקחנו אתנו לדרך לשאת את משאנו, היו מלאים פצעים, ובח הבהמות חלש מאד מרב דם אשר חסר להם יום יום. את התרנגל ינשך העטלף הזה בכרבלתו א) ומצץ את דמו, ויש אשר דלקת תאחז במקום הפצע, והחי הפצוע ימות.

באמריקה הדרומית, — מספר גומילה (Gumillo) הספרדי, — יביאו העטלפים האלה רעה רבה ליושבי הארץ, החושבים אותם למכת מדינתם, אשר איש זר לא יבינה. כל הלילה מתעופפים הומפירים למצוא איש או בעל־חי למצץ את דמם. והיה אם ימצאו איש ישן תחת כפת השמים, והוא איננו מְכֻסה היטב מראשו ועד כף רגלו, והתנפלו עליו ומצצו את דמו, וגם אם ימצאו מקום גלוי על המצח ומצצו שם את הדם; ואם ימצא העטלף את אחד העורקים אז נשקפה לַיָשֵׁן

א) כַּרְבֹּלֶת — האַהנענקאַם, Гребешокъ.

סכנה, כי יוכל לעבר מחיק השֵׁנה אל חיק המות מבלי גם אשר יתעורר .

וַמפיר אחד נשך את האשכנזי שטידמן, וכן יספר האשכנזי הזה בספורי מסעו : ויהי בבקר אחד ואנכי התעוררתי משנתי, ואראה והנה סביבי דם רב ובבשרי לא הרגשתי כל כאב, אך עד מהרה נודע לו מפי הרופא, אשר שלחתי לקרא אלי, כי ומפיר אחד נשכני וכי מבשרי יצא כחמש עשרה אונציות דם. הומפיר מבקש לנשך ברגלי האיש ומצץ את הדם בפיו, ובכנפיו יניד והשיב רוח קרה לחזק את שנת האיש ; את הבהמות ואת הסוסים והפרדים ינשכו במקומות אשר ירב הדם לשטף .

בין הומפירים יש גדולים אשר בפרשם את כנפיהם יגיע רחבם עד לשלש רגל ויותר .

אֹרֶךְ הָאָזְנַיִם .

21. במשפחת עטלפי־הערב ימנו רב

העטלפים החיים בארצות האזורים הבינונים. והיותר גדול בהם הוא ארך האזנים, אשר אזניו ארוכות כמעט ככל גויתו, והאזנים האלה דקות וראות והן כמעט שקופות, ועל פי צנור־השמיעה אשר באזנם יש עלה כתבנית איזמל א) לכסות את חור האזן; וקפל העטלף את אזניו בעופו ובלכתו וקמטן והטן לאחור, ובשמעו איזה רעש קטן או אִוְשָׁה דקה והרים עד מהרה את אזניו והטן לפניו, ואת העלה יטה לאחור לכסות את הצנור. מראה גוית העטלף כמראה אפר־כהה; ואזניו וכנפיו כמראה אפר־לבן. העטלפים האלה יושבים בערים ובכפרים בחרבות הבתים, מתחת לגגים והתקרות, ובשדה ישבו בנקיקי הסלעים ובנקרות העצים.

בבוא השמש וצללי ערב ינטו על פני האדמה, ויצאו העטלפים לבקש להם אכל ובאו גם אל תוך הבתים אשר אור יאיר בהם. אנשים רבים יראים את החי החלש הזה, אשר באמת לא ירע ולא יזיק לאיש

א) אִיזְמֵל — Ланцетъ, Lanzette

ונם ישמח מאד בצאתו לחפשי מבלי אשר ירעו לו. וההגדה המספרת, כי העטלף מתעטף בשער ראש האדם – בשקר יסודה. בבוא החרף יישנו שנתם והתעטפו בעור כנפיהם כבאדרות ונִתלו ברגליהם האחרונות בנקרת הצור או בתקרת המרתף, וראשם למטה. ובהחל רוח חמה לנשב והתעוררו הישנים האלה, והתעופפו בערב בערב לבקש להם אֹכל, ובבוא הליל ישובו למנוחתם, כי אז יצא הַכּוס א) והינשוף ב) לטרף טרף, ורדפו גם אחרי העטלפים.

מאכל העטלפים הם הזבובים, הפַּרְפְּרִים ג), החִפושיות ויתר הרמשים הקטנים, והם אוכלים בתאוה גם בשר ובפרט בשר מְעֻשן.

ועטלפי הלילה נמצאים לרֹב בארצות החמות, ואם כי מינים רבים ושונים במשפחת העטלפים האלה, אך אין להם כל תכונות מיוחדות נכבדות ונפלאות.

א) כּוֹס — Eule, Сова

ב) יַנְשׁוּף Nachteule, Ночная сова

ג) פַּרְפַּר — Schmetterling, Бабочка

הכלב המעופף.

22. העטלפים האוכלים פרי חיים לרֹב בארצות החמות, ומינים רבים שונים ביניהם. לרבים מהם אין כל זנב, ולאחדים יש זנב קצר. ביום תלויים הם מְקֻרְסִים בלי־נוע על ענפי העצים כפגרים מתים, ומרחוק יחשבם הרואה לפרי העץ, ובבוא הליל יקומו משנתם והחלו לבקש את אכלם; ונזק רב יגרמו לגנים, כי הם ישחיתו את כל פרי העץ אשר יתנפלו עליו. אל העטלפים האוכלים פרי יחשב גם הכלב המעופף, אשר גדלו כחתול, ובפרשו כנפיו יגיע ברחבו עד שלש רגל. מושבו באיי הודו המזרחית ובאויסטרליה, והם חיים מחנות מחנות. באויסטרליה מצא פוסטר (Foster) חמש מאות כלבים מעופפים תלוים על עץ אחד באופנים שונים, אלה ברגליהם האחרונות ואלה בקדומות. מאכלם פרי עצים: תאנים ואפרסקים; דם לא ימצו; מעסים התמרים ישכרו ונפלו לארץ כמתים. יושבי הארצות ההן יצודום לרב ואכלו את

בשרם, והצידים ישתדלו לצודם חיים ולפטמם היטב ולהבריאם, וטעם בשרם כטעם בשר השפן והעגור א).

וסופר אחד צרפתי מספר: בקרב הרוסיטה – כי כן יקראו לכלב המעופף – לארץ, יפל ולא יוכל להתרומם לעוף עד אשר יעלה ברגליו על אחד העצים או הקורות ואז יתנפל משם, והתעופף בכנפיו. ובשבתם יחד על אחד העצים ואחד הצידים ישלח כדור אליהם, ונפלו רבים לארץ מרב פחד, ובקשו דבר לעלות עליו, ואם ימצאו על דרכם איש עומד ועלו גם עליו, ובצפרניהם המקרסות יאחזו באיש, ואז יקשה לו להנצל מהם ולהשליכם מעליו ארצה, והם גם ישכו בשניהם ושרטו בצפרניהם. והדבר הזה נתן יסוד להגדה העתיקה, כי העטלפים האלה הם חיים טורפים המתנפלים גם על האדם, ובאמת הם חיים שקטים אשר לא ירעו לאיש אם אך לא יכעיסום ולא ירעימום. ונפלא הוא המראה בהתלותם למאות על ענף אחד העצים והם

א) עָגור Rebhuhn, Куропатка

עטופים בכנפיהם וראשיהם למטה, ויחד עם פרי העץ ינועו לרוח.

על אניה אחת חי כלב־מעופף אחד חדשים אחדים בכלוב, כי חפצו להביאו חי לאירופה, ויאכילוהו ארז מבֻשל ופרי; בלילה התנועע ויתעופף בכלובו הנה והנה, וביום נתלה בלי נוע מעֻטף בכנפיו במכסה כלובו; והוא הסכין כל כך אל האנשים, עד כי נשק את ידי אלה אשר הביאו לו את אכלו.

פ. ברענדל:

מחיי הטבע

ספורים.

על ארות בעלי החיים והליכות חייהם.

תרגום

יהודה גרזובסקי.

חלק ראשון:

חוברת רביעית–חמישית.

הוצאת „תושיה".

פיעטרקוב. תרנ"ט.

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי.

MAXAE ГАТЕВА.

т. е. Разсказы изъ жизни животныхъ.

Соч. Ф. Б. Бренделя.

пер. I. ГРАЗОВСКАГО.

Книжка IV и V.

Изданіе „Тушія".

ПЕТРОКОВЪ. 1899.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою,
Варшава 7 Сентября 1898 г.

הוֹלְכֵי עַל אֶצְבָּעוֹת.

הָאַרְיֵה.

23. האריה יחיה באזיה ובאפריקה. גבהו כסוס בינוני וארכו עד שמנה רגל; מראהו כְּתוֹם־חִוֵּר, ועל ראש הזכר ועל צוארו וכתפיו תצמחנה שערות ארוכות תלתלים והיו כרַעמה. ראשו איננו עגול והוא כמעט מְרֻבע, חזהו רחב וחזק ובטנו צרה מחזהו, בקצה זנבו הארוך תמצא ציצת שער; לשונו רחבה ובקצהָ עגולה, וחלקה הפונה החוצה מְכֻסה ביבלות חדות הפונות לאחֹר, וגבה היבלות האלה כרחב האצבע.

ומראה האריה מלא גאה וגאון והדר וכלו אומר כבוד. שאגתו נוראה, ואין אף אחד בין בעלי החיים אשר ישאג כאריה. בלילה בצאת האריה לטרף טרף יוריד ראשו

לארץ וישאג, ומקולו תרעש הארץ מסביב, עד כי אי־אפשר לדעת אל נכון מאין יִשָּׁמע ויבוא הקול הנורא המפחיד והמבהיל הזה; וכל החי אשר בכִּכָּר מסביב ירימו רגליהם לנוס בפחד ובהלה אל אשר תשאנה אותם רגליהם, ובאו רבים מהם אל מול פני הסכנה ונפלו אל הפחת אשר חפצו להמלט ממנה, והיו לטרף לשִׁני האריה. את האריה יכַנו מימים קדמונים בשם „מלך החיות", ואת השם הנכבד הזה נתנו לו בני האדם בגלל גאונו וגדלו ורחב לבו אשר יֵראה בכל דרכיו ומנהגיו, ועל הפיצו אימה ופחד על כל היקום אשר בארץ מסביב לו, כי פלצות תאחז את כל חי אשר ידע את קרבת המלך הנורא הזה אליו. בערב ובלילה יארב לחי אשר יתן בו עינו לטרפו, והתגנב לאט לאט עד כי יקרב אל טרפו אשר בחר לו: סוס או פר, צבי או איל, עז או כבשה, וממרחק שתים עשרה או גם שש עשרה רגל יקפץ קפיצה אחת ועלה על החי האֻמלל, ותקע את צפרניו הארוכות

והחדות עמק בבשר החי אשר נפל לו לשלל.

האריה, – יאמר בְּרוֹב, – יארב לראם א) מאחריו והלך בעקבותיו עד אשר ימצא רגע הכּשר לקפץ עליו פתאם, ואז יתקע את שניו הקדומות, הן השנים החותכות, בצואר טרפו, ובכפו יכה בפניו בחזקה, והטה בכח את ראשו והפילו ארצה, ובקרניו יחזקהו אל הארץ לבלי יקום, וכן יאחזהו עד כי יצא דמו ומת;

ופרינגלה מספר על האריה כזאת: האריה יקפץ על נמר־הגמל ב) בשתותו מים בנחל, ונאחז בצואר החי המהיר והחזק הזה; ולפעמים ינשא הטורף על גב טרפו מילים אחדים עד כי יכרע נמר־הגמל וירבץ תחת משאו. על האדם יתנפל אך בגדל רעבונו; אולם אם יפגעהו איש ולא ימהר להמיתהו כרגע וגדלה הסכנה מאד. בראותו את מתנגדו יפל רוחו בקרבו ונהם בקול פחד, ושאגותיו תקצרנה ותרעדנה, ואת זנבו ירים

א) רְאֵם — Büffel , Буйволъ , ב) נמר־הגמל — Giraffe , Жирафъ

והניעהו הנה והנה והכה בו בארץ בכח ועצמה, ואם תפגע המכה באיש ומת המֻכה ברגע, תלתליו יסמרו, רעמתו תתרומם ותתנועע הנה והנה, על מצחו יעלו קמטים, ועיניו תפֵצנה מות ואבדון. ואותות פני האריה יפיקו את מצב רוחו בקרבו; בהם יראו מנוחה וכעס, שקט וזעם. אין אחד מכל בעלי החיים אשר פניהם יַראו ככה אותות זעם וחרון כהאריה.

איש אחד, ושמו טִגֶרְד, ישב בארץ הַקַּפּ; ואריה אחד הרבה לעשות שמות בעדריו ויטרף טרף רב מאד. וילך האיש ואחיו להתחקות אחרי עקבות הטורף וימצאוהו בחוּשָׁה א), אשר בבקעה אחת קטנה, בין שיחים עוקצים, וישלחו את כלביהם פנימה אל תוך החושה לגרש משם את המסתתר, והם שניהם עמדו משני עברי מבוא הבקעה הקטנה. האריה יצא ממחבאו ויפן אל עבר פני אחי טגרד וירבץ לארץ לקפץ, וישלח האיש כדור אליו ויחטיא המטרה,

א) חוּשָׁה Gebüsch, Кустарникъ

והכדור נגע אך באזנו ובקרן חזהו; האריה נבהל מעט, אך עד מהרה שב רוחו אליו, ויתנפל בשצף קצף ובקול שאגה נוראה אל מול פני האיש, אשר נסה להמלט על סוסו, ואחרי צעדים אחדים השיגהו ויקפץ על הסוס ויתפש בכפו בירך האיש, ובשניו אחז בבגדיו. והאיש נאחז בכל מאמצי כחו בסוס, אשר מרב כבד משאו עמד על מקומו ולא יכל ללכת הלאה. והנה טגרד נקרב על סוסו, וימהר וירד ארצה וימצא את רובהו, וישלח במגוחה כדור אל ראש האריה, וימיתהו.

אולם לא תמיד תעמד ההצלחה לימין הצידים בפגעם באריה: יש אשר תפנה להם ערף ותעלים עיניה מהם ואז אחריתם מרה מאד. פעם אחת רדפו שני צידים אחרי אריה, ויקפץ האריה מן הצד על אחד הצידים, ובשניו אחז את זרעו השמאלית. רעהו הפחדן נס הכפרה לקרא לאנשים כי יבאו לעזרה, והאריה נשך את זרע האיש המסכן עד כי נשברה; אולם גם הציד עז־הנפש פצע את האריה בסכינו, אשר הוציא בידו הימנית מכיסו, פצעים אחדים בחזהו; ובשוב רעהו

עם האנשים אשר קרא לעזרה מצאו את הציד מתבוסס בדמו על הארץ, זרעו השמאלית שבורה וירכו השמאלית שסועה; והאריה המת רובץ עליו והסכין בחזהו. איש את אחיו הרגו, האחד מת על ידי השני!

24. האכר פרינגלה גר בשנת 1822 בנחלתו, על נהר פַּבִין בארץ הקפ, וילמד לדעת את מנהגי חיות הטרף אשר בארץ ההוא, והנה את אשר יספר הוא על דבר ציד האריה:

ויהי הלילה ואריה בא אל נחלתי ויטרף את סוסי, סוס הרכבה, כמאה צעדים הרחק מפתח ביתי. והאריה הזה טרף כבר לא אחת ושתים כבשים רבים מעדרי; ואנכי ידעתי את דרך האריה ומנהגו, ובראותי כי לא לקח את טרפו והיתה לי זאת לאות, כי הוא עודנו מתחבא באחד המקומות הקרובים ומבקש לו שם עוד טרף חיה ובהמה; ואחליט להרגהו עד מהרה או לגרשהו הרחק ממקום מושבי. ואחרי עבר שעה אחת וכל שכני נאספו אלי, והם כלם רוכבים על סוסים ומזינים היטב, וגם שנים עשר הוטנטוטים

לקחנו אתנו אל הציד הזה, כי אין כמהם
יודע את הציד הזה ואת כל הליכותיו, ונלך
לבקש את האריה במעונו. ויחלו שני
הוטנטוטים לחקור ולהתחקות אחרי עקבותיו
מן המקום אשר נטרף שם סוסי, ויתחקו
בעשבים ובשיחים וימצאום במקימות אשר עין
לא־רגילה לא תראה ולא תכיר דבר, ואחרי
זמן קצר מצאו את האריה בחושה רחוק
כרבע שעה מנבלת הסוס אשר טרף. אז
היה עלינו להוציאהו ממקומו ולהביאהו בין
מחנה הצידים למען נוכל להתנפל עליו על
נקלה, ולדבר הזה ישתמשו תמיד בכלבי־
הציד כי ישלחו אותם אליו והם בנביחתם יעוררו
את כעסו, ועזב את מקומו ויצא למקום
נרחב, והצידים כלם הולכים אז יחד צפופים
האחד על יד השני ושולחים בו כדורי מות;
ואם לא הצליחו להפילו ארצה בכדורים
האלה, ויצא אז האריה בזעם אף לקראת
אויביו ורודפיו, אז יעמדו הצידים כדור
ונבות סוסיהם החוצה, ואחדים מהצידים
יאחזו את רסני הסוסים ואחדים יכרעו על
ברכיהם למען יוכלו לירות ישר אל

האריה, הנקרב לפעמים עד רגלי הסוסים, וכפעם בפעם ישחה לארץ כמו לו יחפץ למדד במבט עיניו את מרחק אויבו וכחו וגבורתו; והצידים ישתמשו תמיד בהרגלו זה, וברגע רבצו להתבונן אל אויבו נקל לשלח כדור אל מצחו או אל חזהו הרחבים. אולם אם גם אז יחטיאו את המטרה והמת לא ימיתו את האריה, כי אם יפצעוהו פצעים קלים אשר רק יגדילו את קצפו ואכזריותו, או אם יבהלו הסוסים מקול שאגת האריה ונהמתו וברחו, אז רע ומר לצידים, ומצבם נורא מאד אם אינם כלם יחד אמיצי לב, זהירים ומלומדי ציד. אכרי ארץ הקפ רובים נפלאים הם ואמיצי הלב מאין כמהם וכמעט תמיד יצליחו בצידם; אולם בצידנו לא שמרנו את כל הלכות הציד לפרטיהן, וכמעט היינו בכל רע. ההוטנטוטים, אשר בארו לנו את כל חקי ציד האריות, היו הראשונים אשר אסרו את הציד. ויהי בראותם כי שני הכלבים, אשר שלחנו להתגרות באריה ולהרעימהו, לא יכלו להוציאו ממחבואו, ויֵחָלקו לשני מַחנות, וילכו מסביב לחושה ויורו ברוביהם

אל בין השיחים, אל המקום אשר שם נבחו הכלבים, אך גם זאת לא הועילה; כה עברו שעות אחרות וכל עמלנו היה לשוא. אז החליטו שלשת מרעי לקרא אתם הוטנטוטים אחדים ולהתנפל על האריה במעונו. אחדים מאתנו מְנָעוּם מעשות חפצם זה, אך הם לא שמו לב לזאת, וילכו אל תוך החושה, ויקרבו אל האריה, ואך מרחק חמש עשרה רגל היה ביניהם ובין האריה אשר רבץ תחת שרשי עץ אחד, ויורו שלשת הצידים עזי־הלב, אך כדוריהם לא פגעו באריה ויפגשו בסלע אשר מאחריו שכב במנוחה העריץ מלך היער. פתאם זנק האריה ויצא מבין השיחים, וישאג וינהם בקול נורא. ההוטנטוטים אשר כוננו את רוביהם לירות באריה נסגו אחור וימלטו על נפשם, ויעזבו את שלשת הצידים אל מול פני האריה הזועם, מבלי אשר יכלו להנצל משניו, כי רוביהם ריקים ולא הספיקו למלאותם אחרי אשר הריקום; והצידים הנבהלים נִגפו איש ברעהו ויכשלו, וכרגע קרב האריה אל אחד מהם ויכהו בכפו ויפילהו ארצָה. מַה נוֹרא היה המַראה בעָמוד

האריה וכפו האחת אוחזת את אחד מאויביו
המשלך ארצה, ובעיניו המפיצות גאוה, רום
לב ואכזריות יחד יביט אל יתר מתנגדיו כמו
לו ידע והכיר את כחו וגבורתו, – מחזה נורא
כזה לא ראיתי מימי! אנחנו כלנו אמנם
עמדנו לא רחוק ממקום המעשה, ואך
כחמשים רגל הפרידו בינינו, אך לא יכלנו
לירות באריה, כי שני הצידים, חֲבֵרַי המשלך
ארצה תחת כף האריה, רצו אלינו ויהיו
בינינו ובין האריה, ונחשב כי בין רגע ישסע
העריץ את טרפו לגזרים. ומה גדל תמהוננו
ומה רבתה שמחת לבנו, בראותנו כי פתאם
פנה האריה לאחור, ואחרי אשר התבונן בנו
רגעים אחדים עזב את טרפו, כמו לו חפץ
להזהירנו כי לא נוסיף עוד לפגע בו, וישב
על עקבותיו וילך אט, ושני הכלבים הנובחים
נמשכו אחריו, ובדרכו קפץ מעל לשיחים
גבהים שתים עשרה רגל, כמו לו היו צמחי
עשב קטנים, ויפן אל ההרים. ואחרי אשר
נודע לנו כי לרענו לא קרה רע, מלבד פצע
קטן על ירכו ולחיצה קטנה בצלעותיו מהמכה
אשר הכהו האריה בכפו, חדשנו את הציד

ביתר עז . ועד מהרה השגנו את אויבנו , והנה הוא עומד תחת אחד העצים על אחד הפלגים הקטנים היורדים מן ההר. כלבינו סבוהו וינבחו בכל עז, אך העז לא העיזו לקרב אליו ; והוא נוהם ושואג , ואת זנבו יחפז הנה והנה במהירות רבה, ועל פניו נראו חרון וכעס איומים ונוראים . וההוטנטוטים סבו גבעה אחת קטנה , אשר הבדילה בינם ובין האריה , וילכו ויעברו את הפלג ויעמדו לנגד פריץ החיות על גבנון אחד גבוה , ואנחנו עמדנו מעבר השני לאריה . ויעמד העריץ בין שתי מחנות מזוינות , ולא יכל עוד להמלט מידינו , וַנוֹר כלנו יחד עליו והכדורים באו בבשרו ויפל לארץ . בן שש שנים היה האריה בנפלו מת מכדורינו ; ואֹרך גויתו מקצה אפו ועד זנבו כשתים עשרה רגל , וקנה־רגלו מתחת לברך היה עב מאד עד כי לא יכלתי להקיפו בשתי ידי .

25. בשנת 1705 נסע שר הצבא שטירברג קופּט , פקיד נכבד במושבות ההולנדים בארץ הקאפ , עם אחוזת מרעיו ומשרתיו באפריקה הדרומית , ויקר מקרהו

לפגש באריה אחד . וכה יספר שטירברג על אדות המקרה הזה :

באחד הערבים תקענו את אהלינו לא רחוק מכפר אחד , ועגלותינו עמדו לא רחוק מאתנו , ואחרי אשר סדרנו הכל שכבנו לנוח . ויהי בחצות הלילה וקול צעקת אחד השומרים , אשר העמדנו על המשמר , עוררנו משנתנו , ונמהר מאהלינו החוצה וכלנו מזֻינים ברובים . והנה לנגד עינינו , כשלשים צעדים הרחק מאהלינו , עומד אריה אחד גדול , ובפיו מפרכס דבר חי אשר חשבנוהו מרחוק לעגל , והאריה פנה לו וילך במנוחה שלמה אל החושה הקרובה ; וַגור בו כששים כדורים , ובחושה לא נשמע כל תנועה וכל קול אנקה ויללה . הלילה היה ליל בהיר מאד , ומרחוק יכלנו לראות את כל הנעשה בחושה . ויהי כאשר פקדתי את אנשי ואראה והנה השומר אשר העמדתי על יד האהלים איננו , ונקראהו בשמו , ואין קול ואין עונה , אז הבַנו כי האריה שדדו . ואשלח ארבעה אנשים ממשרתי כי ילכו חרש אל החושה להתחקות

על עקבות האובד; אך האנשים שבו עד
מהרה, כי נבהלו מקול צעקת האריה
ושאגתו הנוראה, ובידיהם הרובה אשר היה
ביד השומר השדוד וכבעו ונעליו אשר
מצאו בקצה החושה. אז ידענו אל נכון
כי היה האיש לטרף לאריה, וַגּור כמאה
כדורים אל החושה; והאריה לא יצא משם,
ולא השמיע את קולו ולא נהם, ונחשב כי
נהרג האריה מכדורינו, או כי ברח מהחושה
וימלט על נפשו. ויקח אחד מאנשי לפיד
אש בידו וילך אל החושה להתבונן, והנה
האריה קפץ פתאם לקראתו וינהם וישאג
עד כי רגזה הארץ לקולו; וישלך האיש
את הלפיד אל מול פני האריה, ואנחנו
כלנו ירינו בו, וישב האריה אל החושה;
והלפיד אשר השליך האיש נפל אל בין
השיחים, ותאחז האש בשיחים יבשים אחדים
ותהי לשרפה, ולאורה ראינו היטב את
האריה ויכֹל יכלנו לכונן אליו את רובינו,
ונשלח חצים רבים אליו, ובכל זאת לא
ידענו אם פצענוהו ואם לא. הלילה עבר
ועפעפי שחר נבקעו בפאת קדים, והבקר

אור, והאריה עוד לא יצא מהחושה, ורק אחרי אשר יצא השמש ויעל ברום השמים ראינו כי יצא האריה מבין השיחים, ובפיו גוית האיש אשר טרף; ויעל האריה על גבעה אחת קרובה, ונור כלנו עליו, ולא הצלחנו להכותו, והוא הלך לו לדרכו הלאה; ובכל פעם אשר ירינו עליו פנה לאחור וינהם. אז ידענו כי לא פצענוהו, כי לו לא החטאנו המטרה והכדורים מצאהו כי אז התנפל הוא על רודפיו. ואנשי חברתי בקשוני להרשותם ללכת לבקש את גוית חברם המת ולקברהו, ואאות להם. וילכו שמנה מאנשי ועמהם ארבעים ושלשה הוטנטוטים להתחקות על רגלי האריה, וימצאוהו רובץ בחושה במרחק חצי מיל מאהלנו, ויהי אך הבהילוהו ההוטנטוטים ממקומו, ויתנפל באכזריות נוראה על רודפיו ושנים מאנשי, אשר היו קרובים אליו, היו לטרף לו לולא מהר אחד ההוטנטוטים לעזרתם ויצילם. ההוטנטוט ראה בהתנפל האריה על האנשים, וימהר ויעמד בינו ובין

שני האנשים האמללים אשר לא יכלו לעמד על נפשם בהיות רוביהם ריקים, ויאחז האריה בשניו בטלית ההוטנטוט המהיר, אשר עזב לו את אדרתו, ובין רגע תקע את חניתו בחזה האריה, וכרגע מהרו יתר ההוטנטוטים ויתקעו את חניתותיהם בגוית האריה ויהי מראהו כקפוד גדול; והוא לא חדל מנהם ומשאג ויקפץ הנה והנה וישבר בשניו חניתות אחדות, ורק אחרי אשר בא כדור בעינו נפל ארצה מת. והאריה הזה היה גדול מאד, וימים אחדים לפני בואנו שמה טרף הוטנטוט אחד מהכפר הקרוב; ואנשי מצאו את גוית חברם הנטרף בחושה, ויקברוהו תחת אחד העצים.

26. והאריה ירדף את טרפו אשר בחר לו באמץ ובהתמדה נפלאה. רועה אחד הוטנטוט שמר את עדר אדוניו, ויהי בעת השקות הבקר, ויחפץ להביא את עדרו אל הנחל ולא יכל. הבקרים לא חפצו לקרב אל הנחל, וכל עמל הרועה היה לשוא, ולא הבין הרועה את סבת

הדבר, ויתבונן וירא – והנה אריה אחד גדול עומד על שפת הנחל. וישב הרועה כרגע לאחור ויבא אל בין עדרו, ויחשב כי בחר יבחר לו האריה את אחד הבקרים וילך לו, אך לא כן חפץ האריה, הוא נתן עינו ברועה ובו בחר הפעם לטרף לו, ויבקע בתוך העדר לקרב אל הרועה. לב הרועה מת בקרבו בראותו כי האריה ירדפהו, וימהר לעלות על עץ אחד גבה אשר עמד שם, ויקפץ האריה אל מול הרועה לתפשהו ולא הצליח ויפל לארץ. ויתהלך האריה דומם סביב לעץ, ויבט אל הרועה האמלל והנבהל בעיניו המפיצות אימה ואכזריות נוראה. ויעל הרועה על ראש העץ ויתחבא מאחרי קן עופות גדולים אשר קננו שם, וישב שם שעות אחדות בלי נוע, ואחרי כן אמץ את לבו להתבונן אל תחת העץ ובלבבו חשב כי אל נכון כבר הרחיק האריה ללכת מזה, ומה גדל פחדו בהִפָּגש מבט עיניו במבט עיני האריה הרובץ לארץ ומביט למעלה. ואחרי אשר עבר יום תמים קם האריה ממקום רבצו וילך אל הנחל הקרוב לשבר צמאונו אשר הציק

לו . וברגעים האלה השתמש הרועה , וימהר לרדת מן העץ וירץ אל הכפר הקרוב . והאריה שתה מים מן הנחל וישב עד מהרה אל העץ , ובראותו כי טרפו איננו עוד שמה מהר לרדף אחריו וירץ בעקבותיו עד כי קרב אל הכפר , ובראותו כי לא השיג את טרפו אשר נמלט מידו שב אל הנחל למצא לו שם טרף אחר . המקרה הזה יוכיח כי נאמנו דברי החוקרים המספרים , כי לחֵך האריה יטעם בשר ההוטנטוטים מבשר כל החיים .

אריה אחד הלך בעקבות הוטנטוט מרחוק , ויחכה לרגע הכּשר להתנפל עליו , וביד האיש אין כל נשק מלבד מקל יד . והאיש ידע כי האריה יארב לו , ויעש בערמה ויתקע את מקלו בארץ על שפת מורד הר אחד , ויתן עליו את כובעו ואת בגדו , והוא התחבא בנקרת הצור . ויהי כבוא השמש ויקרב האריה אל הַדַּחְלִילָה א) ויקפץ בכח עליה , ויפל יחד אִתָּה אל מורד ההר . והאיש המתחבא בנקרה שמע את קול רעש מפלת

א) דַּחְלִילָה — Пугало , Papanz

האריה ויצחק בקול. והאפריקנים יוליכו תמיד תועה באפן כזה את חיות הטרף.

יוליאום גיררד, הידוע בצרפת ובאלגיר בשם „הורג האריות", אהב את הציד מימי ילדותו. ובשבתו באלגיר יצא לצוד את החיים הטורפים היותר נוראים, ואחרי כן הרהיב בנפשו לצאת גם לקראת האריה מלך כל חיות היער. גיררד היה שר צבא בגדוד השלישי. עד שנת הארבעים והארבע לחייו המית עשרים וחמשה אריות; אז החל להתאונן כי גויתו לא תוכל עוד שאת את טרח ציד האריות, וכן יאמר בספוריו על דבר מקרי צידו: אנכי מבקש לי איש אחד אשר ימלא את מקומי, כי עלי לעזב בקרוב את המערכה. עצמותי חלשו ולא תצלחנה עוד למלאכה הזאת; הרובה יכבד כבר על ידי, וגם לעלות על ההרים, קשה לי עד מאד, אך עיני לא כהו עוד, הן עודן טובות ובריאות כאשר היו, ואם לא אמצא לי ממלא מקום, אז אעמד בעצמי על משמרתי עד אשר יתנני הוּבריטוס הקדוש

(השר הממונה על הציד) ברחמיו הרבים לברות לשני אחד האריות .

האריות מרבים להשחית ולחבל בעדרים, ולכן הכירו יושבי אלגיר הערביאים טובה רבה לגירֶרד הורג האריות, ויכבדוהו מאד מאד על הרבותו להיטיב לארצם, בהמעיטו את מספר משחיתי עדריהם . ואם אך יֵרָאֶה אחד האריות באחד המקומות ומהרו יושבי המקום ההוא אל גירֶרד לבקשהו כי יצא לעזרתם ויצילם מהטורף המשחית והמחבל . לפי דברי גירֶרד יטרף אריה אחד בשנה סוסים, שורים, פרדים, גמלים וכבשים במחיר לא פחות מאלף וחמש מאות טַלר ; ואם נחשב את חיי האריה במספר בינוני לשלשים וחמש שנה, הנה יעלה כל אריה ליושבי הארץ קרוב להמשים אלף טלר . ושלשים האריות אשר נמצאו בשנת 1855 במדינת קונסטנטין עלו בכל שנה לגרי המדינה ההיא לארבעים וחמשה אלף טלר, ולכן הרבו יושבי הארץ לשלח את יעריהם באש, לגרש מהם את המשחיתים הנוראים טורפי עדריהם . ממשלת צרפת אמנם נתנה ענש כסף על

שורפי היערים באלגיר, מיראה פן יתמו
היערים בארץ ההיא, אך התושבים משלמים
את כסף הענש ומוסיפים בכל זאת לשרוף
את היערים.

בהיות גירַרד בשנת 1853 בפריז דבר
עם אחד מידידיו על דבר ציד האריות.
ידידו זה חשב כי גירַרד רודף את האריות
מאהבתו את הציד הזה, ולתענוג נעים הוא
לו, אך גירַרד אמר לו כדברים האלה:
לכל איש תעודה מיוחדת בחיים, ותעודתי אני
היא לרדף ולהרג את האריות. ואנכי לא
לבד כי אינני שונא את הטורפים הנוראים
האלה, כי אם להיפך, כבד אכבדם מאד
וגם אהב אהבם. הארי הוא באמת מלך כל
החיים, ובכל פעם הרגי אחד מהם הנני נקרב
אליו ומתבונן אל שניו הלבנות כשני הפיל,
אל צפרניו השחורות כעורב, אל עצמותיו
ואל אבריו המוצקים והנותנים לו יכלת לקפץ
בקפיצה אחת ארבעים וגם חמשים רגל.
ובחבקי את ידי על לבי הנני שואל את עצמי:
מי זה נתן לך, ננָס חלש ורפה, את הרשות
לקחת את נפש הענק הגבור הזה? ועל

השאלה, אשר שאלהו ידידו, מה ירגיש בקרבו בעמדו למול פני האריה החי אשר ירדף אחריו, ענה כדברים האלה: מזגי שָׁקט ונח תמיד, דמי ידפק בעורקי מששים עד שבעים פעם בדַק א); אולם אם יבא אחד הערביאים והגיד לי: אדוני גירערד, הנה שם במקום פלוני אלמוני נמצא אריה אחד ויושבי המקום ההוא מחכים לעזרתך כי תבוא להציל את עדריהם כי לא יעשה המשחית אתם כלה, – ואחזתני כרגע קדחת עצומה; וכל מחשבותי נתונות מהרגע ההוא אך לאריה; דמי ימהר לדפק בעורקי, ודפק בדק משבעים וחמש עד שמונים פעם; שנתי נגזלה ממני, ולכל רעש קטן ולכל אִוְשָׁה דקה הנני מתעורר מתנומתי הקלה; ובמצב נרעש כזה אהיה עד רגע עמדי אל מול פני האריה, אז תעזבני ההתעוררות כרגע. נחיצת המנוחה וידיעת הסכנה הגדולה, כמו תכבדנה את ידן על לבי ועצר תעצרנה את דפיקתו; ותענוג נעלה ונפלא אחוש אז, והתענוג הזה

א) דַק – אחד מששים בשעה.

יגדל וינעם ברגע אשר אכונן את הרובה אל האריה ; ואנכי אכונן את רובי אל מול האריה ברגע אשר אראהו , ואם אך יקרב אלי עד חמש עשרה רגל אז בא קצו ואין לו עוד מנוס ממני. אנכי לוחץ את ההֶדֶק א) ובלבבי אדע כי נצחתי, אם אך לא ארגיש בבשרי את שני האריה וצפרניו. אז אתבונן דרך קטור אבק השרפה לראות אם נפל האריה מת ארצה, או יבקש אותי להתנפל עלי, או ישוב אט לאחור, אבל איך שיהיה לא ימלט עוד מידי. אם הוא מת (וכזאת קרה אך פעמים מעטות ובין עשרים וחמשה אריות אשר הרגתי נפלו אך ארבעה מהכדור הראשון אשר שלחתי בהם), אחכה עד אשר יחדלו פרכוסי המות, ואחרי כן אקרב אליו להתבונן בו - ואנכי אז מלא זעה מכף רגלי ועד קדקדי וכל עורקי כמו פֻּתְּחו יחד, ולֶאות חזקה תפל עלי ואז אבקש לי אבן או גזע עץ כרות לשבת לנוח מעט. ואם לא נהרג האריה בכדור הראשון, אכונן את הרובה השני המוכן תמיד על ידי, ובפעם

א) הדק — Drücker, Спускъ (ружья)

השניה יפל האריה ; ואם ילך האריה פצוע מהכדור הראשון הלאה אז אלך אני במנוחה הביתה, ולבי נכון בטוח כי למחרת אמצאהו מת או חלש מאד מרב הדם אשר יצא ממנו. האריה הפצוע נורא מאד , וסכנת מות נשקפת לציד אשר יעז אז לרדף אחריו. אנכי שָׁב אחרי הציד אל ביתי בקדחת , ושנתי תדד ממני כל הלילה ההוא , ואך יעיר השחר הנני קם ובהתעוררות חזקה אחכה לידיעה ברורה ונכונה , אשר יביאו לי אנשי על דבר אחרית האריה.

גירַרד חושב לאולת גדולה לצוד אריה בליל אפלה וחשכה. לדעתו אין טוב מצוד בליל בהיר אשר הירח במלואו , והנה את אשר יספר על דבר ציד ליל חשך אחד : המקרה קרה בשנת 1845 ; אנכי קבלתי אז מההירצוג אומלה מתנה, נשק יפה עד מאד. שני אריות כבר הרגתי בנשק הזה ואחפץ מאד להרג בו עוד שלישי ; ובימים ההם אחזתני הקדחת, ואחרי ראותי כי אויר הים יפעל עלי לטוב, הלכתי בסוף חדש פיברואר לבונָה. שם נודע לי כי בקִרבת מחנה דריאן

יִמָּצא אריה אחד גדול זקן המרבה להשהית בעדרי המקום ההוא; ואשלח להביא את נשקי מגִילמה, וביום העשרים וששה לפיברואר יצאתי מבונה, וביום העשרים ושבעה בחמש שעות לפנות ערב באתי אל דואר אחד – חַוָּה קטנה של אהלים אחדים – אשר האריה ירבץ כחצי שעה רחוק ממנו. יושבי המקום ספרו לי כי האריה יושב במקומות האלה בשלשים שנה, גם הודיעוני כי בערב בערב, בבוא השמש, יצא האריה ממעונו, ובקול נהמה ושאגה ירד אל המישור. ואחליט לפגש אותו על דרכו, ברדתו בערב מסבכו; ואמלא את שני רובי, והנה קול נהמתו בא לאזני. בעל הבית אשר התאכסנתי אצלו הציע לפני להראות לי את המעברה אשר יעבר בה האריה יום יום. אנכי קבלתי את הצעתו בחפץ לב, ואתן בידו את רובי השני ונלך לדרך, ובחוץ חשכת עלטה עד כי כמעט לא ראינו איש את אחיו, ונבוא ביער, ואחרי רבע שעה באנו עד נחל קטן השוטף שמה לרגלי שְׁני קְרונֵיגה; ונהמת האריה ההולך וקרב הבהילה את מנהלי מאד, ויאמר אלי בקול פחדים: הנה

המעברה, ואנכי לא ראיתי דבר מכל אשר מסביב מפני החשכה הנוראה אשר לא נתנתני לראות את מנהלי העומד על ידי; וארד אל הנחל למצא את המסלה או עקבות פרסות האריה, והמעברה צרה ועמוקה מאד, ואמצא על שפת הנחל אבן אחת ואשב עליה. ואשלח הביתה את מנהלי, אשר הציקני מאד בדבריו אשר דבר על לבי, למהר לשוב הביתה, כי לא נמצא את האריה בחשכת הלילה, ויותר טוב לצאת מחר לאור היום לקראת האריה. ויהי אך אמרתי לו כי ישוב הביתה, לא סרב הרבה ולא חכה עד אשר אשנה לו את מצותי, וימהר וישב לאחור, אך גם ללכת הביתה לבדו ירא הערבי, ויתחבא בעבי היער בין העצים במרחק חמשים צעדים מהמעברה. ואצו עליו כי לא ימוש ממקומו, וישמע גם למצותי זאת. והאריה נוהם והולך וקרב מעט מעט אל המעברה, ואעצם את עיני היטב רגעים אחדים ואחרי כן פקחתין ואראה — והנה מתחת לרגלי מורד תלול היורד בעמק אמות אחדות אל הנחל. כנראה נפל לפני

איזה זמן גוש עפר גדול משפת הנחל. ולשמאלי, הרחק צעדים אחדים ממני, עברה המעברה, וכל סדר הציד היה כבר מוכן במוחי. אנכי החלטתי לירות בו בהיותי בנחל והיה גם אם אחטיא את המטרה ולא אהרגהו, לא יוכל להתנפל עלי כי המורד ישמר עלי. בשעה התשיעית בערך שמעתי את קול נהמתו מעבר לנחל במרחק מאתים צעדים ממני וארים את מקור א) הרובה ואשען במרפקי ב) על ברכי, והרובה על יד לחיי ועיני נשקפות אל פני המים, והרגעים ארכו לי מאד. ואשמע מעבר השני לנחל ממולי קול אנקה עמוקה ארוכה כקול נחרת איש לפני מותו, ואתבונן אל המקום אשר בא משם הקול הנורא הזה, ואראה את שתי עיני האריה המבריקות כשני זיקי אש ומביטות ישר אלי, והמבט הנורא הזה המזהיר בחשכה ואיננו מאיר מסביב, עד כי גם את הראש אשר ממנו יצא לא יאיר, הביא את דם כל עורקי אל לבי. לפני רגע רעדתי מִקְּרה,

א) מַקּוֹר — Hahn, Курокъ
ב) מַרְפֵּק — Elbogen, Локоть

ועתה כסו אגלי זעה גדולים את מצחי. מי שראה אריה גדול חפשי בשדה יודע היטב כי האדם במלחמתו אתו ידמה לעכבר קטן; אשר יחפץ להתיצב לנגד החתול. אנכי ידעתי היטב את כח האריה וגבורתו, כי כבר הרגתי שני אריות, ומשקל הקטן מהם היה כחמש מאות פונט, והאריה הזה עצר בכפו האחת בעד סוס שוטף במרוצתו, ויַּפֵּל לארץ את הסוס ואת רוכבו; ואכיר לנכון את מצבי אז, ולכן לא חשבתי ואינני חושב גם היום את החרב לנשק טוב לנגד האריה, בכל זאת אמרתי לנפשי אז, וכזאת הנני אומר תמיד, כי אם לא אצליח להכות את האריה בכדור אחד או בשנים והוא יחפץ להתנפל עלי אז אתקע אל פיו את חרבי עד הנצב, ואם אך לא נפלתי אל תחת צפרניו ולא שסעני בשניו כרגע, אז אתקע את חרבי בעינו או בינות לחזהו קרוב אל לבו, ככל אשר אוכל להניע את זרועותי. ואם בקפץ האריה עלי אפל לארץ אז שתי ידי פנויות, ויכל אוכל למצא בשמאלי את מקום לבו, והימנית תתקע את החרב ישר אל הלב, ולמחר ימצאו

את שתי הגויות המתות אחוזות יחד, או לא רחוקות האחת מהשניה, והחרב תספר את כל המקרה. ואוציא את חרבי מתערה ואתקעה בארץ אצלי, למען אוכל לאחז בה ברגע הצרך. עיני האריה המזהירות ירדו המימה, ואפרד בקרבי מרעי וידידי ממכרי ואהובי, ואאסף את כל אמץ לבי ועז רוחי, ואתן את אצבעי על ההדק, ורוחי שקט בקרבי אולי יותר מרוח האריה אשר ירד המימה, ולא ידע כי האורב יושב על הסלע לא רחוק ממנו. קול משק המים ושאון צעדיו בהם בא לאזני, ופתאם קמה דממה. ולא ידעתי אם עמד תחתיו או הוא מכין את עצמו להתנפל עלי; ואתבונן היטב בחשבה לבקש את האריה והנה קול שעטת האריה העובר על פני בא לאזני. הוא עבר את הנחל וילך אט על שפתו, ולרעש תנודתי ממקומי עמד תחתיו, ויהי אז רחוק ממני אך כארבעה חמשה צעדים, ובקפיצה אחת יכל על נקלה להשיגני. ובעת אשר לא יראו את קצה הרובה לא יבקש עוד

הציד את הנטורה א) אשר עליו , ואבונן את הרובה , ואניע את ההדק , ויפל המקור ובברק אבק השרפה ראיתי לפני מַשְּׂאָה ב) גדולה מאד ; נהמה נוראה ושאגה איומה הרעידו כרגע את האויר , ואחרי הנהמה אנקות יללה . ואשמע את הגויה מתגוללת על שפת הנחל ואחרי כן השליך הס ודממה דקה , ואחשב לנכון כי מת האריה או כי נפצע היטב ולא יוכל להרחיק ממקום נפלו , ואשוב עם מנהלי אל הדואר . בלילה ההוא , כמובן , לא סגרתי את אשמורות עיני ובקצר רוח חכיתי כי יעבר הלילה ויבא היום , ואך האיר הבקר הלכנו אל המקום אשר יריתי באריה , והנה איננו שמה בנחל . ורסים העצם אשר מצאתי בדם הרב שיצא מהאריה , הראה לדעת כי הכדור עבר את עצם שכמו , ומרב מכאוביו נשך שרש אחד עב וחזק ויעקרהו ממקומו , והמכאובים האלה הסבו את אנקות היללה אשר שמעתי בלילה , והם מנעוהו מהתנפל עלי . החלנו

א) נְטוּרָה — , Прицѣлъ

ב) מַשְּׂאָה — Masse , Macca

להתחקות על עקבות רגליו, אך הם אבדו בנחל אשר ירד, ולא יכלנו לדעת אנה הלך ואנה פנה.

ולמחרת הציעו לפני הערביאים ללכת לבקש את האריה, הם חשבו לנכון כי נמצאהו מת באחד המקומות. כששים איש התאספו יחד, אחדים רוכבים על סוסים ויתר האנשים הולכים ברגל, ונבקשהו שעות אחדות ולא מצאנוהו, ואשוב אל הדואר ואחל להכין עצמי לדרך לשוב לבונה, והנה נשמע מההרים קול ירית רובים וצעקת אנשים, ואבן כי מצאו האנשים את האריה ואמהר ואשב על סוסי וארוץ אל ההרים, ואוכח כי כאשר חשבתי כן הוא. הערביאים רצים אל כל רוח וצועקים ומיללים, אחדים מהם כבר עברו את הנחל וימהרו לברח, ועשרה מהם, הרוכבים על סוסים, אשר לא נפל רוחם בקרבם, רדפו אחר האריה אשר רץ אל ההר ויחפצו להמיתו; ואעבר את הנחל ואחפץ לרדת מעל סוסי, והנה הרוכבים רצים על סוסיהם דחופים ונבהלים ושבים לאחור ואחריהם פוסח האריה

על שלש רגליו וקופץ אל עָל ודולג על הסלעים ועל השיחים ומרעיש את הארץ מסביב בקול נהמתו הנוראה; והסוסים נבהלו מאד וישתובבו ורוכביהם לא יכלו עוד לבלמם ולעצרם, וירוצו הלאה הלאה. ויעמד האריה בַּמַּעַר א) החושה, כשלש מאות צעד ממני, ויבט באכזריות ובגאוה אל כל סביבותיו. ומה נהדר היה אז מראהו! פיו פתוח ועיניו מזרות אימת מות על כל היקום מסביב, תלתלי רעמתו התנועעו, ויחפז זנבו ויך בו בצלעותיו מזה ומזה. וארד מעל סוסי ואתנהו לאחד הערביאים, ואחפץ ללכת לנגד האריה, והנה הצידים סבוני כלם מסביב ויאחזוני, ויחפצו להושיבני על כרחי על סוסי; ואעזב את בגדי בידם ואנכי נחלצתי ונמלטתי מהם, ואלך הלאה לקראת העריץ האיום והנורא. וירוצו אחדים אחרי וינסו לעצרני, ואנכי רצתי אל מול פני האריה, ובכל אשר נקרבתי אליו כן קטן מספר רודפי, ולאחרונה נשאר אך הערבי אשר

א) — מַּעַר Lichtung, Вырубка

בביתו התאכסנתי. וירדף אחרי ויקרא: אנכי הבאתיך אל תחת צל קורת ביתי ועלי עתה לשמר עליך, הנני למות אתך או לתת נפשי תחת נפשך! והאריה עזב את מקומו, ויפן לשוב אל עבי החושה, ואנכי הולך בזהירות אחריו ומוכן לירות בו בכל רגע, אך השיחים הסתירוהו ממני ולא ראיתיו עוד. לחנם עמלתי למצא את עקבותיו, כי המקום מכסה בסלעים ובאבנים ולא נראו העקבות, ודם לא נזל עוד ממנו; ואחל לחפש בכל שיח ושיח, והנה מנהלי, הוא בעל האכסניא, קורא אלי: המות לא יחפץ בך, הנה זה עתה היית קרוב אל האריה, ולו אך נפגשו עיניו בך כי עתה מַתָּ טרם תרים את רובך. ואקח אבנים ואשליך אל תוך עבי החושה, והנה אחד השיחים נפרד והאריה זנק מתוכו ויקפץ למולי, ויתבונן אל כל עבר מסביב, והוא אז רחוק ממני אך כעשרה צעדים, וצוארו נטוי ישר לפניו, והוא מוכן לקפץ וזנבו נצב ישר למעלה. אנכי אך הרימותי את הרובה והאריה קפץ פעם אחת ויקרב אלי

כחמשה צעדים, ויחפץ לקפץ עוד פעם, והנה כדור בא במצחו כאצבע מעל לעיניו ויפל לארץ. הערבי החל להודות את אַללה על חסדיו הרבים, והאריה התרומם ויעמד על רגליו האחרונות כסוס דוהר, והנה כדור שני בא אל לבו ויפילהו ארצה מת. ואחרי אשר התבוננתי היטב אל האריה אחרי מותו, נוכחתי כי הכדור הראשון אשר שלחתי אל מצחו נפגש בעצם המצח ונרקע עליו כרחב כף היד ודק כהניר. מהיום ההוא והלאה השתמשתי בכדורי־ברזל מְארכים במקום כדורי העפרת אשר השתמשתי בהם עד העת ההיא.

את האריות יצודו באופנים ואמצעים שונים, ויש גם אשר יצידוהו בבשר תאוה אשר יכינו לו למשך אותו אל מקום טוב לציד. ועל דבר ציד אחד כזה יספר גירֶרד כדברים האלה:

ימים אחדים אחרי שובי ממסע קבילין, בחדש יולי בשנת 1853, עזבתי את קונסטנטינה העיר ללכת אל הרי אור, אשר ביניהם התגורר, כנודע לי, אריה אחד זקן. ויושבי

המקום ההוא נלאו שאת את הרעות הרבות
אשר הסב להם האריה הזה, ויתאספו יחד
במאתים איש ויחליטו להרג את האריה, או
לפחות לגרשהו הלאה רחוק מארצם. ויצאו
גגדו באור הבקר, ועד הצהרים כבר שלחו
בו כחמש מאות כדורים, ומן הצידים
הערביאים נפל כבר אחד מת וששה מהם
הכו ונפצעו. ויהי בבואי בשמנה עשר לחדש
יולי אל בקעת אורטין, ויבאו אלי צירי כל
הדווארים מסביב, ואחרי אשר הרבו לבכות
וליליל ולהשתחוות כדרכם, בקשוני כי אקח
חלק בציד הכללי הזה. וסידי אמר, מרבוט
(כהן) הדווארים אשר במקומות ההם, הוסיף
כדברים האלה: אם אך יחפץ ה' היושב
בשמים לברך את נשקך, ובאו אחרי ימים
אחדים כל יושבי הדווארים גם נשינו ובנינו
אל תחת צל העץ הזה למנות ולספר את
שני משחית עדרינו וצפרניו, ולנשק את
היד המברכה, אשר נתנה מנוחה ושלוה
ליושבי ההרים. ואאות להם. וישובו הצירים
כלם אל אהליהם בלב בטוח כי מות יומת
האריה בידי, ולא אמרו עוד לצאת כלם

יחד אתי להלחם עם האריה ולצודו . ואנכי לו האמנתי לדברי סידי אַמַר כי אז היה לי לשבת במקומי ולחכות עד אשר יבוא האריה אלי ויתן את נפשי להורג, אך אנכי לא חשבתי כן, ואמר בלבבי „תּוֹשִׁיַע לך ידך ואלהים יעזרך" כלל גדול הוא בחיים, ואם לא אמוש ממקומי לבקש את האריה לא אמצאנו; ואחקר ואדרש לדעת את דרך האריה בלכתו ממעונתו, ואין איש יודע לענות נכונה; ואכין לי אורבים ליום המחרת ואצַוֵּם כי בבוא השמש יעמד כל אחד מהם במקום ידוע, למען דעת את הדרך אשר יצא בה האריה בערב, ואשר ישוב בה בבקר . אך האריה, כנראה, הרחיק ביום ההוא ללכת ממעונתו אל עבר אחר, והאורבים לא מצאו עקבותיו, וימצאו את הלביאה יושבת ביער אחד לא גדול . בשעה השביעית בערב יצאתי לארב לה במקום אשר תרד שמה יום יום, ובשעה השמינית יריתי בה אחת ושתים ושלש ובכדור השלישי הרגתיה, ואחשב כי בוא יבוא בודאי האריה לבקש את לביאתו ושוט ישוט מסביב למצאנה, ואחכה לו,

וכאשר חשבתי כן היה . האריה הרג בערב ההוא באחד הדוארים פרד אחד ושתי פרות, ואחרי כן עלה על ראש ההר אל מעונתו, ואחר פנה לו וילך דרומה . ועקבותיו נראו במרחק שלש שעות ממקום עמדתנו . בשעה הרביעית אחר הצהרים ישבתי על סוסי ואלך אל המקום אשר נראו שם עקבות האריה האחרונים , וארד מעל הסום ואשלחהו הכפרה, ואתהלך הנה והנה בדרך אשר עבר בה אתמול הטורף , ואשמע מרחוק קול רעש והמולה, צעקות אנשים ונביחת כלבים, ואחשב לנכון כי ירד האריה הפעם בדרך אחרת, והערביאים ראוהו לרגלי ההר, ולכן יהמיו וירעשו שמה, ואשוב אל אהלי. עברו שלשה ימים ואנכי לא נפגשתי את האריה . ובעשרים וארבעה ליולי בא אלי ציר מדואר אחד, הרחוק ממושבי מהלך חמש שעות דרומה , ויודיענו כי האריה בחר למושב לו את היער טָפְּרינט, וכי מהעשרים לחדש עד העשרים וארבעה טרף כבר שמנה בקרים מעדרם . ואקום ללכת עם הערבי הזה, וגם אורבים אחדים וּפָרָשׁ אחד הלכו

אתנו, ואעזב את האהל כאשר הוא, ואך
את נשקי לקחתי עמי. ואבוא אל הדואר אשר
האריה בא אליו לילה לילה, ואעמד כל
הלילה על רגלי על יד הדואר. בבקר הודיעוני
האורבים כי בלילה הזה יצא האריה מיערו,
אך אינם יודעים אם שב אל מקומו. ולמען
הקל לאורבים את עבודתם קרבתי אל המקום
אשר חשבנו כי שם ישכן האריה, ולעת ערב
עמדתי בקצה היער. ביום ההוא בא אלי האדון
פון רודינברג, שר גדוד בחיל ההולנדים, אשר
היה במסע קַבִּילְיֵן, ויחפץ לקחת חלק בציד הזה,
„לראות דבר אשר לא ראה מימיו ואשר
לא ישכח לעולם". בשעה העשירית
בערב נשמע קול נהמת האריה במרחק
חצי שעה מהדואר. ובחצות הלילה טרף
כבשה אחת לא רחוק מאתנו. בבקר יום
העשרים וששה ליולי יצאה ממני פקודה
לכל הדוארים מסביב כי לא תצא החוצה
בל נפש חיה מאיש ועד בהמה, למען
יוכלו האורבים להכיר את עקבות האריה,
והנה בא אמר בן סיפה ופניו מזהירים

משמחה , ואנכי טרם שמעתי מפיו דבר הכרתי בפניו כי מצא את עקבות האויב וכי הוא יודע מקומו איהו . [לב האמלל הזה היה בטוח כי נגצח את האריה , ולא חשב כלל כי אחרי שעות אחדות ימות על גויתו השסועה של העריץ הזה , אשר המציא אל ידין] , ויספר לי אמר את כל אשר הוא יודע על דבר האריה ; ואחרי אשר ידעתי את מקום האריה , החלותי לחשב על דבר אפן הציד ; כי אפנים שונים בציד האריה : יש אשר ילכו הצידים לנגדו ברעש והמולה רבה לעורר את חמת האריה , אשר יתנפל עליהם והם יחכו לו במקום נועד הראוי לציד ; ויש אשר יתחקו על שרשי רגליו להתנפל עליו בלאט בשנתו , ויש אשר ימשכוהו בנפש חיה אחת אשר יכינו לו , אל המקום אשר יעדו לציד . ונחפץ לבחר את האפן הטוב מאלה שלשת האפנים , ויציע אמר להשתמש הפעם באפן השלישי , כי להתנפל עליו במקום רבצו ביער כבד מאד מפני עבי היער . ובעשרים וששה

לחדש בערב בשעה השביעית הלכנו אני והפרש המיד ושני אורבים , אשר נשאו את נשקי , אל היער , ונקח אתנו גם גדי אחד ; ומאורת האריה היתה במורד הדרומי הגבוה כמאה צעדים מעל הבקעה אשר מתחת , אשר נחל קטן ישטף בה ; ומעבר השני לבקעה מַעַר קטן כחמשה עשר צעדים רחבו ובו עומדים עצים אחדים גדולים , והמער הזה רחוק ממעון פריין החיות כמאה וחמשים צעדים . ויקשר אחד מאנשינו את הגדי אל גזע עץ אחד בתוך המער , והנה האריה נראה על ראש הסלע הנקרא שן־האריה , ויעמד האריה ויתבונן בנו . ואמהר ואקח את נשקי בידי ואעמד למול האריה כחמשה צעדים מהגדי הקשור , אשר געה בקול ויתאמץ לנתק את החבל . והאריה נעלם מעיני , הוא בא בצל אחד העצים , ולכן לא ראיתיו ; ואכרת בחרבי ענפים אחדים מן העץ אשר לפני , למען לא יפריעוני בחפצי לירות , ואחפץ לשבת תחתי ולחכות , והנה הגדי נאלם פתאם דומיה וכל

עצמותיו רעדו מפחד, והוא מביט אלי ואל המפרץ מתחת כמו לו חפץ להגיד לי: „האריה פה, אנכי מרגיש זאת, הנה הוא בא, אנכי שומע אותו, הנה הוא בא, אנכי רואה אותו". גם אנכי ראיתיו והנהו עולה לאט לאט מן המפרץ, ויעמד בקצה היער כשנים עשר צעדים הרחק ממני. מצחו הרחב היה לי למטרה טובה, פעמים הורדתי את רובי, פעמים כוננתי אל המטרה, פעמים נגעתי באצבעי בהדק אך לא לחצתי בחזקה. זה לי שתי שנים אשר לא ראיתי אריה יפה גדול ונהדר כמהו, ולבי לא נתנני לירות בו, טרם אתבונן בו היטב. ויכרע האריה הנהדר וירבץ לנגדי כמו לו ידע גם הוא כי אנכי מתפלא לו וליפיו ולהדרו, וישכל כפותיו הגדולות וַיַשְׁכֵּב את ראשו הנהדר עליהן, ואל הגדי הַנָכֶה א) מרב פחד ואימה לא שם לבו, ויתבונן אך בי בעגין רב, וַיְמַצְמֵץ ב) את עיניו, ואז נוצצו בנדיבות ורחמים,

א) נָכֶה — Gelahmt , Парализерованный

ב) מַצְמֵץ — Blinzeln , Жмурить

ואחרי כן פקח אותן , ואכזריות נוראה נראתה בהן , ובלי משים חזקתי את רובי בידי , והוא כמו חשב בלבבו : „מה אבחר לי לארוחתי הפעם , את הגדי הרך או את האדם הגאה ? הכבשה אשר טרפתי אמש היתה טובה מהגדי הזה , אולם הכבשות רחקות עתה ממני ; יוכל היות כי האנשים האדומים טובים המה למאכל , אך זה העומד לנגדי רזה מאד עד כי הספרנה כל עצמותיו" , וכנראה החליט להתנפל על הגדי , ויקם ויעמד על רגליו , ואנכי שומר את כל תנועותיו ואחת מהן לא תעלם מעיני , למען אוכל ברגע הכושר ללחץ באצבעי את ההדק ולשלח בו כדור . וישח לארץ פעמים לקפץ על הגדי ויצנף את גויתו כחתול , אך החבל אשר על צואר הגדי , כנראה , עצרהו ממחשבתו כי ירא פן שמו מוקש לו , ויתהלך נרעש ומלא קצף הנה והנה בקצה היער , וכפעם בפעם חָשַׂף את שניו הגדולות . אז באה העת לשים קץ לדבר , ואשתמש ברגע עמדו על שפת המורד מָפנה בצלעו

אלי, והוא רחוק אז ממני אך כשנים
עשר צעדים, ואשלח כדור אל שכמו,
וינהם ויתעַוֵת, ואשלח כרגע כדור שני
אליו. שני הכדורים באו בבשרו וינקבוהו,
והוא נפל ויתגולל למטה אל המפרץ כאבן,
ואמהר ואמלא את רובי ואנשי קרבו אז
אלי, ואלך אתם אל המקום אשר עמד שם
האריה. הם כלם חשבו לנכון כי האריה
כבר מת ויעלו על ההר לקרא את רעיהם
כי יבאו לעזר לשאת את נבלת האריה,
ואנכי ירדתי ואלך בעקבות דם האריה
אשר נזל מפצעיו, ואראה והנה הוא בא
אל חושה עבה אשר אי אפשר כמעט
לבוא בה, ואשלך אבן אל תוך החושה –
והנה קול נהמה נוראה, כמבקש רחמים
ומפיל אימה גם יחד, בא לאזני ממרחק
עשרים צעדים. והנהמה הנוראה הזאת
החרידתני מאד, כי הַזכר הזכירתני את
נהמת האריה במֶשֶׁך־אמר, אשר היה לפני
שש שנים במצב האריה הזה, ויטרף אז
לעיני פרש אחד, ויפצע שני ערביאים
פצעים נאמנים למרות בדורי אשר שלחתי

אליו. ואשחה לארץ על יד החושה ואתאמץ
להתבונן אל תוכה, והנה הפרש ושני
האורבים וארבעה ערביאים מזינים באו אלי,
ובעמל רב הצלחתי לעצרם לבלי ילכו
אל תוך החושה אל המקום אשר חשבו
למצא את האריה מת. אנכי בארתי להם
כי האריה עוד חי הנהו, וכי טרם יעלה
בידינו לראותו טרף יטרף אחד או שנים
מאתנו, ויותר טוב לעזבו עתה ולמחר
נמצאהו בודאי מת. ויסירו האנשים מעליהם
את טליותיהם ויתנון תחתי כי אשב עליהן
לנוח מעט וללכת אחרי כן אל החושה,
כי הם לא חפצו לעזב את המקום והאריה
המת אין עמהם. אחרי רגעים אחדים
הסירותי מעלי את בגדי העליון ואתן
לאמר את רובי, ושני קני־רובה א) מלאים
נתתי לאחד הערביאים, ורובי השני
לפרש. ואצו להם כי לא ירחיקו ממני,
ואבוא עמהם יחד אל תוך החושה. הלילה
בא, ויכבד מאד לבקש את עקבות האריה,
ועלינו היה למהר מעשינו טרם יגבר

א) Револьверъ, Revolver

החשך; ולבלי אַבד זמן לריק החלו כלם
לבקש את עקבות הדם, והנה פתאם
הורק בלא צדיה רובה אחד הערביאים.
הכדור אמנם לא נגע באיש מאתנו,
אך כרגע נשמעה נהמת האריה במרחק
צעדים אחדים מאתנו; ויאספו כלם עד
מהרה אלי, מלבד אמר, אשר לא היה עוד
מְנֻסה בציד, נשאר רחוק מעט ממנו,
וישען על אחד העצים במנוחה במרחק
ששה צעדים מאתנו; הוא בטח בכחו כי
רב. ואך נגלה לעינינו בקצה הַיַּעַר הקטן
האריה ברעמתו הַמְסֻמרה ובפיו הפתוח כקבר,
ושמונה כדורים עפו כרגע לקראתו, אך
גם אחד מהם לא נגע בו; וטרם עוד
נפזר ענן האבק הנשרף בלא כל תועלת –
ואָמר, אשר גם הוא הכין רובהו, הֻפל
ארצה, נשקו נשבר וידכו התפוצצה,
ואמהר לעזרתו והנה ראשו בין מלתעות
האריה. אנכי כוננתי את רובי אליו
מקרוב, והוא לא עזב טרפו מפיו, ולירות
אל ראש האריה יראתי פן יבא הכדור אל
ראש אמר, ואשלח כדור אל לב האריה,

ויפתח האריה את פיו ויתמוטט ואמר נפל לרגלי, וכמעט הפילני ארצה, והאריה נשען על הענפים אשר התפוצצו מכבד משאו, ואכונן את רובי אל רקתו ואלחץ את ההדק והמקור לא נפל. זה לי עשר שנים אשר לא קרה לי כמקרה הזה. האריה עומד לנגדי ומשבר ומפוצץ את הענפים אשר ישיגם בפיו ובכפותיו ונוהם וישואג נוראות, ויצעד בפרכוסי מות צעד אחד לפניו, וכמעט התנפל על אמר אשר צעק בקולות נוראים מאד. כל אנשי שלפו חרבותיהם ויקרבו אלי, אך מה יועיל הנשק הזה לאויב אשר שלשה כדורי מות לא המיתוהו? ואבקש את הפרש כי יתן לי מהר את רובי השני המלא תמיד, וירעד האיש מאד ומפיו יצאו המלים: „הורַק, אדוני!" מה נורא היה מצבנו! אנחנו עומדים לנגד האריה ורובינו ריקים. אך לאשרנו נפל האריה בין רגע ארצה מת בין אמר ובין רודינגבירג. ואך נפל האריה שמתי לבי אל אמר הפצוע אשר לא נראו בו רגעים

אחרים כל אותות חיים . הפצעים אשר על ראשו לא היו אמנם גדולים ועמוקים , וגם על שכמו היו פצעים קלים , אולם ירכו ורגלי הימניות היו שבורות , ודם רב יצא ממנו , ואנחנו ביער ואין לאל ידנו לעזר לו , ואצו לערביאים להכין לו מצע לשאת בו את הפצוע אל הדואר . ואנכי התאמצתי לעצר מעט בעד שטף דמו הרב , והנה התעורר הפצוע ויצעק בקול נורא ומבהיל , ולא נתנני עוד לחבש את הפצעים , וזמן רב עבר עד אשר יצאנו מהחושה ונבוא אל הבקעה . ואנכי לא יכלתי להבין את קורת רוח הערביאים אל אסון אֲמר רעם ; תמיד ראיתים מצטערים מאד לאסון אחד מחבריהם , אך כנראה מות האריה השכיחם כליל את הפצוע ואת אסונו , אם כי ראו כי לא שמתי לב אל ברכותיהם ולא הקשבתי אל תהלותיהם , ולא שמחתי גם על נצחוני הפעם ; ואשמע אך בנחמם הבל את הפצוע באמרם לו : כזאת יקרה אך לאיש גבור ! בבל הדרך דברו על כל פרטי הנצחון הזה ,

ובבוא נגדם אחד מיושבי הרוארים הקרובים ספרו לו את כל דברי הציד מהחל ועד כלה; וכן ספרו כל זאת פעמים רבות, ושמחתם גדלה כל כך עד כי לו לא נשמעו כפעם בפעם אנקות הפצוע המרות, יכלו לחשב לנכון כי על המצע ישאו לא את אחד מחבריהם, כי אם את אויבם האריה המת. בשעה האחת עשרה בערב באנו אל האהל אשר יעדו לפצוע; ולמחרת הבקר בבואי אל אהלי מצאתי שם את אמו הזקנה, את אחיו ועוד אנשים ונשים רבים הנחשבים על משפחתו. הם כלם הודו לי על אשר הצלתי את אמר ממלתעות האריה, וישאלוני כי אגיד להם דבר אמת על מצבו; ואיעצם להוליכהו אל בַּתִּינָה כי שם ימצאו רופאים מומחים טובים. אך הפצוע לא נאות לזאת מפני מכאוביו הרבים, ונחבש, אני ושר הגדוד ההולנדי, את פצעיו, ואצו לקרא לרופא ערבי אחד. ואלך היערה לראות את האריה המת השוכב שם מיום אתמול. ואנשים רבים הלכו אתי, ויעשו דרך בחושה ויוציאו את האריה אל המער, אל

המקום אשר יריתי עליו בראשונה. ואצו לפשט מעליו את עורו ואתבונן אל מעבר הכדורים, ואחרי כן מסרתי את גויתו להערביאים, והם התנפלו עליו בשצף קצף, ובסכיניהם נתחוהו, ואחרי עשרים יום באה אלי השמועה לקונסטנטינה כי מת אמר מפצעיו.

27. בורכיל הלך למסעיו באפריקה הדרומית ימים רבים, והנה את אשר יספר הוא על דבר מקרה אחד אשר קרה לו עם האריה:

ויהי היום ואנחנו נוסעים כשעה שלמה על יד נחל אחד אשר על שפתו צמחו קנה וגמא, וכלבינו רצו הנה והנה ויחפשו בין השיחים, והנה פתאם החלו לנבח בקול חזק מאד; ונחל גם אנו לחפש בין השיחים בזהירות ולהתבונן, יען הבנו כי בודאי מצאו שם הכלבים אריה אחד, וכן היה באמת. ונשלח את כלבינו בין הגמא לגרש משם את האריה, ועד מהרה יצא מלך היערים ממחבואו והמלכה אתו, ורעמת המלך שחורה. הלביאה עמדה רגעים אחדים ותשב אל בין השיחים, ותסתר מעינינו

והאריה הלך לו לפניו לאט לנגדנו. אז ראינו ונוכחנו כי בסכנה גדולה אנחנו; הננו עומדים במרחק צעדים אחדים ממנו, והוא מוכן לקפץ עלינו, ובינינו היו רק אחדים רוכבים על סוסים וכל העם הלכו ברגליהם וגם די נשק לא היה אתנו. אנכי עמדתי על המשמר ואקח את קנה־הרובה בידי, ואת אצבעי שמתי על ההדק, וכן עשו גם יתר האנשים אשר היה להם נשק; וברגע ההוא התפרצו הכלבים עזי־הנפש ויעמדו בינינו ובין האריה ויסבוהו, ובנביחתם הרבה והחזקה עצרוהו מעט. אז ראיתי מה נפלאה היא עָזמת בעלי החיים הנאמנים האלה. הם התנפלו על הטורף הזה הנורא על כל סביבותיו, ויקרבו אל אפו וירעשו ויהמו ופחדו ואימתו לא נפלו עליהם. והאריה עומד במנוחה, הוא מכיר ויודע את כחו וגבורתו, הוא לא שם לבו אל המית הכלבים החלשים, ויעמד על מקומו, וראשו נטוי לפניו אל מול מקום עמדתנו. ופעם אחת בראות הכלבים את נטית מבט עיניו והוא פונה אלינו, קרבו אליו ויחפצו לתפשהו

ברגליו ולעצר בעדו מהתנפל עלינו, ויניע האריה את רגלו האחת הנה והנה במנוחה ובשקט, מבלי אשר הניד את גויתו ושנה את עמדתו, וברגע נפלו שנים כלבים מתים אל תחת רגליו. ונור עליו ויבא אחד הכדורים בין צלעותיו הקצרות ויבא גם בבשרו, ויז דמו לארץ. אנחנו ידענו היטב כי קפץ יקפוץ עתה עלינו ונמלא כרגע את קני־רובינו, אך לאשרנו שגינו הפעם, ולבבנו לא נעצב בראותנו כי הוא פנה וילך לו מאתנו הלאה. הוא לא שם לב אל מכאובי פצעו אשר אחרי כן מת ממנו, וילך לו לאט בגאה וגאון ובצעדים ישרים הלאה לדרכו, כמו לו לא קרה לו דבר. וגדל האריה הזה היה כשור־פר, אך דק ממנו, ורעמתו הגדולה והשחורה שותה עליו אימה ופחד — ומראהו היה נורא. ההוטנטוטים יקראו לאריות אשר רעמתם שחורה „אריות שחורים".

28. אחד מקיסרי רומה צוה לערך לכל המון העם, ביום אחד החגים, חזיון קרב בין חיות־טרף ובין אנשים. ואת

העבדים, אשר נחרץ משפטם למות, הועידו לקרב הזה, כי ילחמו את אריות ונמרים ויתר חיות־טרף, אשר הרעיבום לפני הקרב, להרבות קצפם ולהגדיל אכזריותם. גם אנדרוקלים הועד לקרב הזה. אז זכר אנדרוקלים האמלל את אולתו אשר עשה לעזב את ידידו האריה במדבר, ויאמר אל נפשו: מה נואלתי לעזב את משכני במדבר, הלא טוב לי שבתי שם, בין בעלי־חיים הרחמנים, מלשבת בין האנשים האכזרים, אשר לא ידעו רחם והשואפים לראות דם. יום החג בא, ההמון נאסף אל מקום המחזה למאות ולאלפים ולרבבות; ויחכו כלם בכליון עינים למצות הקיסר ולפקודתו כי יחל הקרב, כי גם הקיסר ושריו וגדוליו וסריסיו מהרו

לָרֶדֶת שָׁעַר,
לִשְׁמֹעַ אֶנְקַת חָלָל, קוֹל חַיְתוֹ־יָעַר,
לִרְאוֹת דָּם נוֹזֵל מִמְּקוֹר לֵב קָרוּעַ,
בֵּין שִׁנֵּי אֲרָיוֹת גֵּו אָדָם יָזוּעַ.

וירמז הקיסר, ואל הזירה יצאו כחמשים איש, והם כלם כמעט ערומים,

ובידם אין כל נשק מלבד מקל־יד, ופני האנשים העידו בהם כי כלם כבר נואשו מחיים, והם מחכים למות נורא בפיות חיות הטרף. הקיסר אמנם הבטיח לתת חפשה לזה אשר ינצח את מתנגדו הטורף, אך מי מהם יעז לקוות לגבר במקל יד על האריה או הנמר הטורפים והאכזרים?! הקיסר רמז עוד הפעם, וכרגע קפצו אל תוך הזירה חיות טרף נוראות ופיהן פתוח וקול נהמתן נורא מאד, ואך ראו את האנשים הערומים לנגדן, ותעמדנה הכן לקפוץ כל אחת על טרפה אשר בחרה לה; וההמון הנאסף לראות במחזה עמדו בהתעוררות חזקה, כי חכו כלם לראות את שטף דם האדם אשר יהיה לברות לפריץ חיות; ובפרט התבוננו כלם אל תנועות אריה אחד גדול ונורא מאד, אשר חפז זנבו ויך בו על הארץ הנה והנה וינהם בקול שאגה נוראה, והאריה הנורא הזה עמד ישר לנגד אנדרוקלים, ואנדרוקלים רעד מרב פחדו, ומקלו, מקל היד, נשקו האחד, נפל מידו. פתאם עצר האריה את נהמתו ויתבונן באנדרוקלים

במבט חד, ומראה פניו השתנה, והאכזריות והקצף אשר היו שפוכים עליהם עברו. ויצעד לפנים צעד אחד בפנים שמחים ומלאים רחמים, ויצעד עוד צעד ויקרב אל העבד האמלל. גם אנדרוקלס זכר את האריה רעו, וכל הרואים הכירו בפגישתם לא קרב בין איש ערום ופריץ חיות כי אם פגישת שני רעים אהובים. האריה כרע לרגלי אנדרוקלס ככלב הרובץ לרגלי אדוניו, ויתגולל לפניו על הארץ על גבו. והנה נמר אחד קפץ לקראת אנדרוקלס, ויתמרמר אליו האריה בשצף קצפו וישסעהו וישכב כשומר נאמן על יד רעהו. לפני שנים אחדות הוציא אנדרוקלס קוץ מכף האריה הזה ויחיה אתו אחרי כן יחד במערה אחת זמן רב. ויפל האריה בפח אשר הכינו לו ויובא לרומה אל החג הגדול ואל החזיון, אשר צוה הקיסר לערך ביום החג, ויקר מקרהו להפגש את מיטיבו לפנים וחברו זמן רב, ויצל את נפשו ממות. כל העם השתוממו למראה עיניהם, וגם הקיסר לא יכל להבין את אשר ראה בעיניו, ויצו להביא לפניו

את אנדרוקלס ולהשבית את החזיון. ויספר אנדרוקלס לקיסר את כל אשר קרהו עם האריה הזה, והאריה עומד על ידו ומתרפס לרגליו, ויאמר אנדרוקלס: ארוני ומלכי, את חטאי אני מזכיר היום. אנכי ברחתי מבית ארוני ואמלט אל מדבר אפריקה ואסתר שם במערה אחת. פתאם בא האריה הנורא הזה אל המערה בשאגת יללה נוראה, ויראה לי את רגלו המגאלה בדם ובה קוץ חד, ואוציא את הקוץ מכף רגלו, ומהיום ההוא והלאה נקשר האריה בי, ונחיה יחד זמן רב בידידות ורעות; אך נכסף נכספתי אל ארצי ואל מולדתי, ואעזבהו ואלך לדרכי, ויתפשוני ויביאוני הנה. וגם הוא, כנראה, נפל בידי צידים. ועתה ישמח מאד במצאו את ידידו אשר עזבהו לפני ימים לא כבירים. וישלח הקיסר לאנדרוקלס ויתן חפש לו ולאריה. והעם לא נח ולא שקט וידרשו כי יעבר אנדרוקלס עם האריה בחוצות העיר למען יראוהו כל העם, וילך האריה בעקבות אנדרוקלס בחוצות העיר, וכל העם קוראים לפניהם:

ראו נא את האריה מבנים־האורחים ואת האיש רופא האריה !

הַקוּגוּאָר .

(האריה האמריקני).

29. הקוגואר או הפוּמָה יִקָּרא גם האריה האמריקני , אם כי באמת איננו דומה כלל לאריה , ואך בגלל הַגָּוֶן האחד אשר לכל עורו יקראוהו אריה . גדלו כגדל הזאב ותבנית גויתו כגוית הכלב . מראהו כָּתֹם־אדמדם , או אֵפוּר־כספי א) ; ראשו עגול וקטן . בטבעו הוא שואף לדם . הוא רודף את החיים הקטנים וטורף מהם יותר מכדי מלא כרסו . בקרוב איש אליו יברח היערה ועלה על העצים הרעננים במהירות נפלאה . קריאול אחד חפץ לצוד בני־אוזים ברים , ולמען לא יראוהו בני האוזים כסה את גויתו בשמיכת־שער , וילך על ידיו ועל רגליו ככלב , ויהי הוא בא אל חושת קנים , והנה

א) אפור — שמראה אֵפֶר לו .

אִוְשָׁה באה לאזניו ואחרי האִוְשָׁה קול נביחה ונהמה גם יחד, וירגיש כי דבר קשה וכבד דחהו, ויבהל מאד ויעמד על רגליו. ומה גדל פחדו בראותו קוגואר עומד על ידו, וגם הקוגואר, כנראה, נבהל בראותו פתאם לפניו איש בריא וחזק, ורובה הציד היה מלא בכדורים דקים, ולכן לא אבה לירות בחיה הנוראה הזאת. ויעמד רגעים אחדים מבלי נוע נֹכח הקוגואר אשר עמד גם הוא על מקומו ויבט אל האיש, ואחרי רגעים אחדים פנה וילך לו כעשרה צעדים, ויעמד ויסב את ראשו אל האיש, אשר עמד עוד על מקומו, ויתבונן אליו וילך לו. הוא כנראה הכיר את יתרון האיש עליו.

הַנָּמֵר.

30. הנמר יֵחָשב גם הוא אל משפחת החתולים, ומושבו בכל ארצות אַסיה הדרומית מעבר לנהר אינדוס ועד

דרום ארץ הסינים . גדלו שונה מאד .
יש גם נמרים גדולים גבוהים וארוכים
מהאריה ; אולם גבהם הבינוני הוא כשלש
רגל וארכם שש . מראה עור הנמר ידוע
לכל ; הוא מְנֻמר , לאמר : מלא חברברות
וכתמים . עיקר גַּון עורו כתם , ועֵין מראות
שונים לו , וכעשרים או שלשים רצועות או
חברברות מארכות שחורות תעברנה על גב
גויתו לרחבה , וזנבו הארוך מוסב בחמשה
עשר עגולים שחורים וגם על רגליו תמצאנה
חברברות ; אישון עין הנמר עגול . האריה
והנמר ידמו ביניהם במבנה גויתם ובאפן
חייהם ; שניהם הם חתולים שנוצרו לטרף
טרף ולבז בז ולהשמיד ולהכרית נפשות חיים ,
ולמד למדו שניהם את מעשיהם ודרכי חייהם
מאבותיהם הטורפים , כמעשיהם יעשו
ובדרכיהם ילכו . צפרניהם החדות והעקומות ,
שניהם הגדולות והחזקות כמו נתונות הן להם
לטרף טרף ולחיות חיים אכזרים ושפך דם .
והנמר הוא לפעמים עוד יותר מסֻכן , יותר
נורא ואיום מהאריה , באשר הוא יותר מהיר
ממנו . האריה יעזר ללביאתו לגדל את

גוריהם, אך לא כן יעשה הנמר: הוא יעזב את בניו הקטנים ולא ישים לב להם. הנמר יטרף גם את אחיו בן משפחתו, והאריה לא יעשה כזאת. האריה הוא מלך החיים ביערי אפריקה ומפניו יחתו כלם, והנמר הוא מלך החיים ביערי אסיה ובפרט ביערי הודו המזרחית, שם יפיל פחדו על כל אשר נשמת חיים באפו. הנמר יקפץ ונאחז בשניו החדות והחזקות בצואר בעלי־חיים הגדולים ממנו ונשכם במֹחַ השדרה. גם על הַפיל, הענק בין חיות הארץ, יתנפל הנמר עז־הפנים; וגם כי ישבע הנמר לא יחדל מטרף טרף ומשפך דם, ולשונו האדומה כדם תלויה תמיד החוצה מפיו הגדול המלא שִׁנים נוראות.

בופון אומר על דבר הנמר כדברים האלה: הנמר שואף תמיד לשפך דם מבלי אשר יתגרו בו, הוא אכזר מבלי כל נחיצות ותועלת לו. בעת האחרונה כאשר התפשטה ההשכלה גם בהודו, ותחל לפלס נתיב לה גם שם, מֻעַט מספר הנמרים בארצות ההן, והנגע הנורא הזה קטַן מעט. משכן הנמר בחושות קנים וביערים הקרובים אל

מושבות בני אדם, שם יארב הטורף לנפש האדם והבהמה. טרפו על הרוב – סוסים, צבאים, כבשים ויתר חיות היער והשדה. הסוסים יראים מאד את הנמר ובראותם אותו מרחוק יפחדו פחד וירעדו, ואי־אפשר עוד להטותם אל אשר יחפץ רוכבם, ולכן לא ישתמשו בסוסים לציד הנמרים, ומלאו פילים מקומם. הפיל עומד בְקרת־רוח ומחכה לקפיצת הנמר הנרדף, ואם אך יקפץ הנמר עליו, ומהר לְנַערו ולנשלו ממנו ארצה, ואז מרה אחרית הנמר, כי הפיל יכרע עליו או יכהו מכה אחת וישבר רֹב צלעותיו. אולם גם הפילים יִפָּצעו בציד הנמרים פעמים רבות, כי נמר זקן יאחז בחזקה בפיל ולא על נקלה ישליכהו מעליו, אז יתנפל הפיל, בכונה או מרב כאבו, לארץ להתגולל על אויבו, ואם לא ימהר רוכבו לרדת מעליו בעוד עת ובא קִצו גם הוא. הנמרים לא יפרו הרבה. ואהבת הנמרה רבה מאד לבניה. וִילְיאַמזון מספר כי בהיותו במדינת רַמְקוּר אשר בהודו, הובאו אליו שני בני נמרים

קטנים, אשר לקחום הצַידים ממרבץ אמם, בעת אשר היא לא היתה אתם, ויתנום באחד הרפתים; ויצעקו הנמרים הקטנים וישאגו ויילילו לילות אחדים עד אשר באה אמם לעזרתם, ותען לצעקתם בקול נהמתה הנוראה; ומיראה פן תתפרץ האם השכולה פנימה, הוציאנו את בניה מן הרפת, ובבקר נודע לנו כי היא משכה את שניהם אל החושה הקרובה.

גם הנמר יהיה לבן־תרבות כמו האריה; וכמו שיש למלך פרס אריות בני תרבות, כמו כן יש גם לפַקִּיסים, הם הכהנים המרודים אשר בהודו, נמרים בני תרבות, אשר ילכו אחריהם אל אשר ילכו המה ולא ינסו לברח גם בהשארם לבדם בחוץ, לפני פתח סכת אדוניהם.

31. בהודו, כאשר אמרנו, יצודו את הנמרים בעזרת הפילים; הצידים יושבים על גב הפיל או בסֻכה הנתונה על גבו, וכלבי הציד יגרשו את הנמר ממחבאו. — הנמר אשר רדפנו אחריו, מספר אנגלי אחד אשר ישב בהודו, השביע את נפשו בטרפו

אשר טרף , וישב בין העשבים הגבוהים כקומת הפיל , ויתחבא שם לשמר על שארית טרפו . ויט אחד הצידים את הפיל אשר הוא ישב עליו אל המקום אשר ארב שם הנמר , ויקפץ הנמר על הפיל ויֶאחז בצרפני כפותיו הקדומות בכר הפיל , ובצפרני רגליו האחרונות נאחז בעור המכסה את צלעות הפיל ; ויבהל הפיל מאד מכאב פתאם , אשר בא לו מצפרני הנמר , ויחל לרוץ במהירות נוראה אל עבי החושה הקרובה , והנמר נאחז היטב בצפרניו הקדומות ; אולם צפרני רגליו האחרונות לא החזיקו מעמד במקומן , ולהתרומם עוד פעם לא יכל , כי מהר הפיל לרוץ ולהתנועע , וגם לעזב את הפיל לא יכל הנמר , כי צפרניו הקדומות נתקעו עמק בכר ; והציד אשר בעמל רב החזיק מושבו על גב הפיל לבלי יפל , לא יכל לירות ברובהו על אויבו הנורא , כי ירא פן יפצע את אחד הצידים , אשר דפקו גם הם את פיליהם וירדפו אחריו לחוש לעזרתו . וחפץ הפיל להפטר

מרוכבו השני, אשר לא שמח עליו, הצליח בידו, כי עד מהרה השיגהו אחד הצידים ויעמד ממולו ויור חץ בלב הנמר, אשר נפל ארצה בו ברגע.

32. חֶבר אירופים יושבי ארצות אנגליה בהודו, ערכו ציד נמרים על פילים. לא ארך הזמן ויפגשו בנמר אחד גדול ונורא מאד, והם טרם עלתה בידם לירות בנמר – והנה הוא מהר ויקפץ על הפיל ויאחז בשניו את רגל הציד האירופי, אשר ישב על הפיל, ויקפץ ארצה וימשך את הציד אחריו; ויפל האיש ארצה ויתעלף, וישליכהו הנמר על ערפו ויברח אתו אל החושה; וכל זה נעשה כהרף עין, טרם עלתה ביד הצידים לירות בנמר האכזר. וילכו הצידים בעקבות הדם להציל את רעם האמלל מפי הנמר ולהרג את הטורף הנורא, אך עקבות הדם נעלמו מעיניהם. וירבו לבקש וימצאו מקום אחד אשר נשפך בו דם רב, ולא רחוק מהמקום הזה מצאו את הנמר מת ועל ידו את הציד המתעלף מוטל לארץ, ורגלו

בפי הנמר הסגור, ויחפצו להוציא את
רגלו מפי הטורף ולא יכלו, ויפוצצו את
ראש הנמר ויוציאו את רגל רעם וישובו
את רוחו אליו, ויתפלאו כלם אל המקרה
ולא הבינוהו, וגם המתעלף לא יכל לספר
להם דבר, כי לא ידע את נפשו ויהי
מְבֻלבל מכל אשר עבר עליו. ויחבשו
הצידים את פצעי רגלו ויביאוהו הביתה,
ואחרי אשר שב רוח בינתו אליו ויגבר
חילים, ספר לרעיו כדברים האלה: במשך
הנמר אותי מעל גב הפיל נפלתי לארץ
ואפצע את ראשי ואתעלף, ובשוב רוחי
אלי אחרי רגעים אחדים ראיתי והנני על גב
הנמר בין השיחים, הרץ כמהר חץ מקשת,
ועצמותי נפצעו כפעם בפעם בקוצי השיחים
אשר נשאני הטורף הנורא ביניהם. פתאם
זכרתי כי יש אתי קנה־רובה מלא, ואוציאהו
מתחת לחגרתי ואריקהו פעם אחת, ויבא
הכדור בבשר הנמר אך לא הרגהו; ויסגר
בקצפו את פיו עוד יותר ושניו באו עמק
בבשרי ויגדל הכאב מאד, ואריק עוד
פעם את קנה־הרובה והכדור השני בא בחזהו,

ואחרי רגעים אחדים נפל ארצה מת ופיו נסגר עוד יותר, וכל עמלי להוציא רגלי היה לשוא. הדם הרב אשר נזל ממני והמכאבים החזקים החלישו את כחי ואתעלף עוד פעם, ואז מצאתם אותי.— רגל הציד נרפאה מעט מעט, ותחזק אחרי סבלו מכאובים זמן רב.

33. שר צבא אנגלי אחד ישב בהודו. ויהי היום וילך לשוח ביער והנה לנגדו נמר נורא אחד, וביד האיש אין כל נשק, מלבד חרבו הצמודה לו על ירכו; אולם בחרב לא ילחם האיש עם הנמר, ויתבונן האיש ישר אל עיני הנמר, ולא יכל הנמר לשאת את מבט עין האדם החד, ויסב הצדה להתנפל על טרפו מאחריו, אך שר הצבא נשמר היטב וישמר את כל תנועות הנמר ולא גרע עיניו הפקוחות ממנו, ויפן אל כל אשר פנה הוא; ויסג הנמר מעט מעט לאחור, ואחרי כן פנה ויברח, כי לא יכל להתנפל על טרפו מאחריו. ופעם אחת הלכו חבר אנשים ונשים לטיל על שפת נחל אחד

בארץ הודו, ופתאם ראו והנה לעיניהם נמר גדול, וישח הנמר לארץ לקפץ עליהם, ויפל לבם עליהם, כי גם לברח לא יכלו עוד, אך אשה אחת מצאה עז בלבה ותרם את שִׁמְשִׁיָּתָהּ א) אשר בידה, ותפתחנה פתאם אל מול פני הנמר, ויבהל הטורף וימלט על נפשו.

34. מלכי הודו ונסיכיה יערכו חזיון קרב בין הנמר והפילים, וההמון יאסף לראות במחזה שעשעים זה, והנה את אשר יספר איש אחד, עד ראיה, על אדות קרב כזה: במקום אחד מוקף בסְיָג ב) כְּלוֹנְסָאוֹת חזקות וגבהות עמדו שלשה פילים לבושים שריונות חזקים על ראשם ועל אפם, ולא רחוק מהם עמד נמר אחד קשור בשני עבותים חזקים, אשר עצרוהו מקפץ על הפילים. ויקרב פיל אחד אל הנמר ויך באפו אחת ושתים ושלש על גבו עד כי נפל המֻכה ארצה. אז פתחו את עבותיו ויקם כרגע על רגליו, וישאג בקול נורא,

א) שמשיה — Sonnenschirm , Зонтикъ

ב) סיג־כלונסאות — גדר מקלות גבהים ונפרדים.

ויחפץ להתנפל על אחד הפילים, אך הֻכה אחור, ויפל לבו בקרבו ולא העיז עוד לפגע באחד משלשת הענקים העומדים לפניו, ויקרבו שלשתם אליו ויכוהו באפיהם מכות נאמנות. ולולא השביתו את הקרב כי אז נפל הנמר מת תחת מכות אפי הפילים.

35. בספרד יחשבו עוד עד הימים האלה את קרב השורים לשעשעי ענג האהוב מאד לעם, וכן יחשבו בהודו את מלחמת הנמרים. יש אשר יעמידו פיל להלחם עם הנמר, ויש אשר יעמידו דוב עם נמר ויש גם אשר יצא איש להלחם בנמר טורף, וככל אשר ירב הדם להשפך בקרב, כן יגדל ענג העם הבאים לראות במחזה הנורא הזה. פעם אחת חפץ אחד מאוהבי המחזות האלה, הוא לונקס הציד, לערך קרב בין נמר ובין בעל־חי אחד קטן ממנו למען דעת איך יתנהג הנמר בקרב כזה. ויקח קַרְקַל אחד, הוא החי הנמצא לרב בהודו המזרחית וגדלו ככלב בינוני. הקרקל נחשב אל משפחת החתולים ועיניו מבריקות כזיקי

אש ומפיקות ערמה ומרמה, שריריו וגם תנועותיו המהירות והמלאות חיים מעידים על כחו וגבורתו. על אנשים ועל יתר בעלי־חיים השקטים לא יתנפל וגם לא יפגע בהם, ולא יכירו בו כל אכזריות; אולם לנגד הנמר, הזאב ויתר הטורפים ילחם בעזמה ואמץ לב. ואת החי הקטן הזה העמידו לקרב עם נמר גדול טורף ואכזר, ויעמידו סְיָג־כְּלוּנְסָאוֹת גבוהות על ככר אחת רחבה, ובתוך עמד סוגר ברזל ובו היה נמר נורא. דלת הסוגר נפתחה והנמר יצא מכלאו ויחל לרוץ בככר הַמְסֻיָּג הנה והנה, ויהי בעיפו לרוץ ויעמד רגע במנוחה על מקומו – והנה הקרקל לנגדו, כי פתחו בלאט דלת הסיג וידחפו את הקרקל פנימה. ויצעק החי הקטן בראותו את מתנגדו הנורא, ויילל בקול גדול, ויקפץ הנמר לנגדו להתנפל עליו, ויפל הקרקל לארץ ויעזוב הנמר אותו, וכרגע קפץ הקרקל, ובמהירות נפלאה אחז בכפותיו הקדומות את זנב אויבו, ויעל על גבו ובצפרניו החדות, הארוכות

והחזקות נאחז בערף הטורף ויפצע את עור בשר ערפו ; ולא מצא הנמר עצה אחרת להנצל מאויבו , אשר רכב עליו , כי אם להתנפל ארצה ולהתגולל על ערפו ; אך הקרקל מהיר מאד , ויהי אך נטה הנמר הצדה לנפל ארצה , ויקפץ הקרקל הקטן אחת ושתים ויעמד רחוק מהנמר ערוך ומוכן לקרב . הנמר קפץ עוד פעם על הקרקל , והוא שנה את מעשהו , כאשר עשה בראשונה , וכן היה בשלישית וברביעית , עד כי נצח הקרקל הקטן המהיר והערום את אויבו הגדול הנורא והאיום , אשר נפל מת לארץ , והמנצח הקטן הכה אך מכות אחדות קלות . ואחרי גברו על מתנגדו שמח מאד לנצחונו , ויעמד מרחוק ויתבונן זמן רב באויבו המנֻצח , לדעת נכונה כי מת הוא ולא יחיה עוד .

36. הנמרים יתנהגו עם טרפם כאשר יתנהג התחול עם העכברים אשר יצוד ; טרם ישסעום ישחקו עמהם זמן מה . בהודו היתה נמרה אחת שבויה גדולה מאד , גבהה שלש רגלים וארכה חמש ,

ויום יום השליכו לה אל הסוגר כלב חי אחד, ותשחק בתחלה רגעים אחרים עם הכלב המשלך לה, וברגעים ההם הבריקו עיניה באש נוראה, ואז נשכה את ערקי ערף הכלב ותמץ את דמו, כן עשתה יום יום. ויהי היום וישליכו לה אל הסוגר כלב קטן אחד, וינבח הכלב מאד בראותו את מצבו, ויתנפל מרב יאוש על הנמרה, ויקפץ למולה וישך בשניו הקטנות את אפה. נביחת הכלב ועזותו, כנראה, מצאו חן בעיני הנמרה האכזריה ופניה שנו לטוב, וכל סמני אכזריות עברו מעליהם, כמו לו חשבה את כל הדבר לצחוק. ותשכב הנמרה על צלעה לארץ, ותתהפך מצד אל צד, ותניא בכפה במנוחה ובזהירות את הכלב הקטן לבל ישכנה עוד, עד כי עיף הכלב לנבח וקולו נחר. אז החלה לקרבהו אליה באהבה, ותתאמץ להראות לו כי לא יירא אותה וכי יאמין בה. ואחרי זמן קצר שכבו שניהם יחד וישנו במנוחה, ומן היום ההוא והלאה היו לידידים נאמנים. והנמרה האכזריה, אשר כלכלוה תמיד

בכלבים, הראתה אהבת אם רחמניה לכלב הקטן. ויעשו חור קטן בסוגר למען יוכל הכלב לצאת מן הסוגר ולשוב אליו כפעם בפעם לבקר את ידידתו הנמרה ולצחק אתה. פעמים רבות נסו להראות לה כלב קטן אחר, אך היא הכירה כרגע כי לא ידידה הוא; ופעם אחת הראו לה כלבים אחרים קטנים הדומים לכלב הקטן אהובה, וכרגע הקריבו אליה את כלבה ותכר אותו ותרב לחבקהו, ללטפהו א) ולקרבהו אליה.

37. הקפיטן האל מספר כדברים האלה: נמר אחד היה לנו, ולמען התבונן היטב אל כל מנהגיו נתנו אותו בסוגר גדול בחדר אחד הבתים. ונתן לו יום יום למאכלו כבשה אחת חיה ונתחי בשר אחרים, ובחפצנו להרגיזו, להרעימו ולמרר את רוחו ולהשפיל את גאותו, נתנו אל סוגרו – עכבר, ואת העכבר קשרנו בחוט בקצהו אל אחד מיתדות הסוגר ונקריבהו אל הנמר; ויהי אך ראה הנמר את העכבר

א) למטף — Liebkosen, Ласкать

ויקפץ לאחור אל קצה הסוגר השני, ונשלח את העכבר אחריו, וימהר להסתר בפנת הסוגר, ויצעק בפחד ורעדה וינהם וישאג עד אשר רחמנוהו, ונוציא את העכבר מהסוגר. פעמים רבות חפצנו להוציאהו מפנת סתרו בסוגר, ולהקריבהו אל העכבר הנבהל, הרץ בסוגר כמשגע הנה והנה, ולא עלתה בידינו. פעם אחת לקחנו לפיד אש ונקריב אליו למען יצא מפנתו, אך הוא בצאתו מפנתו לא רמס את העכבר כרגלו גם לא הסירהו מדרכו, ויקפץ מעל לעכבר הקטן ויתרומם בקפצו, עד כי הכה בערפו בתקרת הסוגר הגבוה חמש עשרה רגל; ובכל פעם אשר חפצנו להפחידו ולהשקיטו הראנו לו עכבר, ויפל רוחו ויסתר בפנה וירעד.

תֹּכֶן.

הַקּוֹפִים:

חַיּוֹת־הַכִּיס:

הָעֲטַלֵּפִים:

הוֹלְכֵי עַל אֶצְבָּעוֹת:

מסכת פורים

מן

תלמוד שכורים

עם פירש"ה ותוספות מרובה ומהרש"ע

נתחדשה ונכתבה מחדש מסכת זו וניתוספו בה כמה חידושים בגמרא ופירש"ה ותוספות מרובה על ידי השכור הגדול מוהר"ר ברזא מחביות.

ועתה נוספו גם הגהות ותוספות חדשים מאנשי חלי גבורי דשכרא, ראשי שכורי אפרים הגאון מוה' משקה מק"ק ג"ת והגאון מוה' דם ענב מק"ק פורס יע"א.

גם

הגדה לליל שכורים

מאחד המפורסם בחכמת השתיה נצר נחמד מגזע יין.

וגם

סליחות לפורים

מחד מרבוותא דרבני קשישאי זי"ע.

ואלה מוסיף על הראשונים **שיר חדש** לכבוד היום:

ווארשא

МАСЕХЕТЪ ПУРИМЪ

т. е. Трактатъ о Праздника Пуримъ

ВАРШАВА 1885

Дозволено Цензурою
Варшава, 4 Февраля 1879 года.

въ Тип. Н. Шрифтгиссера.

אור

לארבעה עשר בודקין את המים מן הבתים ומן החצרות כל מקום שאין מכניסין בו מים א"צ בדיק': גמ' מה"מ אמר קרא ובערת הרע מקרבך ואין רע אלא מים שנאמר והמים הרעים אמר רב חמרא מי פירות אסור לשתות בפורים מ"ט אמר קרא לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש מתיב רב יינא לא מצא יין ישתה עסים ועסים מי פירות הוא שנא' מיין הרקח מעסים רמוני שאני עסים דאיתקש ליין דכתיבי גבי הדדי תינה עסים מי דבש מאי איכא למימר שאני מי דבש דמשכרי אי נמי מאי דבש דבורים דלאו מי פירות נינהו אי הכי מי פירות דהיינו י"ש לתסרי וכי תימא ה"נ והתניא השותה י"ש בפורים יוצא י"ח אלא מהוורתא כדשנינן מעיקרא ומסייע ליה לרב שתייא דא"ר שתיין כל המשכרין אדם יוצא בהן י"ח בפורים ואפי' מי פירות איקלע רב כדא לגבת למזבן שומשמין אשכח לרב יינא כי הוה קאי ותלי אעיברא דדרשא ובעי מיניה מהו לצאת ידי הובתו בפורים בשכר א"ל לאו והן ורפיא בידי' ע"ח
כי

אור לארבעה עשר. ערב שלפני ארבעה עשר דקרי לערב אור ע"ד שקורין לנוגה בני נהור: בודקין. בגמרא מפרש טעמא: מן הבתים ומן החצרות. בגמרא פריך ל"ל למיתני חצרות: כל בגמ' מפרש הא כל לאתויי מאי: גמ' מה"מ דמי פורים צריכים בדיקה: מי פירות. מסקין הנעשה מפירות בער"א וכיו"ב: לא מצא יין. בדייתא היא ונה' שכורים: עסים רמונים. וצרך לאתויי קרא אי בלא קרא הוי אמינא דעסים מי פירות הוא

בודקין תימא דקתני בדיקה גבי מים בשלמא לגבי חמץ שפיר דלא בדילי מיני' כולי שתא אבל מים בשלמא עניים שפי' דלא בדילי מני' אבל עשירים מ"ט וי"ל דלא פלוג ועוד י"ל דעשירים נמי לא בדילי מני' דקא מצרכי לאפויי ולבשולי ועסים מי פירות נינהו תימא למה ליה לרב יינא לאקשויי מברייתא ממתניתין הוה מצי לאקשויי דקתני בודקין את המים ואי ס"ד מי פירות נמי אסור ליתני מי פירות נמי וי"ל דניחא ליה לאקשויי מברייתא דקתני בהדיא מלאקשויי ממתניתין דהוה צריך למיפרך מדיוקא: סיכרא

מהרש"א

תוס' ד"ה בודקין ק"ק אמאי לא הקשו התוס' קושיא עצומה מזו מאי קאמר התנא שבודקין אור לי"ד הא צריכים לאפויי ולבשולי לכבוד פורים. ויש ליישב בדוחק דהא דקאמר אור י"ד אמים הרבה קאי ואחר הביטול יבער המים וק"ל:
בד"ה

הוא שנא' וספרים יעפו עכים ה"נ לדיקך הבגוי דר"ת קא פריך דמשני מי דבש להו מי פירות הוא ומשמע דסאר מי פירות אף דמשכרי נמי אסור כמו שעושין במדינות הבכא שקוריו ברא"ל וין · למזבן שומשמין: מפי מורי סוקן שמעתי למזבן שם שמן ונתלה לכה שמן לשמשמן .

ונראה למורי

כי אתא רב זינא ואמר בשכר נמי יוצאין א"ל רב כדא מנא לך הא א"ל מקרא אני דורש יין ושכר אל תשת שמע מינה בשכר נמי יוצאין . השתא דאתית להכי האי מי פירות למעוטי מאי למעוטי מי תפוחים ומי אגסים ואלא הא דתניא לא מצא יין ישתה עסים ולא קתני נמי שכר . תנא ושייר . מאי שייר דהאי שייר שייר י"ש . יתיב רב שתיין ודרש . סיסרא נהרג בפורים נאמר כאן כרע נפל ונאמר להלן אשר חחילות לנפול . מה להלן פורים אף כאן פורים . מכדי פורים הוה מ"ט יהבה ליה חלב הוא שאל שלא כהוגן והיא נתנה שלא כהוגן הוא שאל שלא כהוגן שנא' מים שאל היא נתנה שלא כהוגן שנא' מים שאל חלב נתנה . ואמר רב שתיין עץ שנתלה בו המן של גפן הוה שנאמר ויתלו את המן על העץ . ונאמר מעץ הגפן עץ עץ לגזרה שוה . אמר רב חמרא ראוי היה המן

כיסרא נהרג בפורים אית ספרים דלא גרסי להו . והין למחוק כספרים דנכרי לא גרע מכהמה דתנן במתניתין דחייב בשתיה : מאי טעמא יהבה ליה חלב . מכאן נראה לר"ע דנכרי שמתארח אצל ישראל בפורים דמלוה לסשקותו יין כדי לשכרו מדקא פריך הגמ' מאי טעמא יהבה ליה חלב וסיסרא נכרי היה. וקשה כיון דפורים הוה מנא

דמלתא אגב אורחא קמ"ל דסמוך לפורים הוה וכיה מזכן לעשות מכן מולייתא לגיבות ולחמניות שקורין בל"א כמן בא"ש : אגכרא דדשא . אסקופת הפתח : כשתא דאתית לככי . דיואלין נמי בשכר : כאי מי פירות דאמר ר"ח שאין יואלין בכן ידי חובתו : ה"ג מי תפוחים מי אגסים שיש מקומות שעושין מכן משקה : תנא ושייר . כן

דפורים הוה מנא שקל' יעל חלב דרך שתנא בברייתא שלא למיתני
וכה הכן בודקין את השמים ויש סכל. סיסרא נהרג בפורים . אית
לומר שכשהילו אותן מנכרי שכינס : ספרים דלא גרסי' להו לפי שמשמע
לפי בכאן דנכרי גם כן חייב בשתיה
ולקמן לא תני אלא בהמה חיה ועוף וכי תימא תנא ושייר אי הכי למפרך מאי שייר דהא שייר. נאמר כאן אצל סיסרא ונאמר להלן אצל המן . מכדי פורים הוה ותנן במתני' אור לארבעה עשר בודקין את המים מפני שנתחייב לשתות יין מ"ש יהבה ליה חלב כיון דחלב הוא משקה דלא משכר וכוה

המן לתלות [illegible] ריק ומפני מה זכה לגנ[illegible] שגרם להם לישראל לשתות בפורים: מן הבתים ומן החצרות. למה לי למיתני בתים ליל למיתני חצרות צריכא דאי תני בתים הוה אמינא דוקא בתים דבפניו הוא אבל חצרות דלאו בפניו הוא לא קמ"ל: כ"ם שאין מכניסין בו וכו'. האי כל לאתויי מאי לאתויי מרתף. ת"ר המוצא מים בתוך ביתו בפורים צריך שיתן עליו עפר עד כמה עד כדי חפישת הכלב: **מתני'** מי שיש לו בור בחצרו בפורים חייב לבטל בג' מחיצות ואילך: **גמ'** תנן אמת המים העוברת בעיר אסור לילך על שפתה בפורים: עד כמה ירחיק. פליגי בה רב שתיין ורב שכרן חד אמר ארבע אמות וחד אמר כמלא עיניו. מאן דאמר ארבע אמות סבר לא גזרינן ראיה אטו שתיה ומאן דאמר כמלא עיניו סבר גזרינן ראיה אטו שתי'. אמר מר אמת המים העוברת כו' אר"י לא שנו אלא בצלולין אבל בעכורין לא טעמא מאי דלמא אתי למישתי מיניה וכיון דעכורין הן לא גזרינן. מסייע לרב דנא דאמר רב דנא מותר לילך על שפת הנהר

וכו' אין יוצאין ידי חובתו בפורים: באילן סרק. נראה למורי הטעם לפי שרצה לעקור את ישראל ולבטלן מפרי' ורביה ואילן [illegible]: ג"כ אינו עושה: למה לי למיתני בתים ולמה לי למיתני אגרות ליתני חד מינייהו ותיתי אידך מני': דבפניו הוא. וחיישינן דלמא ישכח וישתה אבל באגרות דלא בפניו הוא לא חיישינן דלמא ישכח וישתה קמ"ל דאפילו באגרות חיישינן דלמא ימלא מאוד וישתה להכי תני תרווייהו: **מתני'** בור שהוא בור שיש בו מעיין נובע דאי אפשר לבעור וגבי ול סגי דלאו דידי' הוא לעבור עליו בבל יראה: **גמ'** ד' אמות כא

לפי שגרס ליבראל. תימא וכי הוא גרם להם לשתות יין ומקודם לא שתו יין. וי"ל דהכי קאמר רב אמרא שהוא גרם להם לשתות יין בפורים עד שישתכרו מה שא"כ בשאר ימות השנה שאסור להם לעשות כן: קמ"ל וכי תימא לתני אגרות וכ"ש בתים: וי"ל דאי הוי תני אגרות ה"א מאי אגרות מן הבתים שבאגרות אבל מאגרות לא יבדוק להכי תני בתים ואגרות לאשמועינן דאפי' באגרות כמי יבדוק:

תוס' חדשים

על גבי הנהר בפורים. וא"ת הא כוי לוגא לרם וי"ל מפום שאסור לשתות מים בפורים משבינן לכו ביום הזה כאלו

מהרש"א

בד"ה לפי שגרס להם כו'. יש לדקדק מאי קשה להו להתוס' וכי לא ידעו הירולא בזה והל' תלמוד ערוך הוא שמלוה לשתות בפורים עד שישתכרו וא"כ מאי קשה להו ויש ליישב בדוחק דודאי ידעי התוס' זה אלא

כאילו אינה כלל בעולם. ואין להקשות הא איכא סכנתא שמא תעמוד עליו כחבול של ים לטובעו דנפים רוחניה על שמבזין אותו ביום הזה. דקטינן דבערב פורים סמוך לחשכה מעבירין שרו של ים מגדולתו ומעמידין שרו של יין תחתיו דאין מלכו' נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא: אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. מכאן הוכיח רבינו שמואל דריחא לאו מילתא הוא. דאי לא"ה היכי מצי למיחזי מים הא מתכסי מריחו של איסור: דגברא רבה הוא. וה"ת

הנהר בפורים מאי טעמא דלא חזי למישתי. וא"ר דנא מותר להפליג בספינה מלא חביות יין על גבי הנהר בפורי' מ"ט לא שביק היתרא ואכיל איסורא. תנו רבנן פורים שירדו גשמים יסגר אדם בתוך ביתו ואוכל ושותה ושמח לבו ואם יצא לחוץ עובר בלא תעשה. מתיב ר"ח לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. כי מטו לארעא כדיריה דמיא שנא' והארץ נתן לבני אדם. ומנא לך דמצוה לסגור א"ר חמרא שנאמר לך עמי בוא בחדריך וסגור דלתיך עד יעבור זעם אל תקרי זעם אלא זרם ואין זרם אלא מטר שנא' זרם מים עבר. ורב שתיין אמר מהכא נאמר יעבור ואין העברה אלא במים שנאמר זרם מים עבר. והא ביין נמי כתיב העברה שנא' כגבר עברו יין האי בגברא הוא דכתיב. רב ברא נפיק לשוקא ביומא דפורים והות אתי מטרא והוה מגיף עינוהי ורהיט לביתיה מאי קרא עוצם עיניו מראות ברע אין רע אלא מים הרעים סברי מגיף עינוהי האיך הוה מצי רהיט שאני רב בדא דגברא רבה הוא איתרחיש ליה ניסא. א"ר שתיין גשמים בפורים סי' רע לשונאיהם של ישראל משל למהר"ד לעבד מקשטא ליה תכא לרביה ובא רביה ושפך לו קיתון של מים על פניו:

מתני' המזיק יין של חבירו בפורים ר' שתיין משלם תשלומי

הא דנקט ד' אמות דקי"ל ד' אמות של אדם קונות לו והוי דידיה אבל חוץ לד' אמות לאו דידיה הוא ואינו עובר עליו דהת' בור ברבות הרבי' הוא ולא קרינן ביה לא יראה לך: ספת הנהר. אפילו מי הנהר ללולין: מגיף עינוהי. הי' סוגר את עיניו כדתנינן הגפת התריסין והיה עושה כן כדי שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא ומה"ט מתני' לה הכא לאשמועינן דהגשמיים נמי עוברין על בל יראה: מקשטא ליה תכא. מסדר השלחן ומהריך אותו:

מתני' רב שתיין משלם תשלומי כפל. בגמרא פריך רב שתיין מאי עבידתיה. תשלומי כפל מפרש

מהרש"ע

אלא הכי קא קשיא להו מאי זכות עבד בזה אדרבא הלא הוא גרם להם להפסיד ממון הרבה שצריכים לקנות יין הרבה על פורים עד שישתכרו ולזה תירצו דאי לאו הוא היו ישראל מבזבזים ממון הרבה כל ימות השנה

תשלומי כפל: גמ' ר' שתיין מאי עבידתיה אלא אימא הכי רבי שתיין אמר משלם תשלומי כפל מאי טעמא דרב שתיין הדא משום היזק ממונא וחדא משום ביטול מצוה. רב שכרן מחייב ארבעה דברים נזק צער ובושת נזק היינו קרא צער מפני שכל ישראל שמחים ומראהו עצוב. שבת העבתת שמחה. בושת בושת שכינו. היינו צער היינו שבת אלא צער ביטול מצוה לימא רב שכרן דלא כמתניתין אין רב שכרן תנא הוא ופליג.

אתמר פורים אסור בתפלה דבי רב שכרן ורב יינא אמרו חייבים בתפלה מ"ט דת"ק אילימא משום שכרות נצלי והדר נשתי אלא משום דלא לימא ותן טל ומטר. ורב יינא מצלי והכי מצלי יין ושכר. האי דנחית קמיה דרב שתיין בפורים אמר ותן טל ומטר וגער ביה רב שתיין א"ל מי לא שמיע לך הא דרב שכרן אמרו ליה תלמידיו רבינו והלא כבר אמר משיב הרוח שאני שאלה מהזכרה מאי הוה עלה א"ר כדא כבר נמנו ורבו דבי רב שתיין על דבי רב שכרן ואמרו דמצלינן ותן טל ומטר והלכתא ותן יין ושכר:

משרש בגמרא: גמ' בושת שכינו. שהוא בוש מפני שכינו שאין לו יין בפורים: דלא כמתניתין. דבמתניתין לא קתני רק משלם תשלומי כפל: משום שכרות. דשכור אסור להתפלל משום שאין דעתו צלולה: דהו' נחית. כל לשון נחית בגמ' משמע תפלה: שאני שאלה מהזכרה. דמשיב הרוח אינו רק מזכיר גבורות גשמים וזה מותר אבל ותן טל ומטר שואלין על גשמים ואמרי' לעיל דגשמים בפורים סימן רע הוא.

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

וא"ת היאך ירדו גשמים בפורים שהיא בשמחתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן לצדיקים עלמא לא כ"ש כמעשה דחמור של רבי פנחס בן יאיר שלא רצה לאכול דבר שאינו מעושר לצדיקים עצמם לא כ"ש וי"ל דאין ה"נ שהיה ראוי לכך אלא שדורו לא היה ראוי לכך:

הדרן ועלך אור לארבעה עשר

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

מהרש"ע

השנה על יין ועכשיו שהוא גרם להם לישראל לשתות בפורים ירצו ישראל למעט כל השנה כולה בשתי' כדי שיבא להם מעות הרבה על פורים אבל זכות הוא שבשבילו ימעטו ישראל כל השנה מלשתות וק"ל:

הכל חייבים בשתיה בגמרא מפרש הכל לאתויי מאי: רבי שכרן אומר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' חייב בשתיית יין. של ד' כוסות. בא ורמז אמלתא דרב כדא דקאמר לסו לאשמועינן דשכרות בפורים מצוה: גם אתה מודה בכרות וגבי פורים נמי הוא סלקא: ולא ידע. הכל לאתויי מקרא זה דמקרא קמא לא משמע שכרות: אמ"ש בגי' הכי. כלומר פורים במספר שלו עם ה' אותיותיו הוא כמספר אמ"ש: מאן דאיתנהו בכליה. של סנפנות שגזר המן להשמיד: לעולם ימכור אדם. מכאן סורו רבותי דעני סגון אסר לא יכול

הכל חייבים בשתיה אחד אנשים ואחד נשים ועבדים ושפחות ר' שכרן אומר אף בהמה חיה ועוף: גמ' הכל חייבים בשתיה מה"מ א"ר דנא א"ק והימים האלה נזכרים ונעשים ואין זכירה אלא ביין שנא' זכור את יום השבת לקדשו מה זכירה האמור בשבת ביין אף זכירה האמור בפורים ביין רב כדא אמר הא לא צריך קרא אתיא מק"ו מפסח מה פסח דלא הוה הצלה אלא משעבוד לגאולה חייב בשתיית יין פורים דהוה הצלה ממיתה לחיים אינו דין שחייב בשתיית יין בין למר ובין למר אין לי אלא שתיה שכרות מנא להו בשלמא לת"ק מדהוה מצי למכתב נזכרים ונעשים ל"ל אם אינו ענין לשתיה תנהו ענין לשכרות אלא לרב כדא מנא ליה אמר לך רב כדא שכרות אלא צריך קרא סברא הוא. א"ר כדא בא וראה כ"מ שאתה מוצא הצלה שם אתה מוצא הצלה ושכרות. ומנא ידעינן מנח ומלוט. נח ניצול ממבול נאמר וישת מן היין וישכר. לוט ניצול מהפכה נאמר ותשקין את אביהן יין ונאמר אחריו ולא ידע בשכבה ובקומה. אי הכי גבי פסח נמי שאני גבי פסח דלא הוי הצלה אלא משעבוד . ואמר רב כדא אותו יום ששתה נח יין פורים היה נאמר כאן ויהי נח ונאמר להלן ונח מאויביהם מה להלן פורים אף כאן פורים ואמר רב כדא אותו יום ששתה לוט יין פורים היה ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר איכא אמ"ש שכבתי אמש בגימטריא הכי הוה: רב שכרן אומר אף בהמה חיה ועוף. במאי קמיפלגי ת"ק סבר קימו וקבלו עליהם ועל זרעם ז"ל ולא על בהמתן ורב שקרן אמר א"ק וכל הנלוים עליהם לרבות בהמה חיה ועוף. ואידך וכל הנלוים לרבות גרים. ואידך לכתוב הנלוים וכל למה לי לרבות בהמה ואידך וכל לרבות עבדים ושפחות ואידך וכל הכל במשמע. איכא דמתני לה הכי ת"ק סבר מאן דאיתנייהו בכליה איתנייהו בשתיה ומאן דליתנייהו בכליה בשתיה ורב שכרן סבר אתיא מנוחה מנוחה משבת נאמר כאן כימים אשר נחו ונאמר להלן למען ינוח שורך וחמורך מה להלן בהמה חיה ועוף אף כאן בהמה חיה ועוף: תנו רבנן כל המשתכר בפורים זוכה ורואה הוד גפן ביופיה. ועוד תניא לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקנה יין לפורים. א"ר שכרן פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופורים היה ולא היה לי

לשתות

יכול לחזור על הפתחים ואין לו במה לקנות יין על פורים מותר למשכן תפילין ומזוזות לקנות יין: ונצטערתי עד מאד. שלא יוכל לקיים מצות שתיית יין בפורים: אשריך בני אשריך. כי נס בתוך נס היה שאחד שנזדמן למערה של לוט והשני שהקיתון שקטן נתברך לו עד שהיה לו לשתות יין עד כדי שכרות:

גמ' מה"מ אע"ג דע"כ צריכה טבילה ביין לפי מה דתני לעיל בודקין את המים וכו' מ"מ מקשי הכא למצוה לו סמך מקרא א"נ ה"א דטובלין בבור שעומד בר"ה דלאו דידיה ניהו: מתני' חי בלא מזיגה: כדי שליש דשיערו חכמים חכמי בכורים דעד כו' שליש ראוי כוא להשתכר: גמ' בטל טעמא.

ניטל

לשתות יין ונצטערתי עד מאד ונע"ה לי נס ונזדמנתי למערה אחת ומערה של לוט היתה ומצאתי בה קיתון מלאה יין ונשכרתי. כי נח נפשיה דרב שכרן נפק לוט לאפיה ואמר אשריך בני אשריך. אתמר שכרות בפורים רב שתיין אמר עד הקאה ורב חמרא אמר עד שינה מאי טעמא דרב שתיין א"ק שתו ושכרו וקיו מאי טעמא דרב חמרא גמר קיחה קיחה מאדם נאמר כאן קיחה זנות יין ותירוש יקח לב ונאמר להלן קיחה ויפל עליו תרדמה ויקח וגומר מה להלן שינה אף כאן שינה: מתני' כל חייבי טבילות שהגיע זמן טהרתן בפורים טובלין ביין. וסוטה ונזיר שותין ואין חוששין: גמ' מה"מ. א"ק תרתי ביין את בשרי אל תקרי תרתי אלא טהרתי. וסוטה ונזיר שותתין ואין חוששין סוטה מנא לן א"ק אחר תשתה מים אבל מקמי לא. ונזיר מה"מ א"ר שתיין א"ק והימים הראשונים יפלו אלו ימי פורים שאין נזירות נוהג בהן. ת"ר חולה בפורים מותר להשקותו מים תנן הכל חייבים בשתיית יין מאי לאו אפי' חולה לא בריא אבל לחולה מאי לא א"ה הכל לאתויי מאי לאתויי חרש שוטה וקטן תדע דאי לא תימא הכי הא כתיב גבי דניאל ובשר ויין לא בא אל פי ודניאל בפורים היכי הוה עביד אלא שאני דניאל דחולה הי' שנאמר ואני דניאל נהייתי ונחליתי. גופא חולה בפורים מותר להשקותו מים אמר רב כדא לא שנו אלא חולה שיש בו סכנה אבל חולה שאין בו סכנה לא אפילו הכי לא הוה עביד רב כדא עובדא בנפשיה דהוי עובדא ברב כדא דחלה ואיתסי מעט בפורים ואתא אסיא ויהיב ליה מאי דיהיב אסיא לחולה ואחר כך יהיב ליה מים ובעט ביה אמר ליה כל כי האי לא מקילתן. כי נח נפשיה דרב כדא אמשיך ונגיד נהר דיין מקבריה אמרו כ"ע זכותו דגרמא ליה: מתני' מקום שנהגו לשתות חי אסור למזוג אין מוזגין יותר מכדי שליש: גמ' מ"ט עד כדי שליש אדם משתכר טפי בטל טעמא ואנן שכרות בעינן וליכא. אמר רב שכרן הא דתנן עד כדי שליש היינו ביין חריף אבל בקלוש

אמר

אין מוזגין אותו כלל. ר"ע אומר ניטל חריפות היין: קודם פורים. דהאי דינא לא איירי אלא ביום שני' עשר באדר: בטלי להו במקום דבקיאין למזוג כראוי לגבי בשר. אע"ג דאין שבטלין מוזגין אפילו בקלוש ועוד אומר היכור לכתחילה הא קודם פורים

אין מוזגין אותו כלל. אתמר יין שנמזג במים קודם פורים אסור לשתות ממנו בפורים. תבשיל שנתבשל במים קודם פורים מותר לאכול ממנו בפורים מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ר כדא רישא כיון דלאו אדעתיה חיישי' דילמא נתן יותר מכדי שיעורא וקא פסלי מים ליינא טעמא סיפא משום מים הא בטיל להו לגבי בשר:

הדרן עלך פ' הכל חייבים

פרק שלישי

ערב פורים סמוך למנחה אסור לשתות יין; ועסים וכל המשקין המשכרין כדי שישתה בפורים יין לתיאבון: גמ' תנו רבנן חסידים הראשונים היו מפרישין עצמן שבעה ימים קודם פורים אבל חסידים האחרונים שותין ומשכרין כל הימים אמרו שכרות כל שעתיה ושעתיה זמניה הוא: מתני' מאימתי מתחילין לשתות בפורים מהערב שמש דבי רב שכרן ורב יינא אמרו מצאת הכוכבים: גמ' אמר רב כדא משמשיה דרב שכרן מצוה לאקדומי בשתיה בפורים ולאחר בהפסקתה מאי קרא אמר קרא משכימי בבוקר שכר ירדופו. ומאחרים בנשף יין ידליקם. כי אתא רב יינא אמר משמיה דרב שכרן

ר"ע דהאי מדינה אינן בקיאין בין חריף לקלוש אין למזוג יין כלל כדמסקינן בכל דוכתא דספיקא דאורייתא להומרא וכן פשט המנהג בכל מדינות הללו: קודם פורים. פי' בקונט' ביום שני' עשר. ויפה פירש דאי אמרת ביום שלשה עשר נמי אסור למזוג א"כ היכי משכחת מזיגה כלל דבפורים גופא אסור לשתות מים בתוך ביתו משום בל יראה אלא על כרחך צ"ל דמותר למזוג בי"ג כיון דסמוך לפורים סוס יכיב אדעתי':

הדרן עלך פרק הכל חייבים:

תוס' חדשים

ומאחרים בנשף. ליתא הכי בנוסחאות שלפנינו

עדיין לא הוי המים אסורין ובפורים אין המים חוזרין וניעורין דמין בשאינו מינו אינו חוזר וניעור:

הדרן עלך פרק הכל חייבים

מתני' מאימתי מתחילין לשתות. להו לאשמועי' דמקמי הכי לא אלא מאימתי חל מצות שתיית יין בפורים לעבור עליו בבל תאחר ואף על גב דתנן במתניתין סמוך למנחה אסור היינו קרוב למנחה ממש והא דאמרינן לעיל בגמרא חסידים הראשוני' מפרישין עצמן ז' ימי' קודם פורים אינו אלא חסידות בעלמא: גמ'. מצוה לאקדומי

בשתיה בפורים. היינו מעט קודם הערב שמש דהא אמרי' לעיל במתניתין ערב פורים סמוך למנחה אסור לשתות יין: אזל ושתה. השיכור שותה כל כמו שהופך עד שנימוח האבן: והוה נהר. גוזמא בעלמא קתני הו אולי כוונה אחרת מיוחדת נסתרה במאמר ההוא וכדומה לזה מצאנו הרבה פעמים בגמרא. פראגדרנוסי"א. לאנסמגרה בעל"א בלע"ז: מתני' אין בין יו"ט לפורים אלא שכרות בלבד אבל לכל דבר הם שוין: גמ' והא איכא חיפוש

ואמרי לה רב כדא כל השותה יין בפורים בפה מלא עליו הכתוב אומר ואוהביו בצאת השמש בגבורתו מה השמש מחמם את כל העולם אף היין מחמם את כל הגוף. ותניא פעם אחת נתקבצו כל חכמי השיכורים בכרם ביבנה ושתו כל היום וכל הלילה ולא זזו משם עד שלא יכלו לעמוד על רגליהם: ת"ר כל המזלזל בשתיית יין בפורים חמשה מיני יסורין באין עליו. שנאמר למי אוי ולמי אבוי למי מדנים ולמי פצעים חנם ולמי הכלילי עינים ונאמר אחריו למאחרים על היין. אשכחיה רב יינא לרב כדא א"ל ליכא לן מר מילתא א"ל הכי א"ר חמרא נהירנא כד הוינא טליא והוינא אצל רב יונא הזקן ואמר על מרוכה זו ישב רב שתיין הגדול ושתה ארבעה הין על אבן אחת עד שנימוח האבן היינו דאמרי אינשי אזל ושתה כשפך על טרשא. אמר רבא בר בר חמרא לדידי חזי לי האי אתרא והוה נהר תלתא מאה פרסי ועומקא כמארע' לרקיע' וממנו שותין כל השיכורין. רב שתיין אמר לדידי חזי לי האי אתרא והוי בבירוביא דבין הגרוניה מאי כרוכא דבין הזיינים אמר כלכל ספוגי מאי תפוגין אמר רב בצר קלדוגין א"ר שומן אטליתין אמר אבלן פראגדרנוסיא: מתני' אין בין יו"ט לפורים אלא שכרות בלבד גמ' ותו לא והא איכא חיפוש שכרות חובה חיפוש אינה

תוס' חדשים

והכי איתא במס' זו טובא זמני כמו תרתי ביין וכו' וכן דרך הש"ס דרבנן לאו הוו בקיאי בקראי: ואוהביו כצאת השמש וכו'. תימא לר"ע למה ליה לדייקי מדרשא הא פשוטי' דקרא מוכיח דאוהבי דיין יאירו כפני חמה, ושמא מלתא דאתיא מדרשא חביבא ליה: אלא

מהרש"א

גמ' עד שלא יכלו לעמוד וכו'. ותימא וכי די בביאור הזה כי הא עינינו רואות איש שיהיה שכור ואין יכול לעמוד על רגליו ואעפ"כ דעתו צלולה ואכן עד דלא ידע בין ימינו ושמאלו בעינן כפי גמרא דגבלהר לא ידו עד שתחטפנו שינה או עד שיקיא ושיעור זה לא נזכר בשום מקום והשתא מה רבותייהו דזקני שכורים שלא לא קיימו המלו' כהקנה. וי"ל דהדורות הראשונים אע"פ שהיה דעתם מבולבלת מרוב שכרות אעפ"כ היו יכולים לעמוד על רגליהם שהיו גבורים

אינה חובה אלא מנהגא. מכדי מנהגא של ישראל תורה הוא מאי תו[...] רב דנא לדידי אשתעי לי [...] סבא ורווא שמיה פעם [...]רה מלכות על ישראל שלא [...]יין בפורי' מה עשו התחפשו [...]שים נכרים ונתנו מס[...]ה על [...] ושתו ולא מנכרי ומאי[...] [...] קבעוה לדורות לזכר. א"ר [...] מאי דכתיב כי השתות [...]סון צדיק מה פעל אל תקרי שתות אלא השתיות. צפה דוד [...] לעמוד מלכות רשעה [...] ישראל ויגזור שלא ישתו יין בפורים אמר אם השתיה של מצוה יהרסון צדיק מה פעל ואין צדיק אלא נח שנאמר ונח איש צדיק מה פעל שנטע כרם. רב יינא כי מטי האי קרא בכי כי אומלל הגפן א"ל רב כדא אב[...]' קא בכית מר והא כתיב התאנה הנטה פגיה והגפנים סמדר א"ל גחמתני בגי נחמתני: א"ר דנא בשעה שאמר יואל אין ענבים בגפן נהפכו פניהם של שכורים כשולי קדירה שנאמר וכל פנים קבצו פארור עד שבא שלמה ואמר [...] חנטה פגיה והגפנים סמדר. אמר רב [...]לא ירדו מלאכי השרת לאברהם אלא לשתות [...]נא' כי על בן עברתם על כן בגימטריא הכי:

הדרן עלך פרק ערב פורים

חיפוש. הוא מה שנוהגין להתלבש בפורים במלבושי נכרים ומשימים פרצוף על פניהם דלא מנכרי והוא ל' מקרא התחפשו וגלו: מסוה. פרצוף מצוייר בגווני מאסק"א בלע"ז: מה פעל. במה שנטע כרם דכתיב ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. מכאן הורו רבותינו שיש לכל א' להתחיל בימיו ליטע כרם כדי שיספיק היין לדורו' הבאים. והא דכתי' התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר בגמרא ירושלמי מקשי קראי אהדדי ואמר רפיין כאן שעושין רצונו של מקום כאן שאין עושין רצונו של מקום ובגמ' דידן ליתא לא ירדו מה"ש. מדרשא בעלמא קאמר ל"ס והסמיכום אקרא: כי על כן. כן בגימ' יין

תוס' חדשים

שלא ישתו בפורים. אית ספרים דגרסי ושתו מים. ומשבשת' הוא דעל זה ודאי לא התחפשו במלבושי נכרים דע"ז הוא כדאמרי' בדוכתא אחרינא אין מים אלא ע"ז שנאמר ימלכו כמו מים ועע"ז יהרג ואל יעבור. לכך מחק רב מסקה האי מכל הספרים:

הדרן עלך פרק ערב פורים

הדרן עלך פ' ערב פורים

מהרש"א

נבורים כמו"ם [...] לשתות יין ולכן שתו ע[...]ין ירוצין לעמוד על רגליהם [...] לאו ידי חובתן אבל בדורות שלנו תשושי כח מרוב הצרות בשתיה מועטת אין יכולין לעמוד על רגליהם והעקן עדיין צלולה. לכן צריכין לשתות עד דלא ידע ולמר כדא"ל ולמר כדא"ל:

תוס'

כל היין כשר לשתות חוץ מיין שנשתנה מראיתו ויין שהוחמץ ויין שנתערב בו מים: **גמ'** האי כל לאתויי מאי לאתויי יין שרף ומנא לן דיין שרף נמי אקרי יין מנא לן הא שמעינן מדיוקא דמתניתין אלא היכא רמיזא בקרא אמר קרא ויין ידליקם אל תקרי ויין ידליקם אלא יין דליקם ומאי נפקא מיניה לקבוליה אגרא: **מתני'** חביות יין שהתחיל קודם פורים אסור לשתות ממנו בפורים חביות שהתחיל בפורים אסור לשתות מן המותר אחר פורים: **גמ'** מ"ט דרישא חיישי' שמא נפל בו מים ותנן יין שנתערב בו מים אין יוצאין בו י"ח מ"ט דסיפא קנסא הוא דקנסינן ליה שעבר על לאו דלא תותירו ממנו: **מתני'** חייב אדם בפורים בג' דברים באכילה ובשתיה ובצחוק: **גמ'** ת"ר אכילה כיצד בשר ודגים צלי ומבושל ומעשה מרחשת מאי מעשה מרחשת לחמניות ובעכין ותרסינין והלביבות וכל מיני מתיקה. מאי קרא אמר קרא ומשלוח מנות אל תקרי מנות אלא לחמניות ורב אכלן אמר כל מיני מתיקה. שתיה כיצד עשרה לוג במתניתא תנא מאה כוסות וכמה כום עשרה לוג ולוג כמה כשיעור ג' קבין והקב ד' מדות וכל מדה צריכה שתהא גדולה מכאן ואילך כל המוסיף מוסיפין לו וכל הפוחת פוחתין לו איבעיא להו שתה ושהה שתה ושהה מאי מי אמרינן שהיות מצטרפות

כל היין. שנשתנה: מראיתו. שנפל בו קיסם כמו מכסה לבן על גבו והוא הי' שעתיד להחמיץ בימ"ל בלע"ז: זו ואין צריך לומר זו קתני: **גמ'** לקבולי אגרא. כמו על יין שהו עיקר המלוה: **מתני'** בשלשה דברים. בגמרא יליף לה מקרא: **גמ'** לחמניות. סולת אפוי' בדבש וחמאה פיטר קיכן בלע"ז. ובעכין מין מאפה תנור הוא סירווינך בלע"ז: והלביבו' קרעפליך בשחוק מנ"ל. ושוחין

שתה ושהה: תימה האי איבעי' אליבא דרב שהיין דאמר לעיל בפ"ב שיעור שכרות עד כדי הקאה נחזי אם מקיא או לא או לרב אמרה דאמר לעיל עד כדי שינה הרי ודאי לא יצא ידי חובתו דהא על כרחך בלא ישן איירי דאי בישן הרי כבר נפיק י"ח דמאי ליה למעבד עוד שאם ישתה בתוך השינה ועוד דאי בישן איירי מי עושה השאלה לחכם הרי בעל המעשה ישן הוא ועוד דהא מסקינן הלכתא בגמרא דבבלא' דצריך לשכור עד דלא ידע בין ימינו לשמאלו ומאי איבעיא להו אם יוצא ידי חובתו לפיילי' אי ידע בין ימין דידיה לשמאל דידי' ועוד הא מעשי' בכל יום שאם שותין ושוהין ותורין

מהרש"י

תוס' ד"ה שתה וכו'. קך זה דחוק דלא היה השתיה בשינה אלא וגו' ולענ"ד נראה לתרץ השתיות היה באכילה דהיה נמי חובת

אבל השתי' לא קא קשיא ליה דיליף כבר זכירה מסכת : חייב אדם . הדר ותני להו לאשמועינן אתא שדברים הללו מעכבין זה את זה.

מתני' חבורה. כתה חבורה אינו פחות מג' ובשעת הדחק בב' נמי יוצאין : גמ' מה"מ, דמצוה לשתות בחבורה : אלא

מצטרפות או לא ויחזור וישתה תיקו אבעיא להו שתה ציר או חומץ או אכל אוכלין מלוחין אחר שכרות כדי להפיג טעמו מאי מי אמרינן מצוה הוא דרמיא עליה עביד או לא תיקו : בשחוק מנא לן אתיא עשיה עשיה נאמר כאן לעשות ונאמר להלן צחוק עשה לי אלקי' מה להלן עשיה של צחוק אף כאן עשיה של צחוק . ת"ר חייב אדם בפורים בג' דברים באכילה ובשתיה ובצחוק אכל ולא שתה ולא צחק לא יצא י"ח עד שיאכל וישתה ויצחק שנ' חוט המשולש לא במהרה ינתק מתני' חייב אדם להשתדל למצוא עמו חבורה לשחוק עמהם בפורים על המן ועל בניו ועל הרשעים כיוצא בו שאחריתן יהיה מרה כלענה : גמ' מה"מ א"ק נקהלו היהודים בעריהם או לשתות קהלה ל"ל אלא ש"מ לצחק ש"מ: ת"ר מעשה ברב כדא ורב יינא ורב רויא ורב צחקן ורב בצל ורב שומן ורב אבלן ורב שתיין ורב שכרן שהיו מסובין במרתף של רב דנא והיו אוכלין ושותין ומשחקין כל הלילה על המן ועל בניו ועל הרשעים כיוצא בו שנאבדו מן העולם עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית אמרו שתי' קודם לתפלה שנאמר ותקם הנה אחרי אכלה ואחרי שתה ותתפלל אכילה ושתיה והדר תפלה ערכו בהדייהו ושתו בכנופיא איבעיא להו שלש חבורות אחת אוכלת וא' שותה וא' מצחקת הי מנייהו עדיף א"ר אבלן אכילה עדיף דא"ק ויאכלו וישתו ויקומו לצחק אלמא אכילה והדר שתי' והדר צחוק . רב צחקן כי מטי לידיה כי האי

וחוזרין ושותין השתי' הראשונה' חוזרת וניעורה שהרי רואין דההויות נצטרפות ותי' ר"ע דהאי שתה ושהה איירי ששתי' ישן בין שתיה לשתיה ופג יינו אם כשינעור צריך עוד לשתות או לא אך זה דוחק דהא פשיטא וסברא הוא דצריך לחזור ולשתות דהא שתה וישן ב' שעות וניער משכרותו ישב בטל כל היום ולא ישתה עוד הלא יותיר

מהר"ש"ע

הונה היום הוא והאיבעיא כך הוא מי נימא כיון דאכיל' בכלל שתי' הוא לא הוה הפסק בין השתייה כדקי"ל מין במינו אינו הולך או דלמא כיון דע"י האכילה יפיג יינו אין מצטרף וגם השתיה הראשונה הפסיד אך גדולה מזו היו יכולין להקשות האי שתה ושתה היכי דמי אי שתה כפי השיעור האמור לעיל הרי שתה כל צרכו וכדינו ואין סברא להצריכו עוד לשתות ואי לא שתה כפי השיעור הרי שיערו חכמי השיכורים דבציר מהכי לא משתכר אינשי ופשיטא שצריך לשתות עד השיעור שישתכר ויצא ידי חובתו וק"ל :

..לא והאי כדי ליבשן. מכאן שורו דבותי דפורים לאו יום טוב הוא דהא אסור בי"ע לשמוח ליבם: חני שכר. משמע כדי שישתכר. שהם כבהמות; שנאמר בבר המורי' בפרס: בינו לבין עצמו. דהיינו שירקד ויזמר כפי כחו: שפותה כל השנה. ובלבד שלא יפזר יותר מדאי: והשותה נקרא טוב שנאמר וטוב לב משתה תמיד:

האי גוונא הוי שתה בחד ידא ומצחק בחד ידא ברמיזא שנאמר אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך. ועל בניו. אתמר מפני מה נתלו עשרת בני המן רב שומן אמר כדי ליבשן ורב ברזא אמר כדי לעשות עמהן סחורה ורב מגופה אמר כדי להראות חכמתן. אמר רב רויא לכולהו אית להו פירכא לבר מדרב שומן לדרב ברזא הא הוי פורתא והיאך אדם עושה סחורה בפרתו של חבירו ולדרב מגופה להראות חכמתי הא הוי ויזתא וקיימא לן דשוטה גדול היה אלא ודאי כדי ליבשן. ואמר רב רויא האובד מעותיו בפורים משקן לו עד שישתכר שנאמר תנו שכר לאובד: תנו רבנן לא מצא אדם שישחוק עמו ישקה את בני ביתו כדי שישחקו עמו על המן לקיים מצות שחוק שנאמר והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו על אבידת הרשעים שהם כבהמות. ואם אין לו אשה ישחוק בינו לבין עצמו. שנאמר צחוק עשה לי מכל מקום. אמר רב שתיין אע"פ שאמרו הוגה לשתית בפורים השותה כל השנה כולה תבא עליו ברכה. ולא עוד אלא שנקרא טוב לב שנאמר וטוב לב משתה תמיד:

יותיר יינו ויחייב משום בל תותיר ובודאי במאן דלית ליה חמרא לא קא מיירי:

הדרן עלך פרק כל היין וסליקא לה מס' פורים

הדרן עלך פרק כל היין

הדרן עלך פרק כל היין וסליקא מסכת פורים

סימן לסדר פל פורים
שתה ואכול אכול ושתה, וכל מכאיב לב הלאה זרה.
אכול ושתה שתה ואכול, עד לא תדע בין ימין לשמאל:

מגביהין כוס תשיעי

כְּהָא חַמְרָא דִשְׁמַפַּנְיָא דִי שָׁתִי אַבְהָתָנָא בְּכָל אַתְרָא וְאַתְרָא כָּל דִצְמֵי יֵיתֵי וְיִשְׁתֵּי. כָּל דְאִית לֵיהּ זוּזָא בְּכִיסֵיהּ יֵיתֵי וְיִזְבִּין. הַשַּׁתָּא הָכָא לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּבֵיתָא דְמִשְׁתְּיָא. הַשַּׁתָּא הָכָא לְשָׁנָה הַבָּאָה שִׁכּוֹרִין: ושותים

וכאן הבן שואל

מַה נִשְׁתַּנָּה הַיּוֹם הַזֶּה מִכָּל הַיָּמִים. שֶׁבְּכָל הַיָּמִים פַּעַם אָנוּ עוֹסְקִים בִּמְלָאכָה וּפַעַם אָנוּ אוֹכְלִים. הַיּוֹם הַזֶּה כּוּלוֹ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה: שֶׁבְּכָל הַיָּמִים אָנוּ שׁוֹתִין מַיִם אוֹ שֵׁכָר אוֹ יַיִן. הַיּוֹם הַזֶּה כּוּלוֹ יַיִן: שֶׁבְּכָל הַיָּמִים לֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד הַיּוֹם הַזֶּה אֵין פָּחוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּלִי סְעוּדַת מְלָכִים: שֶׁבְּכָל הַיָּמִים אָנוּ אוֹכְלִים כְּדֵי שֹׂבַע וְשׁוֹתִים לְצִמָּאוֹן. הַיּוֹם הַזֶּה כּוּלָנוּ זוֹלְלִים וְסוֹבְאִים וְשִׁכּוֹרִים:

מוזגין כוס עשירי

עֲבָדִים הָיִינוּ לַאֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּשׁוּשַׁן וַיַּעֲבִידֵנוּ הָמָן הָרָשָׁע. וגם

אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה צִוְּתָה לָצוּם שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵנוּ מֵעַז הוֹצִיא מָתוֹק וּמִתַּעֲנִית מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב. וְאִלּוּ לֹא הֵפֵר הַמָּקוֹם אֶת מַחֲשֶׁבֶת הָמָן, הֲרֵי אֲבוֹתֵינוּ מֵתִים בְּרָעָב וְגַלִּים בְּצָמָא. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ שְׂבֵעִים כֻּלָּנוּ חֲלָשִׁים כֻּלָּנוּ זְקֵנִים מִצְוָה עָלֵינוּ לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְהִשְׁתַּכֵּר בִּסְעוּדַת פּוּרִים וְכָל הַמַּרְבֶּה לְהִשְׁתַּכֵּר הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי גַּרְגְּרָן וְרַבִּי יֵינָא סָבָא וְרַבִּי חַמְרָן וְרַבִּי שִׁכְּרָן וְרַבִּי בַּקְבּוּק שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים בִּסְעוּדַת פּוּרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה וְהָיוּ מִשְׁתַּכְּרִים עַד שֶׁנָּפְלוּ תַּחַת הַשֻּׁלְחָן וְכוֹסָם בְּיָדָם וּלְמָחֳרַת מְצָאוּם תַּלְמִידֵיהֶם מִתְגַּלְגְּלִים וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן פַּת שַׁחֲרִית:

אָמַר רַבִּי בַּקְבּוּק הַנִּטְפָּתִי הֲרֵי כְּבַר שִׂמְחָה בְּשִׂמְחַת פּוּרִים וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּעָשֶׂה סְעוּדַת פּוּרִים שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן יֵינָא סָבָא שֶׁנֶּאֱמַר מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב מָה יָגוֹן שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים לַיְלָה וָיוֹם כֵּן שִׂמְחַת יוֹם טוֹב: רַבִּי גַּרְגְּרָן אוֹמֵר שִׁבְעָה יָמִים שֶׁנֶּאֱמַר וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב וְאֵין אֲבֵלוּת פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה יָמִים וַחֲכָמִים אֵינָם אוֹמְרִים בְּלוּם אֶלָּא אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים עַד יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ:

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא שֶׁנָּתַן הַמְּגִלָּה לְעַמּוֹ

ישראל

ישראל ברוך הוא כנגד ארבעה בנים
דברה תורה אחד חכם ואחד שוטה ואחד
תם ואחד שאינו יודע לשתות:

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים לעסוק
יומם ולילה הלא טוב לנו שבת על סיר הבשר או לכת
אל בית המשתה. ואף אתה אמור לו אין נפטרין אחר
הפסח ממוכן:

שוטה מה הוא אומר מה שמחת פורים לכם אשר לא ראיתם
לא המן ולא מרדכי לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו
מן הכלל כפר במגילה ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו
וכל זה איננו שוה לי ולא לו. אלו היה שם היה נתלה:

תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו סעודת פורים היא וכל
המתעסקים בה זוכים ליהנות מסעודתה של לויתן:

ושאינו יודע לשתות את פתח לו את החבית שנאמר הרחב פיך
ואמלאהו ונאמר ולמדה את בני ישראל שימה:

יכול מראש חדש לפי שנאמר והחדש אשר
נהפך להם. תלמוד לומר להיות עושים
את שני הימים ההם יכול מעלות השחר
תלמוד לומר מיגון לשמחה. לשמחה לא
אמרתי אלא בשעה שהכוסות מוזגין לפניך:
מתחלה היו מתענים שלשה ימים ואוכלים
יום אחד ועכשיו מתענים יום אחד ואוכלים
עד אין קץ ואין תכלית. עד שיכלה
הבשר מהשלחן והיין מהכוס והפרוטה
האחרונה מהכיס: ואם ימי התענית ותגים

מבוטלים. ימי הפורים יהיו לעד קיימים שנאמר וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

ברוך שומר יינו במרתף כל השנה לכבוד פורים ברוך שחשב ומנה וספר את החביות שלא יגזלו ממנו. שבכל השנה השתיה רשות ובפורים חובה לשתות שנאמר והשתיה כדת שישתכר ויישן ובחלומו יראה שיש שבוש גדול:

והוא היין שעמד לאבותינו ולנו פי ברצות המקום לשמח את ישראל הרבה להם סעודות של מצוה וכוסות של ברכה. קדוש והבדלה. מילה ופדיון הבן, בר מצוה ואירוסין סעודת נשואין וברכת מעין חתום אשרי מי שזוכה לכולם וכוסם בידם:

צא ולמד מה גדולה מעלת הגפן ממעלת יתר העצים שכל העצים פרים לאכילה ופרי גפן לאכילה ולשתיה אמר הכתוב לך הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד הממלכה והמתנשא והגדולה שנאמר מגדל ישועות מלכו ואין ישועה אלא יין שנאמר כוס ישועות אשא והגבורה שנאמר גבורים לשתות יין. והתפארת שנאמר עטרת תפארת שיבה מאי שיבה שבעים כדאמר בן בג בג שבעים לשיבה זה היין שגימטריא שלו שבעים. והנצח שנאמר לנצח ישבח היין ואין אבין שוה כמו אלא היין. וההוד שנאמר

הודו לי"י כי טוב ואין טוב אלא יין שנאמר ושתה בלב טוב יינך. הממלכה שנאמר ויין מלכות רב. והמתנשא שנאמר אדוניה מתנשא אדוניה זה היין דהושבנה דהין כחושבנה דהין לראש שנאמר ינֵי ראש אל תקרא יני אלא ייני: דבר אחר לך הגדולה זה מרדכי שנאמר ופרשת גדולת מרדכי. והגבורה זה אחשורוש שנאמר ומעשה תקפו וגבורתו. והתפארת זו אסתר שנאמר כאן ועטרת תפארת בראשך ונאמר להלן וישם כתר מלכות בראשה מה להלן אסתר אף כאן אסתר. והנצח זה שושן הבירה שנאמר למנצח על שושן. וההוד זה סוס המלך שנאמר וסוס הודו במלחמה. והממלכה זה הגפן שנאמר ויאמרו העצים לגפן מלכה עלינו. והמתנשא לכל לראש זה היין שכל המרבה להוריד לגרונו הוא יורד ועולה לראש:

והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. מיגון לשמחה זה אכילה ושתיה שנאמר יהודה וישראל רבים אוכלים ושותים ושמחים. ומאבל ליום טוב זה שכרות שנאמר וטוב לב משתה תמיד. ושמחה. זה אכילה שנאמר אכול בשמחה. מנות זה שתיה שנאמר י"י מנת חלקי וכוסי. ומתנות לאביונים זה אכילה שנאמר אביוניה אשביע לחם:

דבר אחר מיגון לשמחה שתים. ומאבל

ליום

לְיוֹם טוֹב שְׁתַּיִם. מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה שְׁתַּיִם: וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת שְׁתַּיִם. וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים שְׁתַּיִם. אֵלּוּ עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן שֶׁנִּתְלוּ עַל הָעֵץ בְּשׁוּשַׁן וְאֵלּוּ הֵן:

פַּרְשַׁנְדָּתָא דַּלְפוֹן אַסְפָּתָא פּוֹרָתָא אֲדַלְיָא אֲרִידָתָא פַּרְמַשְׁתָּא אֲרִיסַי אֲרִידַי וַיְזָתָא: וְרַב אַהֲרֹן הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָנִים פַּרְדַּאַלְסְפּוּת אַדְלַאַרִיאַפַּר אֲרִי אֲרִיוֵי:

רַבִּי שַׁתְיָין אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁנֵּס פּוּרִים הָיָה עֶשֶׂר פְּעָמִים גָּדוֹל מִנֵּס פֶּסַח. בְּפֶסַח מַה הוּא אוֹמֵר מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ וּבְפוּרִים מַה הוּא אוֹמֵר וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תָּלוּ. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּפֶסַח שׁוֹתִים אַרְבָּעָה פְּעָמִים וּבְפוּרִים חַיָּב לִשְׁתּוֹת עֲשָׂרָה פְּעָמִים:

רַבִּי גַּרְגְּרָן אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁכָּל שְׁתִיָּה בְּפוּרִים הִיא שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁנֶּאֱמַר לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר. אוֹרָה אַחַת, וְשִׂמְחָה שְׁתַּיִם. וְשָׂשׂוֹן שָׁלֹשׁ, וִיקָר אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּפֶסַח שׁוֹתִים מֵאָה וְשִׁשִּׁים כּוֹסוֹת:

רַבִּי שַׁכְרָן אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁכָּל שְׁתִיָּה בְּפוּרִים

היא של חמשה כוסות ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. היתה אחת. אורה שתים, ושמחה שלש, וששון ארבע, ויקר חמש. אמור מעתה אחת שתים ארבע כוסות ובגבורים ישתו מאתים כוסות

כמה מעלות טובות למקום עלינו.

אלו נהרגה ושתי ולא מלכה אסתר תחתיה דיינו:
אלו מלכה אסתר ולא קראה את המן אל המשתה דיינו:
אלו קראה אסתר את המן ולא נדדה שנת המלך דיינו:
אלו נדדה שנת המלך ולא בא המן אל החצר דיינו:
אלו בא המן אל החצר ולא הרכיב את מרדכי על הסוס דיינו:
אלו הרכיב את מרדכי ולא נפל על המטה דיינו:
אלו נפל על המטה ולא דבר חרבונה דיינו:
אלו דבר חרבונה ולא נתלו בני המן עם אביהם דיינו:
אלו נתלו המן ובניו ולא נתן רכושם למרדכי דיינו:
אלו נתן רכושם למרדכי ולא נעשה נקמה בשונאים דיינו:
אלו נעשה נקמה בשונאים ולא נקבעו ימי פורים דיינו:
אלו נקבעו ימי פורים ולא נצטוינו לעשות משתה ושמחה דיינו:

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו. שנהרגה ושתי ומלכה אסתר תחתיה וקראה את המן אל המשתה ונדדה שנת המלך ובא המן אל החצר והרכיב את מרדכי על הסוס ונפל על על המטה ודבר חרבונה ונתלה המן ובניו

ונתן

וְנָתַן רְכוּשָׁם לְמָרְדְּכַי וְנַעֲשָׂה נְקָמָה בְּשׂוֹנְאִים וְנִקְבְּעוּ יְמֵי פּוּרִים וְנִצְטַוֵּינוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ:

רַבָּן צַחְקִיאֵל הָיָה אוֹמֵר כָּל שֶׁלֹּא עָשָׂה שְׁלשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בְּפוּרִים לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵלּוּ הֵן אָכוֹל שָׁתֹה וְרָקוֹד אָכוֹל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ. וּמִנַּיִן שֶׁלֶּחֶם הוּא סְעוּדָה שֶׁנֶּאֱמַר וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד וְנֶאֱמַר לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם. לְכוּ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים. וַיְאַבִּילֵהוּ אֶת הַמָּן. אַל תִּקְרָא הַמָּן אֶלָּא הָמָן. מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁסְּתָם זְמַן אֲבִילָה בְּפוּרִים. שָׁתוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁתֵה בְּלֵב טוֹב יֵינֶךָ וְנֶאֱמַר לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה מַאי מִשְׁתֶּה שְׁתִיָּה. וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱמַר יֵינֶךָ וְלֹא שֵׁכָרְךָ אוֹ מֵימֶיךָ לְלַמֵּד שֶׁמִּצְוָה עָלֵינוּ לִשְׁתּוֹת כָּל הַיַּיִן אֲשֶׁר בַּבַּיִת וְלֹא מַשְׁקֶה אַחֵר מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר וּמוֹתַר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן אַל תִּקְרִי אָיִן אֶלָּא יַיִן. וּמִנַּיִן שֶׁעָרֵל מִצְטָרֵף לְמִנְיַן בִּשְׁתִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר שְׁתֵה גַּם אַתָּה וְהֵעָרֵל. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין

שיעור לשתיה שנאמר שתו ושכרו וקיו:

ורקוד כמו שנאמר להיות היהודים עתידים ליום הזה עתידים לא נכתב אלא עתודים. ללמוד מה עתודים מרקדים אף היהודים חייבים לרקד בפורים. ונאמר עת רקוד ואין עת אלא פורים שנאמר כעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים. ומי לנו גדול מהלל הזקן שהיה רוקד לפני ההיכל בשמחת בית השואבה מפני שכתוב ושאבתם מים בששון. על אחת כמה וכמה מצוה עלינו לרקוד על היין:

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא היה בשושן הבירה שנאמר וכאשר קבלו על נפשם ועל זרעם. לא מרדכי ואסתר לבדם נצולו מידי המן אלא אף אנחנו שנאמר קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור:

לפיכך אנחנו חייבים לאכול ולשתות ולשמוח בפורים לעשות משתה ויום טוב להיות זוללים וסובאים ומאחרים על היין ורוקדים כעתודים ולעשות כסעודת שלמה בשעתה וכסעודת המלך אחשורוש ולברך על הנסים ולמען היותינו רגילים מזומנים ומוכנים לסעודה של לויתן הללויה:

הללו יין הללו שותי יין יהי היין מבורך: מכל המשקים שבעולם ממצאת השמש עד בואו הללו ושבחו כפינו רם על כל משקה היין על שכר ומים כבודו ומי כיין משתנו המגביהי מולדתו על ההרים המשפילי מקום תחנותו במרתף מתחת לארץ מקימי מעפר זולל מאשפות ירים סובא להושיבי קמצנים עם נדיבים נער

עם זקני עמו מושיבי בחורים ובתולות יחדיו אחוות מרעים שמחים הללו יין:

בצאת השמש בגבורתו ישמח היוקב בכרמו הגפן תתן פריה ענבים ולא באושים השכר ראה וינוס המים יזלו אחור זוללים רקדו כאלים וסבאים כבני צאן מה לך השכר כי תנוס המים כי תזלו לאחור הזוללים תרקדו כאלים סבאים כבני צאן מלפני היין חולי ארץ מלפני תבואת היקב המהפיר ומבאיש שכר ומים אוהביו מבזים למעינו מים:

אוכלים ושותים עד בלי די ומרקדים מעט

שותים ההביות

שפוך המתק על הרחוב ובוז להביא חמת יין מלאה כי אבלנו לשבעה ועוד לא שתינו ברובתינו שפוך ועקן על המים חרון אפך ישיג השכר הרוה ותשמידם מתוך הבית:

לא לנו לעמוד מן השלחן כי עוד היום גדול ועוד אוכל בקערה והכוסות אינם רקים למה יאמרו הגוים נרצים הם אל גן הולכים לדרכיהם ואנחנו לא כן אותנו כי על יום טוב [illegible] מה לנו לכסף ולזהב ולכל צלמי בני אדם פה [illegible] לשון להם ולא יטעמו שנים ולא [illegible] גרונם שמחו ואכלו רעים כי זמן אכילה הוא [illegible] חודים כי יום פורים הוא:

אהבתי כי ישמע אזני קול קורא לאבוי לחם אפפוני חבלי רעב
ומצרי צמאון מצאוני צרה ויגון אמצא שמחתי באומרים
לי בית היין נלך כי ישבו כבאות למשתה כוסות מלאות על
גדותם מה טוב ומה נעים שבת אוללים וסובאים גם יחד שומר
שכורים יי ולי יהושיע גם אם אור עיני עזבני ישמור את
רגלי מדחי :

מה אשיב ליין כל תגמולוהי עלי כוס ישועות אשא בעוד נשמת
באפי נדרי ליין אשלם נגדה נא לכל שותיו בחצרות
בית היין ערב ובוקר ובצהרים הללו יין :

כאן גומרים את הכלל [illegible] מפני ידי סובאים ביין והאב אומרים [illegible]
האורחים מגביהים כוסם ואומרים

הללו את היין כל השותים שבחוהו כל הסובאים כי גבר טובו
על כל המשקים הללוהו :

הודו לבעל הבית כי טוב כי לעולם לנו היתרת והכבד אשר בתוכו כלח :
חסדו : והנותר אכל האפיקומן כלח :
מוליך הבריות ירא אלהים כלח : ויאמר לערוך שלחן במדבר כלח :
מכיר השועים בחיר האדונים כלח : זבח ביום זבחים גדולים כלח :
לעושה מערכות גדולות לבדו כלח : חלבם הקריב בספל אדירים כלח :
לספר שלחנו בתבונה כלח : לא נסך יינו כדרכי האמורי כלח :
לנותן יתרון ליין על המים כלח : ולא נסך לשעירים אבירי בשן כלח :
למלא גביעים גדולים כלח : מכל טובו נתן לרעיו נחלה כלח :
יין מובחר לכבוד היום כלח : ולא שכח בני ביתו אשתו ועבדו כלח :
מתוק לחיך נותן ומירת תפליה כלח : שבצמאונינו זכר לנו כלח :
מדם ענבים ומבכוריהם כלח : ויפרקנו מן הרעב כלח :
מבלי שפוך מים בתוכם כלח : עינו לא תקה על לחם בשר כלח :
על כרכר אבוס ידו נטויה כלח : לכן יברכהו שוכן שמים כי לעולם
ממעונו נוזר אותו לנזרים כלח : חסדו :

נשמת כל חי מדבר תברך את שמך בחיר המשקים ורוח כל
בשר אדם תפאר ותרומם זכר מעלות משרת ענבים מן
העולם ועד העולם אתה מקור כל שמחה וששון . ומבלעדיך
אין לנו חדוה וגילה. בכל עת צרה וצוקה אין לנו מנחם אלא
אתה . טוב ומטיב לכל בריאים ורופא לכל תחלואים משכך אף

וחמה

תמיד מרחק יגון ועצב משגב אל דל בצרה מעורר ישנים
מקיץ נרדמים ותרדמה על עפעפי מקיצים. משיח אלמים
וסוגר פה. מרבה דברים וזוקף כפופים פוקח עורים ומכה
בסנורים אף לכך אנחנו נותנים היום שבח והודיה. אלו פינו
רחב כים ושפתותינו רחובות כמרחבי רקיע וידינו פרושות
למזוג הכוסות ורגלינו קלות כאילות לרוץ אל בית היין אין אנו
מספיקים לשתות כאות נפשינו ולהשתכר לכבודך בחובותינו
על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות הטובות שגמלת
עלינו. ברעב זנתנו ובצמאון הרויתנו מיגון הצלתנו מדאגה
חלצתנו וממים המרים המאררים דליתנו על כן איברים שחזקת
בנו ורוח ונשמה שהחזרת באפינו ולשון אשר הכבדת בפינו
הן הם יעידו ויגידו גבורותיך כי כל פה ימלא מטוב טעמך
וכל לשון תלקק צוף דבשך כל יד תלקט פרי גפנך וכל רגל
תדרוך גת ענביך וכל הלבבות ישמחו על פעולותיך. כדבר
שכתוב ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן. מי כמוך
מציל עני מצרתו כי ישתה ישכח רישו כאמור תנו שכר לאובד
ויין למרי נפש ונאמר ושמח לבם במו יין ובניהם יראו וישמחו
יגל לבם בי' כוס ישועות ישא ויבריע המים שופטים חלד
וישבה השכר שטעמו מר ואתה יתה לענה התירוש עודנו בלי
גבורה היין מתוק לחיך חזק וגבור רם ונשא:

שוכן על הררי עד בעורו כבטן אמו
ירמסוהו ברגלים להקצר ימי עלומו
קל הוא על פני מים בשנותו את טעמו
אסור ברהטים וכבלי ברזל כי בא יומו. אז
יתיצב לפני מלכים וכל קדושיו עמו: משים
שפלים למרום ומוכיח לרשע מוטו. מסיר
שפה לנאמנים ויתעם כשכור כלותו.

יעצור במים ויבשו ויעתיק צור ממקומו:
ובמקהלות בחורים וגם בתולות זקנים עם
נערים יהללו שמו במשתה
בכוס וגביע יזמרו לו יעלזו אוהביו לקראתו
ירננו לכבודו בשותם. רוממות היין בגרונם
וכוסות מלאות בידם שכן חובת כל
השכורים. לאכול ולשתות ולשמוח בפורים.
להודות ולהלל תעצומות עוזה בעבור נח
אשר החל לעבדך אל תשב פני מספר
שבחיך:

ישתבח שמך לעד מקור שמחתינו המחזק
ידים רפות וברכים כושלות מאמץ.
הזוכר חכמים בערמם ומפר מחשבות
ערומים. ברוך אתה בבואך מן היקב.
וברוך אתה בצאתך מן המרתף ברוך
נוטעך וברוך עושך. ברוך מוכרך וברוך
קונך. ברוך מכבדך וברוך שותיך. ברוך
הבוחר בביתך מכון לשבתו עולמים:

ובכן בלילה ההוא נדדה שנת המלך:

[illegible] בפקוד אחשורוש המלך. בא לפניו שגל המלך. גזרה גזרה
עליו שרי המלך. בלילה ההוא נדדה שנת המלך: דבר
מטבן עשה המלך. הפקידו פקידים במצות המלך. ובתולות
נקבצו אל יד הגא [illegible] המלך. בלילה וגו': [illegible] היהודים

ישב בשער המלך. חן מצאה בת דודו בעיני המלך: טוב גמול נכתב בספר לפני המלך. בלילה וגו׳: יעץ המן רע על היהודים אל המלך. כסף רב הביא אל גנזי המלך. להרג ולאבדם בכל מדינות המלך בלילה וגו׳: מרדכי לבש שק ואפר על חרון אף המלך. נחץ להודיע לאסתר לחלות פני מלך: סעודה עשתה הדסה וקראה המן עם המלך. בלילה וגו׳: עלץ לב הצורר בעמדו בחצר המלך. פניו חפו בעמדו מצות המלך: צלו כר בעליו כדבר המלך: בלילה וגו׳. קטיגור נעשה סניגור להלשינו אל המלך: רעה כלתה אליו מאת המלך. שככה בנפלתו חמת המלך: תלו אותו ואת בניו בפקודת המלך: בלילה ההוא נדדה שנת המלך:

ובכן כטוב לב המלך ביין:

אומץ גבורותך הפלאת יין: בנטוע צדיק תמים גפנו יין: גלה נסתרות בשתותו מן היין: כטוב לב המלך ביין. דור הפלגה לשונם נבללה כשכורי יין: הוציא מלכי צדק לקראת אברהם לחם ויין: ותשקינה בנות לוט את אביהן יין: כטוב וגו׳: זקן בית אברהם מים שאל ולא יין. חתן להעביר לארם הלך ושתה יין: טבח הכין יצחק לאבימלך ומשתה יין: כטוב וגו׳: יעקב הביא לאביו מטעמים ויין: כרה כרה יוסף לאחיו והשקם יין: לריח ניחוח נבחר נסך יין: כטוב וגומר: משכר זיר מחומץ ויין: נזיר כמו אוכל כי לבב אנוש ישמח יין. סודו לא ישמור סובא יין: כטוב וגומר: עשרו הראה מלך לעבדיו ברוב יין. פרות שלח אל לעמו ממשתה יין. צורר היה כשכור וכגבר עברו יין: כטוב וגו׳: קימו וקבלו היהודים עליהם לשתות יין: רנים וצוהלים ומאחרים על היין תמות נפשי מות גבורי יין. כטוב לב המלך ביין:

כי בעבור זה גם ברוך תהיה. חתום כרלפי החרוזות סס כמחבר:

תן בני אזניך שמח בחייך ושתה בלב טוב יינך
שתה עתה שתה גם שתה:

שתה אף שתה כצאות נפשך כי בעבור זה גם ברוך תהיה שתה תמ׳

יגיע כפיך כי תאכל אשריך וייטב לבך. שתה וגו׳ ;
רע כי ישיך. גם כי מטה ידך. אל תקלל יומך. שתה וישתה ;
שטן כי יפגיעך לרע כי יסיתך אמור מה לי ולך. שתה וגו׳.
זכר רב טובך. כי ישכח בן ביתך. שטף חמתך. שתה וגו׳ ;
לאהבת נעורך. כי תשטה חמתך. הסירה מלבך שתה וגו׳ ;
מעל כי ימעול: ריע כאח לך. האריך אפך. שתה וגו׳ ;
ואף אם רופאך. יאמר שפוך יינך. אל תקשב אזנך שתה וגו׳ ;
חזק ואמץ לבך. וזכור את בוראך. ועד תחשך שמשך שתה וישתה ;
שתה גם שתה אף שתה כאות נפשך כי בעבור זה גם ברוך תהיה ;

לשנה הבאה נשתה בכפלים

אין אומרים ברכה אחרונה על היין בסורים.

חסל סדור פורים כהלכתו. ככל משפטו וחוקתו. כאשר זכינו לשתות בראשיתו. כן נזכה לשתות באחריתו. בין ארור המן לברוך מרדכי לא ידענו. ושם חרבונה לטוב זכרנו. לכן עשינו כאשר נצטוינו: הנה שברנו אתנו ופעולתינו נכרת על פנינו:

סקרוליס מקיסים אחד נכנסים ורוקדים סביבו ושוררים.

אבלן הוא ימלא כרסו בקרוב במהרה במהרה בפנינו בקרוב. אבול ושתה אבול ושתה מלא כרסך בקרוב: בלען הוא ימלא כרסו וגו׳: גרגרן הוא: דלגן הוא. ימלא כרסו וגו׳: התלן הוא. ותרן הוא. זולל הוא. חומץ הוא ימלא כרסו וגו׳. טירן הוא. יקבן הוא.

כּוֹרֵם הוּא. לֵץ הוּא. מְזוֹזָן הוּא. נְדִיב הוּא. סוֹבֵא הוּא. עָשִׁיר הוּא. פּוֹרֵן הוּא. צַחְקָן הוּא יסלא כרסו וגו׳: קַבְּצָן הוּא. רַקְדָן הוּא שַׁכְּרָן הוּא תַּקִּיף הוּא. ימלא כרסו בקרוב במהרה וגו׳:

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ חֲמִשָּׁה חוּשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ שִׁשָּׁה קְנֵי
מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת
בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי
יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ
אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃
שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ שִׁבְעָה
יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה
חוּשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת
בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן
הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃
שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁמוֹנָה
יְמֵי חֲנֻכָּה שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה
קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת
בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים
פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים
וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃
תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ תִּשְׁעָה
יְמֵי הֶחָג שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנֻכָּה שִׁבְעָה
יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּשִׁים
אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת
שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ

אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תִּשְׁעָה יְמֵי הֶחָג שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנוּכָּה שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּמָשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ עַשְׁתֵּי עָשָׂר יְרִיעוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תִּשְׁעָה יְמֵי הֶחָג שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנוּכָּה שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּמָשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינוֹת מַיִם עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תִּשְׁעָה יְמֵי הֶחָג שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנוּכָּה שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּמָשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח שְׁלֹשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים

פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁלשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ שְׁלשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁלשָׁה עָשְׂרֵה פִּרְיֵ הֶחָג שְׁנֵים עָשָׂר עֵינוֹת מַיִם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יְרִיעוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תִּשְׁעָה יְמֵי הֶחָג שְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנוּכָּה שִׁבְעָה יְמֵי מִשְׁתֶּה שִׁשָּׁה קְנֵי מְנוֹרָה חֲמִשָּׁה חוּשִׁים אַרְבַּע כּוֹסוֹת בַּפֶּסַח שְׁלשָׁה סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת שְׁנֵי יָמִים פּוּרִים אֶחָד הוּא הַיַּיִן הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא דְזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וְאָתָא נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָכַל עִשְׂבָּא דְחָלְקָא בְּרַדְיָא דְזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

אָתָא אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הָגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר דְאָכַל עִשְׂבָּא דְחָלְקָא בְּרַדְיָא דְזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא וַשְׁתִּי שֶׁהָיְתָה מַלְכָּה אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הָגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר

דְּאָכַל עִשְׂבָּא דְּחַלְקָא בְּרַדְיָא דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְצִוָּה לַהֲרוֹג אֶת וַשְׁתִּי שֶׁתַּחְתֶּיהָ מָלְכָה אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר דְּאָכַל עִשְׂבָּא דְּחַלְקָא בְּרַדְיָא דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ וּבִקְּשׁוּ לִשְׁלוֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁצִּוָּה לַהֲרוֹג אֶת וַשְׁתִּי שֶׁתַּחְתֶּיהָ מָלְכָה אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר דְּאָכַל עִשְׂבָּא דְּחַלְקָא בְּרַדְיָא דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא מָרְדְּכַי וְהִגִּיד עַל בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שֶׁבִּקְּשׁוּ לִשְׁלוֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ שֶׁצִּוָּה לַהֲרוֹג אֶת וַשְׁתִּי שֶׁתַּחְתֶּיהָ מָלְכָה אֶסְתֵּר שֶׁהָיְתָה מִן הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר דְּאָכַל עִשְׂבָּא דְּחַלְקָא בְּרַדְיָא דְּזַבִּין אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא:

וְאָתָא הָמָן וְרָצָה לִתְלוֹת אֶת מָרְדְּכַי שֶׁהִגִּיד עַל בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שֶׁבִּקְּשׁוּ לִשְׁלוֹחַ יָד

במלך אחשורוש שצוה להרוג את ושתי שתחתיה מלכה אסתר שהיתה מן הגולה אשר הגלה נבוכדנצר דאכל עשבא דחלקא בדריא דזבין אבא בתרי זוזי חד גדיא חד גדיא:

ואתא התליין ותלה את המן שרצה לתלות את מרדכי שהגיד על בגתן ותרש שבקשו לשלוח יד במלך אחשורוש שצוה להרוג את ושתי שתחתיה מלכה אסתר שהיתה מן הגולה אשר הגלה נבוכדנצר דאכל עשבא דחלקא בדריא דזבין אבא בתרי זוזי חד גדיא חד גדיא:

סליחות לפורים

ויעבור הכוס על פניו ויקרא,
כל תפשי כנור ענב ומנים,
כל שותי שכר יינות ושמנים,
האספו הנה התקבצו יחד,
בואו בצלי שיר נגן היטיבו,
בואו שכורים פיכם הרחיבו,
הן בעת הזאת כל שמחה נאסר,

א סליחה ע״פ א״ב

איכה אפנה פה ואנה אשא עין. בלבלה לשוני מנהגת יין. גם

אשר

עד עיני אתי אין. דמיתי לאיש נפצע בבלי יין: הן [illegible]
שתיתי נהייתי ונחלאתי. ומכל אשר יאכל הרגיתי וטמי נתקי
ינועו סעיפי מחשבותי. חם לבי בקרבי חשכתי אור ראיתי. מטפי
יבול גפנים ירדו חדרי. יסולו עלי וסלו כל אבירי. כשלו ברכי
ורעדו אברי. לשוני אסור כבמאסר על כן לעו דברי: מים אין
די לרוות צמאוני. נחר במלקוחי חכי וגרוני. סחי גם רוק אין
תחת לשוני. עלה ראשי כלה כחי ואוני. פעמי רפו רגלי עפו
ונגפו. צעדי יצרו ומאור עיני חלפו ועפו: קורות הבית עמי
סבבו ועמודיה ירופפו. רעל שתיתי ועל ראשי חפפו. שעו ממני
אולי אוכל להרדם. תמה אם אמצא אשוב כמקדם אקיץ
אבקשה עוד יין אדמדם. הלעיטני נא מן האדום האדום:

ויעבור חבוש על פניו ויקרא

ב שנית מיוסדת ע״פ א״ב

אחד ארבעה עשר שלחן עורכים. דג יין ובשר עליו מתוחים: באים
לחקור ממסך במזרקי יין. וכלים רקים יסורו מנגד העין:
גביעיות וכוסות גדולים וקטנים. על שפם יעטו אדומים שרקים
ולבנים: דהון בכל מיני מאכל מכינים. יין ותירוש בכלים מכלים
שונים: המרתף יחפש בלילה ההוא בנרות. ונשתו מים מן הבתים
ומן החצרות: ועודים לאכול בראש חומות. ומסבים לשתות
בפיפיות: זריזים למצוה ולעשותה מקדימים. חייב לבסומי בכל
לב מקיימים: חוזים בכוכבים נהיה כל הלילה. אם עוד השחר
לא עלה: טחו מראות עינינו שחק בהיר: לפיד אש היין קרבינו
הבעיר: יוספים אנחנו מחול על קדש להקדים. ומאחרים בנשף
עד צאת שמש קדים: כל הסירים והקערות נריק. תוכם נאכל
והקליפות נזרוק: לעו דברינו ורגלינו אסורות. פנינו צהובות
כהרות צהורות: נמעדו קרסלינו כשלו ונפלו סביב יתהלכו רעדו
ונבהלו: כבאנו הנה הלוך וכלה נשרפים כאישים בליל בעולה:
עבי שחקים לו יין כבמים הריקו. או עינות תירוש יקבים השיקו:
פקדת כל חמה וקנקן קרבו. מלאים ב[illegible] וריקם שבו: צוחה כל
לשון ונפש שוקקה. [illegible] הרון בקרא[illegible] לעולקה: [illegible]

מבשר ואומר אל תוסף. כי אפס יין אומר שומר הסף: רעדה
אחזתם כשמוע הפרודות דלים ורקים. בוקה ומבוקה יכמו
בקקים בוקקים: שבת משוש לבנו וגלת, כי נביט בית האוצר
והנה חשך ואפילה: תלויות עוד עינינו לתקפת השנה: גפן
בוקק כי ישוב לפרוח כשושנה: ויעבור הכוס וכו'

ירצה שתות עמך אשר דם ענבים לך מזה יחד עשיר ואביון כשבע
כנבוזה: לקחו היום לאכלם השוק והחזה והיה כעם כבוהן
כמוהו ן מזה: מחר יהיה כיום הזה: אחר יין ישן ונושן כל
אחר דורש. על הונו לא יחוש. פן יענה או יורש. מים כי יביאו
על השלחן. רק רע עליהם חורש. כלה גרש יגרש. קום רד
מהר מזה. מחר. חק הוא לישראל להשתכר איש בתוך אהלו
ואם מך הוא מערכו יעביט כל אשר לו. וכדים מלא נופת יעל
בגורלו. גביעות ואשישים יצנו מימינו ומשמאלו מזה אחד ומזה:
מחר: ירצה: מיני מטעמים לא תחכור למען ספות הרוה. יין
והירוש לשתות קבוע היום חובה. אחר טוב לבקר אשר נזרקה
בו שיבה. נוזלים מן לבנון מדור והבא אשר יאמר עליו כי הוא
זה: מחר: ירצה: כל היום וכל הלילה אוכלים ושותים חוגגים
תפנוקי מעדנים וכל מיני תענוגים מביאים על השלחן לעומת
הזגים: בשר ודגים גם את זה לעומת זה: מחר. ירצה:
תורים ובני יונה. פרים ובני בקר. מן הבא על השלחן לא
יותירו ממנו עד הבוקר. נתח טוב וכתף בכל הון לא ימכר ובין
טוב לרע יבקר השמנה היא אם רזה: מחר: ירצה: תירוש
יקב שקוים ומיני מגדים לחמם. אם במחתרת ימצא היין יבערו
כאשר יבער הגלל עד תומם רישם ועמלם ישכחו ולא יזכר דורש
דמם. אז דעתם יסכל ולבם כל עמם לדעת מה זה ועל מה זה:
מחר יהיה האות הזה:

ירצה ויעבור וכו' עקידה ע"פ א"ב

אך זה פרי גפן אדרת. בלב שותיו כאש בוערת ובפניהם
כדמות בהרת. והיה להם למשמרת עד הבקר: בקר יתנו
שיר ושבח. לאשר המציא אותנו רוח. ונגיל בידינו צר הטובח.

וכל העם קוראים. על חבת את הכבש האחד תעשה בבקר: בקר לובשים בגדים נעימים. יאמר קח נא גדיי העזים תעשה מטעמים. וכל היום שותים יינות מבושמים ולא ילין מבשר זבח השלמים. עד הבקר: בקר יאמר איש לרעהו נשמח באהבת ידידים. כי רוח והצלה עמד ליהודים הנה היין והרבש מועדים. לכה נרוה דודים: בקר שמחים בקול רנה וצהלה. רצה חדוה וגילה. ויתעללו כל הלילה. עד אור הבקר: בקר נאספו יחד משפחה משפחה להתעלז באהבים. מעודה לאכול לביבות לחמניות וכעכים. ויין בסמים בששון. שואבים. ושותים כל הלילה עד שפניהם מצהיבים. ולא יותירו ממנו עד הבקר: ויעבור וגו'

שלמוניות

אשא כוס ענבים בחיקי. ושבח חין ערכה אגיד בחכי. כי לכל שותיה מאד תמתקי. כי מוצאה מצא חיים: חיים עושר וכבוד יתמוך. מעשיר לרש ומגביה לנמוך: מרחיב לב ולנפש נכאה יסמוך. כי ממנו תוצאות חיים: חיים הוא למחזיקים בו. וכל יוסיף איש לשתות ימשוך לבו. וכמי הירדן לרוב יגיחם אל קרבו. ויאמר נבלעם כשאול חיים חיים הוא לכל בשר שקוי לעצמות. יתן שינה לעין ולעפעף תנומות. הידד הידד ישמיע ורנת המרומות. כל בואיו לא ישובון ולא ישיגון ארחות חיים: חיים שובע שמחות אתו מלאים. סבות גלי חמלה גם תנם ירבה פצעים. אליו יאספו עדרי בעלי אסופות עליו יכרו רעים. הגביעות בידם ולו ללו קוראים. ועונים לברכה ולחיים:

ויעבור הכום על שליו ויקרא כו' וכו'

פותחין הגרון

ונשמח כל עדת בני ישראל והגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה כבתוב גם אלה בין שנו:

כי הנה כחומר ביד היוצר. ברצותו מרחיב וברצותו מקצר כן אנחנו היום כרוך בנת וענבים בוצר: ליין הבט ואל תפן לאוצר:

כי הנה כספינה ביד רב החובל. ברצותו אחז וברצותו מגל. כן אנחנו היום כשוכב בראש חבל: ליין הבט: כי הנה:

כִּי הִנֵּה כַּנֹּרֶן בְּיַד הֶחָרָשׁ · בִּרְצוֹתוֹ דִּבֵּק לָאוֹר וּבִרְצוֹתוֹ פֵּרֵשׁ כֵּן אֲנַחְנוּ הַיּוֹם שׁוֹתִים עָשִׁיר וָרָשׁ: ליין הבט: כי הנה:

כפי מנהג פולין

כִּי הִנֵּה כַּכֶּסֶף בְּיַד הַצּוֹרֵף בִּרְצוֹתוֹ מְסַגְסֵג וּבִרְצוֹתוֹ מְצָרֵף · כֵּן אֲנַחְנוּ הַיּוֹם שׁוֹתִים יַיִן שָׂרָף: ליין הבט: כי הנה:

כִּי הִנֵּה כְּעֵנִי הַמִּתְהַפֵּךְ בַּחֲרָרָה · בִּרְצוֹתוֹ אוֹפֶה וּבִרְצוֹתוֹ מְסִירָהּ · כֵּן הַכּוֹס בְּיָדֵינוּ נֶהְפּוֹךְ כְּמַהְפֵּכַת סְדוֹם וַעֲמוֹרָה לְיַיִן הַבֵּט: כי הנה:

כִּי הִנֵּה כְּבִכּוּרָה בְּרֹאשׁ הַתְּאֵנָה · בְּעוֹדָהּ בְּכַף אִישׁ יִבְלָעֶנָּה · כֵּן הַכּוֹס בְּיָדֵינוּ הִתְעִיף עֵינֶיךָ בָּהּ וְאֵינֶנָּה: ליין הבט ואל תפן לאוצר: כי הנה:

ויעבור הכוס על שולחן ויקרא וכו׳

ע״פ א״ב . בקצת קהלות שאין היין מצוי א״א זה .

אָמְנָם כֵּן . הַיַּיִן סוֹבֵן . בָּנוּ: בּוֹעֵר גַּחֶלֶת: כָּאֵשׁ אוֹכֶלֶת . לְבָבֵינוּ: גָּדַר נְתִיבוֹת . וְצָרוּ רְחוֹבוֹת בַּעֲדֵינוּ: דֶּרֶךְ יָשָׁר . וּנְתִיב מְאֻשָּׁר . לֹא מָצָאנוּ: הֵן כְּעִוְרִים . וּבְסַנְוֵרִים . מְשַׁשְׁנוּ: חֹשֶׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ . שׁוֹאָה וָאֹמֶשׁ . בַּעֲדֵינוּ: טֶרֶם נֵלֵךְ בְּרֶשֶׁת שֻׁלַּח . קַרְסֻלֵּינוּ: יַמְעֲדוּ אֲשׁוּרִים . כְּמוֹ אֲסוּרִים . רַגְלֵינוּ: כָּלָה הַהוֹן . כֹּחַ וְאוֹן אֵין בָּנוּ: לָעָה וְעָלַג . וּכְמוֹ פֶּלֶג . לְשׁוֹנֵנוּ: מִי יִתֵּן . וּמֵי הַשָּׁמֶן . הֱקֵאנוּ: נַהֲרֵי נֹפֶת . כָּאֵשׁ תֹּפֶת . קִרְבֵּנוּ: סוּפָה וָסַעַר . וּכְמוֹ שַׁעַר: בִּטְנֵינוּ: עָשִׁיר וָרָשׁ . סְבוּבֵי רֹאשׁ . כֻּלָּנוּ: פּוּר הָמָן: כַּחִים טָמַן: לְרַגְלֵינוּ: צֶבַע יַיִן . חַכְלִיל עַיִן . בְּפָנֵינוּ: קוֹל צְוָחָה . רֹן וְשִׂמְחָה: כִּי הִשְׁתַּכַּרְנוּ: רַעַשׁ וּרְעָדָה . וְרָעָדָה . אֲשֻׁרֵינוּ: שָׁאוֹן שִׁכּוֹר . וּבְמוֹ בְּסִקּוּר . לְחַיֵּינוּ: תְּנוּמָה וַאֲפֵלָה . עָלֵינוּ נָפְלָה . וְנִרְדַּמְנוּ: ויעבור הכוס על פניו ויקרא וכו׳

לָאַט וְלֹא בְּחִפָּזוֹן . לִשְׁתּוֹת וְגַם לָזוֹן:
לִשְׂבֹּעַ וְלֹא לְרָזוֹן . הַיּוֹם קָדוֹשׁ:

אֶפֶד מֵאָז לִשְׁתּוֹת הַיּוֹם . בְּעֵת יֶשַׁע זֶה יוֹם . גִּיל מְפוֹת בִּמְצִיאַת פֵּרִיּוֹם . דִּין לְבָבֵינוּ לַיְלָה וְיוֹם: הָדַר חֹסֶן יִשְׁעֵנוּ מְתַנִּים . וְתִינוֹקֵי מֵעֵשׁ וּבְמִצְוֹת מְזוּיָנִים . זֶבַח וּנְסָכִים לָרוֹב מְכִינִים . חֲרִיבָה

בשמחה ואוכלים למעדנים: מחי רקח לפניהם מתוחים. יין ודבש הסך נסכים. כליל צלי תמימים ונתחים. לחם רב ושמנים ממחים: מעשה מרחשת יבתרו לבתרים. נופת כשאון מים כבירים מובאים עד פניהם צהירים. עיניהם כשחר פרוס בהרים: פרים ובני בקר אוכלים. צלי אש ויין דלים קול רצה וחדוה מגדילים. רנה וצהלה ומהללים בחלילים: ששון ושמחה הלילה מעותדים: תאבים לאכול וכלם הדים. אכלו שתו ושכרו דודים. כי רוח והצלה עמד ליהודים. ויעבור הכוס וגו׳

זה אל זה שואלים זה אל זה ממללים. איה פרים ואילים. אוכלים ושותים משתגעים ומתהוללים:

לאוכלי לביבות. ופניהם צרובות. גרוש וברוך:

אוחזי כוסות. ואוהבי אשישות	אומרים גרוש:
בפיהם מעדנות. ולפניהם מגדנות.	אומרים ברוך:
גבורים לשתות. כתות כתות	א״ג:
דורשים בבשר. איזה היכשר.	א״ב:
הידד שואגים. ויין מוזגים.	א״ג:
ואוכלי משמנים. דשנים ורעננים.	א״ב:
זומרי זמירות. הוגי שירות.	א״ג.
חכלילי עינים. ולבן שנים.	א״ב:
טורפים בכפם. בזעת אפם.	א״ג:
יושבי שלחנות. ובפיהם רננות.	א״ב:
כוסות ובדים. בידם נצמדים.	א״ג:
לובשי גברים. והם מתגברים.	א״ב:
משקם שוקקה. הב הב לעלוקה:	א״ג:
מובאים הוללים. ומהללים בחלילים.	א״ב:
פניהם כשרפים. כחיות טורפים.	א״ג:
...ים מפתים. לפניהם מתוחים.	א״ב:

קִדְּקֳם נָפַח: וּפִיהֶם פָּתַח. אִיג:
זֵדִים בְּעַם. לִטְעוֹם טַעַם. אִיב:
שְׂרוּפֵי לְבָבוֹת. כְּאֵשׁ שַׁלְהָבוֹת. אִיג:
תּוֹמְכֵי קְעָרוֹת. הַיָּעִים וְהַסִּירוֹת. אוֹמְרִים בָּרוּךְ:
לְאוֹכְלֵי לְבִיבוֹת. וּפְנֵיהֶם צְרוּבוֹת: גָּרוּשׁ וּבָרוּךְ:

מיוסד ע"פ א"ב

אָזַּח הַמֶּלֶךְ בְּמְסִבּוֹ שֶׁגִּלְתוֹ לְהָבִיא עֲרוּמָּה בְּעֶטֶת, כּוּ וּבְחֶרְפַּת פָּנָיו הִכְלִימָהּ. גְּזֵרָה יָצְאָה מִלְּפָנָיו כַּמַּיִם לִשְׁפּוֹךְ דָּמָהּ: דַּת נִתַּן לְבַקֵּשׁ אִשָּׁה לִנְסִיבָה. הֲדַסָּה נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וְתַחַת וַשְׁתִּי הִמְלִיכָהּ. וּבְאַהֲבָתָהּ שָׁגָה חֲמָתוֹ שָׁכָכָה: זֵד יָהִיר כַּאֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ מִכָּל שָׂרִים וַעֲבָדִים: חָשַׁב לְאַבֵּד זֶרַע הַיְּהוּדִים. טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד זְקֵנִים וִילָדִים. יְמִינִי חָלַם כְּלִיל יַחֲלוֹף מָרוֹם נִגְזָרָה. כִּנֵּס הַיְּהוּדִים לְחַלּוֹת פְּנֵי נוֹרָא. לַחֲצַר מַלְכוּת שָׁקְקָה הֲדַסָּה בְּנֶפֶשׁ מָרָה: מַלְכָּה בִּרְאוֹתוֹ אוֹתָהּ בֶּחָצֵר עֲצוּרָה. גַּם מַה לָּךְ אֶסְתֵּר עָטוּף בְּצָרָה. סָלְדָה בִּתְחִלָּה בְּנֶפֶשׁ מָרָה וְחֶפְצָהּ הִסְתִּירָה: עָרְכָה מִשְׁתֶּה פַּעֲמַיִם וְהֵבִינָה. פִּתִּים לְרֶגֶל הַצּוֹרֵר הִטְמִינָה צוֹרֵר לָבוֹא עִם הַמֶּלֶךְ הִזְמִינָה: קוֹלָהּ נָתְנָה שָׂם כְּדִמְעָה. רְאֵה צַר וְאוֹיֵב זָמַם לַהֲרוֹג עַמִּי בְּעֶרְמָה. שָׁמַם הַמֶּלֶךְ בְּשָׁמְעוֹ וַיִּמָּלֵא חֵימָה: תּוֹאַר פְּנֵי הַצּוֹרֵר מִשְּׁחוֹר אָפֵל. יֹאחֲזוּ רַעַד וְלִפְנֵי הַמַּלְכָּה הִתְנַפֵּל. הַמֶּלֶךְ בְּשׁוּבוֹ מִבִּיתָן וְהָמָן עַל הַמִּטָּה נוֹפֵל: וַיִּקְצוֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד חֲמָתוֹ נִתְכָה. דִּבֵּר אֵלָיו בְּחֵימָה שְׁפוּכָה. הֲגַם עִמִּי בַּבַּיִת תִּכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה. לֹא כִלָּה עוֹד לְדַבֵּר וְהִנֵּה חַרְבוֹנָה. יַגִּיד לַמֶּלֶךְ כִּי גַם עֵץ בָּנָה. בַּעֲבוּר מָרְדְּכַי אִישׁ אֱמוּנָה: חִישׁ לִתְלוֹתוֹ עָלָיו צִוָּה בְּלִי חֶמְלָה: זָדוֹן לִבּוֹ הִשִּׁיא לוֹ לִמְעֵי מַפָּלָה. קְהַל עֲדַת יְשׁוּרוּן יָצְאוּ לְאוֹר מֵאֲפֵלָה: אָרוּר הָמָן שְׁמוֹ אָבַד וְאֻמְלַל. מָרְדְּכַי בָּרוּךְ שְׁמוֹ בְּפִי יְשָׁרִים מְהֻלָּל. צָהֲלִים וּשְׂמֵחִים כֻּלָּנוּ בִּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה:

מיוסד ע"פ את"ם בש"ע

יוֹם מִגְלִים זֶה הוּכַן לְשִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה. כִּי רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע כִּתְּתָה

עַל כֵּן הָאֲכִילָה וְשָׂבְעָה וְשִׂמְחָה: כִּי אָדָם אֵין בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פּוּרִים וְלֹא יִשְׁתֶּה:

יום פּוּרִים זֶה. אוֹרָה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה לַיְּהוּדִים. חֲלָלִים הִכּוּ אוֹיְבֵיהֶם וְהֶאֱבִידוּם. עַל כֵּן נִהְיֶה כֻּלָּנוּ עֲתִידִים: סְעוּדָה לַעֲרוֹךְ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה: כי אדם וגו׳.

יום פּוּרִים זֶה. בְּפוֹעַל כַּפָּיו רָשָׁע נוֹקֵשׁ. טָמַן פַּחִים לְרַגְלֵינוּ וְהָיָה לוֹ לְמוֹקֵשׁ. עַל כֵּן נֹאכַל הַכֹּל כַּאֲכוֹל אֵשׁ קַשׁ. עָלָה נַעֲלֶה יַיִן מִתַּחְתִּית דְּיוּטָא׳ כי אדם וגו׳.

יום פּוּרִים זֶה. גָּעוּל חֵן תְּמוּרַת זֵר רֹאשׁוֹ נִשְׁפַּךְ. יְקָר וּגְדוּלָּה אֲשֶׁר חָפֵץ עַל יְמִינִי נֶהְפַּךְ: עַל כֵּן נָרִיק הַיּוֹם כָּל כַּד וָפַךְ. פִּינוּ נְמַלֵּא בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה: כי אדם וגו:

יום פּוּרִים זֶה. דָּת נִתַּן לְשִׂמְחָה בְּלֵב חָדִים. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָּהֶם הַיְּהוּדִים. עַל כֵּן נִתְעַלֵּס בָּאֳהָבִים וְנִרְוֶה דּוֹדִים. צְלִי נֹאכַל וְיַיִן נִשְׁתֶּה: כי אדם וגו

יום פּוּרִים זֶה. הֶעֱבִיר הַמֶּלֶךְ טַבַּעְתּוֹ וּלְמָרְדֳּכַי נְתָנוֹ. לִכְתּוֹב עַל הַיְּהוּדִים כַּטּוֹב בְּעֵינָיו. עַל כֵּן מְגָדִים יֹאכְלוּ אִישׁ אִישׁ כִּרְצוֹנוֹ׳ קָלוּי וְכַרְמֶל וְיַיִן מִשְׁתֶּה: כי אדם.

יום פּוּרִים זֶה. וַיַּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל אוֹיְבֵיהֶם. מַכַּת חֶרֶב הֶרֶג וְאַבְדָן עָשׂוּ בְּשׂוֹנְאֵיהֶם. עַל כֵּן מִינֵי מְגָדִים לֹא יָמִישׁ מִפִּיהֶם. רָשָׁע וְשׁוֹעַ יַחַד מְסֻבִּים בְּמִשְׁתֶּה: כי אדם.

יום פּוּרִים זֶה. זֵר נִכְתַּר דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ. נוֹדַע בִּיהוּדָה וּבְיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ. עַל כֵּן נִשְׁתֶּה יַיִן אֲשֶׁר טוֹב טַעְמוֹ. תִּיקַר נַפְשֵׁנוּ מִדֶּשֶׁן מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה: כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה פורים ולא ישתה:

אֱמֶת מַה נִּתְעַב וְנֶאֱלָח הָיָה מַרְאֵה הָמָן בִּתְלוּתוֹ עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין אֶל מָרְדֳּכַי גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה:

כְּאוּדִים בַּבִּירָה. מַרְאֵה הָמָן: כְּהָרוּג בְּחוּצוֹת מ״ה:
כְּבֶגֶד עִדִּים. מַרְאֵה הָמָן: כְּחָצִיר יָבֵשׁ מ״ה:
כְּגַנָּב בְּמַחְתֶּרֶת מ״ה: כְּיַעֲנָה בַּמִּדְבָּר מ״ה:
כְּדוֹמֶן שָׂדֶה מ״ה: כִּלְבוּשׁ צוֹאָה מ״ה:

כְּנֵצֶר נִתְעָב מ״ה: כְּכֶלֶב מֵת מ״ה:
כְּפֶגֶר מוּבָס מ״ה: כְּמַכָּה טְרִיָּה מ״ה:
כְּקוּרֵי עַכָּבִישׁ מ״ה: כְּבֹתִי מָאוּס מ״ה:
כְּשָׂעִיר עֲזָאזֵל מ״ה: כְּצָרַעַת מַמְאֶרֶת מ״ה:
כְּזֶבֶל בְּאַשְׁפָּה מ״ה: כְּרֹאשׁ וְלַעֲנָה מ״ה:
כְּטִנּוּף בְּמִסְתָּרִים מ״ה: כְּתוּלֶה עַל עֵץ מ״ה:

הֵן כָּל אֵלֶּה בִּהְיוֹת הָעֵץ עַל מְכוֹנוֹ. וְהָמָן תָּלָה בְּיִהוּדִיָּה דּוֹרוֹ
רָאוּ וְשָׂמְחוּ. אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה כָּל אֵלֶּה הֲלֹא לְמִשְׁמַע אֹזֶן
תְּאַבָה נַפְשֵׁנוּ:

אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה אֶסְתֵּר בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת :
הֲלֹא לְמִשְׁמַע אֹזֶן תְּאַבָה נַפְשֵׁנוּ :
א ע ר בְּבוֹאָהּ אֶל הַמֶּלֶךְ ה ל א ת נ:
א ע ר גָּדוֹל לַיְּהוּדִים ה ל א ת נ:
א ע ר דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ ה ל א ת נ:
א ע ר הָמָן תָּלוּי ה ל א ת נ:
א ע ר וַשְׁתִּי נֶהֱרֶגֶת ה ל א ת נ:
א ע ר חַרְבוֹנָה הַסָּרִיס ה ל א ת נ:
א ע ר טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ ה ל א ת נ:
א ע ר כֶּתֶר אֶסְתֵּר ה ל א ת נ:
א ע ר לְבוּשׁ מַלְכוּת ה ל א ת נ:
א ע ר מָרְדְּכַי רוֹכֵב ה ל א ת נ:
א ע ר נֶחְפָּה לְבֵיתוֹ ה ל א ת נ:
א ע ר סוּס נוֹהֵג ה ל א ת נ:
א ע ר עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן ה ל א ת נ:
א ע ר פְּגָרֵיהֶם תְּלוּיִם ה ל א ת נ:
א ע ר צוֹרֵר אָבֵל ה ל א ת נ:
א ע ר רָצוּי לְאֶחָיו ה ל א ת נ:
א ע ר שִׂמְחָה וִיקָר ה ל א ת נ:
א ע ר תָּקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ ה ל א ת נ:

ומענה

וּמֵעַתָּה אֵין לָנוּ לֹא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֶּלֶךְ וְלֹא
בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ: לֹא גַּאֲוַת רָשָׁע.
וְלֹא דַלֶּקֶת עָנִי: לֹא הָמָן הָרָשָׁע. וְלֹא
וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה: לֹא זֶרֶשׁ אֲרוּרָה. וְלֹא
חַרְבוֹנָה הַכָּרִים: לֹא טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ.
וְלֹא יֵין מִשְׁתָּיו: לֹא כֶּתֶר מְלוּכָה. וְלֹא
לְבוּשׁ מַלְכוּת: לֹא סוּס הַמֶּלֶךְ וְלֹא
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים: לֹא פַּרְשַׁנְדָּתָא וְדַלְפוֹן
לֹא צוֹרֵר הַיְּהוּדִים: לֹא קֶרֶן וַשְׁתִּי.
וְלֹא רָצוּי לְרֹב אֶחָיו: לֹא שֵׁתָר
וְאַדְמָתָא וְלֹא תַרְשִׁישׁ וּמֶרֶס:
וּמֵעַת הֵסַרְנוּ כָּל אֵלֶּה הִנֵּה כְּהַיּוֹם
הַזֶּה:

ע"פ תשר"ק

תָּעִינוּ בְּיֵין כֻּלָּנוּ. שָׂנִינוּ בְּשֵׁכָר גְּדוֹלֵינוּ
וּקְטַנֵּינוּ רִנָּה יִשָּׂא לְשׁוֹנֵינוּ. קוֹל
שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ. צָהֳלָה
בְּחוּצוֹתֵינוּ. פָּרִים וּבְנֵי בָקָר מַאֲכָלֵינוּ.
עֲגָלִים מְפֻטָּמִים בְּרוֹתֵינוּ. סוֹבְאִים וְזוֹלְלִים
הָיִינוּ. נוֹפֶת וְצוּף מַטְעַמֵּינוּ. מְדַבְּרִים
רְבָרְבָן עֲשִׁירֵינוּ. לְבוּשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּנוּ:

כל היום וכל הלילה לא יחשה פינו, יינות מבושמים סבאינו. מפי נופת שעמינו. חמדת השיר גורלנו. זמירות ושירות נחלתינו. הידד נקרא בנערינו ובזקננו דגים ובשר על שלחננו. גדיים צלוים בכל תנורינו. ברבורים אבוסים בכל המוננו: אורה ששון ושמחה בכל גבולינו:

[illegible]

פתח לנו שער. בעת נעילת שער. מלא וגדוש:

טוב לומר אלו הפסוקים קודם שקיעת החמה.

הלילה תפנה. הירח יבוא ויפנה נבואה שעריך: ויעבור הכוס כו' ויקרא:

שערי המרתף פתח. ואוצרך הטוב לנו תפתח: והשיאנו אל מעונינו:

שערי היין מהרה תפתח להבדילי עין: שערי נופת מהרה תפתח לפניהם כתופת:

שערי אגוזים מהרה תפתח. לדרכיהם גלוים: שערי תפוחים מהרה תפתח. לששים ושמחים: שערי לביבות מהרה

זה, לְמַתְּ

ויעב

שֶׁלֹּ

וְהָיָה כְּנ

וְהַ

לְ

אחד השלנ

הדרן עלך מ
פורים ה

ישתד

יהי רצון שת
בר אתי
ברי שתי

א מַנוּ נַלְקָה

לָא וּנְשַׁיָּא ׃ יינא רבנן

נָא וּמַטְרַתָּא
וְכָל יְדוּתָא
נֵי מְדִינָתָא
תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא ׃
יינא רבנן

מַלְכָּא מְפַשְּׁרָה
כַּמָּא עֲשִׂירָאָה
נְהִירוּ עִילָּאָה
קָבֵל בִּבְרַבְּנַיָּא ׃
יינא רבנן

יְהֵי שְׁנוּהִ
ת עִלּוּהִ
ן קְדָמוּהִי
מִילַיָּא ׃ יינא רבנן

מָּא וְתַיָּרָא
וְחַכְמָא יַתִּירָא
מִיכָא וּמַטְרָא
רַבָּא ׃ יינא ר

Early